

İNCELEME ARAŞTIRMA ÇÖZÜMLEME

Kaynak

SAYI 3, NİSAN 1994

20 000TL

kaynak

SAYI 3, NİSAN 1994

İÇİNDEKİLER

3 İHTİYAR DÜNYA KOMÜNİZME İLERLİYOR

*R.Yürükoğlu yoldaşla EKONOMİ POLİTİKA dergisinden
Ali Naki Özkan'ın yaptığı söyleşinin tam metni*

29 EMPERYALİSTLEŞME VE NÜFUS YASASI

Emine Engin

37 SBKP PROGRAMI HAKKINDA

A.Prigarin

42 SBKP ADI VE TÜZÜK ÜZERİNE

E.Kopyshev

48 LEO MAYER İLE SÖYLEŞİ

*Kaynak muhabiri Hikmet Yalçın'ın Alman Komünist Partisi
(DKP) Merkez Komite üyesi Leo Mayer ile yaptığı söyleşi*

51 ALMANYA KOMÜNİST PARTİSİ'NİN PROGRAMATİK YÖNELİMİ İÇİN TEZLER

DKP'den belgeler

63 DÜNYA'DA SINIF SAVAŞIMI SÜRÜYOR

'Komünist Partilerinden kısa kısa haberler

66 ZEYNELABİDİN OĞLU ZEYD, ONUN SOYUNDAN GELENLER VE ANADOLU ALEVİLİĞİ

İsmail Kaygusuz

kaynak

SAHİBİ: Genel Ajans Ltd. Şti. adına Semih İra
SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Melek Ergen
YAZIŞMA ADRESİ - Merkez yönetim bürosu: Piyerloti caddesi,
17/4, Çemberlitaş, İstanbul. Tel: (0-212) 516 84 64
BASIM ÖNCESİ HAZIRLIK: Genel Ajans
BASKI: İlicak Matbaacılık

YILLIK ABONE BEDELLERİ:

Yurtiçi: 100 000TL ●İngiltere: 17 Sterlin ●Almanya: 80 DM ●Fransa: 200 FF ●Hollanda: 60 HFL. ●İsviçre 65 SFr ●Amerika
53 \$ ●Avustralya: 53 \$

HAVALELER: Yapı ve Kredi Bankası, Çemberlitaş Şb. Genel Ajans, Hesap No: 1032357-6

●Gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamama ve tersine bir istek belirtilmedikçe
düzeltme ya da kısaltma hakkı dergimize aittir. Hiçbir yazı geri verilmez.

İhtiyar Dünya Komünizme İlerliyor

R.Yürükoğlu Yoldaş'la Ekonomi Politika dergisinden Ali Naki Özkan'ın yaptığı söyleşinin tam metnini yayınlıyoruz. Ekonomi Politika dergisinin 48, 49, ve 50. sayılarında yayınlanan söyleşinin, orijinal söyleşide olup da yayınlanmayan bölümlerini italik yaptık.

Özgeçmiş

İstanbul'da mı doğdunuz?

Ankara'da doğdum, Ankara'da okudum ama her zaman İstanbullu hissettim kendimi. İlk-orta-liseyi Ankara'da okudum. Üniversiteyi de SBF'de okudum. Son sınıfta imtihana girecekken ülkeden ayrılmak zorunda kaldım.

Siyasal'a kaç senesinde girdiniz?

1963-64 döneminde. Hemen ardından metin yazarı, prodüktör olarak radyoda çalışmaya başladım. Dolayısıyla okuldan iki yıl ayrıldım. Sonra devam ettim, 4. sınıfa geldim, sonra İngiltere'ye geldim, sonra Moskova'da doktora yaptım. İlegal bir gidiş.

Teziniz "emperyalizmin zayıf halkası" üzerine mi?

Hayır. "Türkiye işçi sınıfının bilinci" idi tezim.

Sol hareketlerden etkilenmen SBF'deki öğrenciliğine mi dayanıyor?

Evet, SBF'deki öğrenciliğim, radyodaki 2 yıllık çalışma, orada tanıdığım insanlar. O zamanlar şiir yazıyordum. İlk kitabım da şiir kitabıdır.

Radyoda çalışman, Siyasal, aşağı yukarı kaç yılına tekabül ediyor?

Hatırlamıyorum ama bu kitap 1966'da yazıldı, 1967'de basıldı.

"Durgunda bir Kurşun"ı

Kendim doğrudan eziyet çektiğim için Marksist olmadım, okuma yoluyla oldum. O tarihte kitlesel bir hareket de yoktu, çok okuyordum. Edebiyattan Marksizme atlamak çok zor olmadı.

Anladığım kadarıyla ailenin ekonomik durumunun zorlamasından dolayı olmadı. Orta halli ya da iyi bir durumda bir aile idi herhalde?

İyi durumda değil. Devlet bürokrasisinin orta katı. Annem gerçekten çok aydın bir insandı, engin bir kültürü vardı. İstanbul Hukuk Fakültesi'nde okumuştum ama kültürü onun çok üzerindeydi. Ailem, iyi okumamı istemişti. Beni ilköğretim birinci sınıftan Koleje verdiler. Beni koleje verdikleri zaman aylıklarının toplamı okul taksidime yetmiyordu. İlk iki yıl borçlanarak geçti. Tam o sırada Demokrat Parti memur maaşlarına %100 zam yaptı. Bu şekilde paçayı kurtardık. Annem ve babam beni okutmak için çok fedakarlık yaptılar ve de iyi okuttular.

Ankara'da Maarif Koleji mi?

Evet. Onun dışında da okumam için büyük masraf yaptılar. Geniş bir kütüphane kurdular. Yani okuma yoluyla oldu herşey. 1965 yılı sonunda TİP'e girdim. O sıralarda TİP Çankaya ilçesi, Türkiye'deki tüm devrimcilerin genel merkezi gibiydi. Mahir, Hüseyin, Sinan, Yusuf, hepimiz oranın üyesiydik. Sanıyorum 1966-67 yıllarında SBF Fikir Kulübü'nde Mahir ile beraber liste çıkardık. Mahir başkan oldu, ben de sanat kolu başkanı oldum. İki yıl beraber çalıştık, sonra yollar ayrılmaya başladı.

FKF (Fikir Kulüpleri Federasyonu) kurulmuştu. Ataol "Dönüşüm"ü çıkartıyordu. Kızılay'da satmaya başladık. Gericiler saldırıyordu. Dayak yemeyi alışkanlık haline getirmiştik. (Değil tabii.) Tüm Türkiye'de 150-200 kişi kadardık. Dolayısıyla herkesin arkasına bir polis koymaları zor olmuyordu. Devrimci hareketin daha sonraki yıllarda ulaştığı olanakların hiçbiri yoktu.

İşte "68'ler kuşağı" denen gurup, son derece küçük bir gruptu, çok zor koşullar vardı ve bunu her dakika kişi kişiye sırtında hissediyordun. Bu koşullarda harekete girenler çok daha idealistti gibi geliyor bana. Bunu sonraki kuşaklara haksızlık etmek için söyleyemiyordum. Ama koşullar öyleydi. Sonra, teoriye çok daha önem veren bir yaklaşım vardı. Eylem olanakları dardı, daha çok fikirden gidilerek eyleme geçilecekti. O nedenle, Sol'un yayınlarına bakarsanız, o yıllardaki tartışmalar Türkiye solunun en derin tartışmaları oldu. Doğan Avcıoğlu'nun cuntacılığı, Mihri belli'nin "Türk Solu"ndaki milliyetçiliği vardı.

Ondan sonra bölünmeler başladı. Sinan, hem de gelenekten komünist bir ailenin çocuğu olmasına rağmen, gitti MDD'cilerin safında durdu. FKF bölündü, Dev-Genç ortaya çıktı, bizim taraf ise oldukça daha küçük bir taraf olarak TİP'in yanında durdu. Sosyalist Gençlik Örgütü (SGÖ) kuruldu. İlk genel sekreteri bendim.

O yıllardaki dostluklar gerçekten çok değişti. Örneğin, artık ayrı örgütün lideri konumunda olan Sinan, Şirin'le evlenecekti. Nikah şahidi olarak benimle Emine Engin'i istedi. Düşünebiliyor musun, TDKP'den biri evlenecek de, TKP-ML'den insanları nikah şahidi olarak götürecekti. Kalktık sabahın köründe dördümüz Eskişehir'e gittik, orada evlendiler. Dönüşte trende iyice neşelendik, marşlar söyleyerek Ankara'ya geldik. Radyoevinde indik. Evleri de Sıhhiye'de bodrumda bir yerdedi. Baktık evin orada bir hareket var, insanlar iniyorlar çıkıyorlar, birşeyler oluyor. Meğer yoğun yağmurdan Sinan'ların evini sel basmış, Dev-Genç'li arkadaşlar da yardıma koşmuşlar, eşyaları taşıyorlar. Bizi, o 4 kişiyi görünce bayağı şaşkırdılar. Harekete yeni katılmakta olan insanlardı.

Bugün böyle bir ilişkiyi bulmanın olanağı pek yok. Ama olması gereken bu. Kitleleşince, hatta örgütlerin kendi içinde bile bu kadar iyi arkadaşlıklar kurmak kolay olmaz oldu.

Arkadaşlığa verilen bu önem, soyut bir arkadaşlık düşüncesinden kaynaklanmıyordu. Düşünceler farklılaşmıştı ama sonuçta bir amaca doğru, farklı yönlerden de olsa, birlikte yürütmeyi gerektiren ortak bir zemin vardı. O günkü kuşak bunu unutmuyordu.

Tam o sıralarda İstanbul'da Denizler çıktı. İstanbul Dev-Genç'i peşinde götürüyor. Girdiği kavgayı dağıtıyor... İstanbul'da polis Deniz'i aramaya başladı, geldiler Ankara'da Hacettepe yurdunda gizleniyorlar. Bizimkiler orada bildiri dağıtmaya gitmişler, kavga çıkmış, geri geldiler. Neyimiz varsa toparlandık gittik Hacettepe'ye, 25-30 kişi kadarız. Yurttan aşağıya bir indiler, 350-400 kişi varlar, yurt boşalmış. Bahçede, bir ağacın dibinde karşı karşıya geldik. Bizim yanımızda Ayı Atilla var. (Birkaç yıl önce öldü, SGÖ'nün başkanı Atilla Arsoy. Çok sevilen bir insandı.) Deniz'le Atilla çok iyi arkadaşlar. Bir birbuçuk dakika karşılıklı durduk. Her ikisi birbirine bakıyor. Sonra Deniz "dönün gidiyoruz" dedi, yürüdü gitti. Bırakıp gittiler. Bu unutulacak şey değil.

İşte, bu tür davranışlar halkta büyük sempati doğurdu. Halkın böyle şeylere ihtiyacı ve inancı var. Denizler bir efsanedir. Neden? İnandıklarının doğruluğundan mı, değil! Onlar, işçiler emekçiler için sokağa çıktılar, ve çok insanca davrandılar. İstedikleri kadar adam öldürebilirlerdi, bir tane insan öldürmediler. O yüzden de yakalandılar. Halk bunları unutmuyor. Yapabileceği halde yapmadı. Korkusundan yapmadı değil, tutuklandığı zaman Bakan'a

yaptıklarına bakın, asılırken yaptığını bakın. Ama ya karanlıktan fırlayıp bir kurşun sıkarak yine karanlığa dalmak? Hangisi daha cesaret? Karanlıktan geliyor, bir kurşun atıyor, kaçabilirse tekrar karanlığa kaçıyor. Bu cesaret değil. Bunu halk anlamıyor mu? Anlıyor tabii. Türkiye’de Denizler’e üzülmeden aile olduğunu sanmıyorum. Sağcısı solcusu... Halkımızın mertliğe, açık sözlülüğe, dürüstlüğe büyük saygısı var. Bunu anlayabilmeliyiz.

Yaklaşık 70'lere kadar TİP'in çizgisini takip ettiniz değil mi? Sizinle beraber üye olanlar farklı yerlere gittiler. Bunu nasıl açıklıyorsunuz?

Neden Dev-Genc'e gitmedim? Gerçekten arkadaşlarımla büyük çoğunluğu o taraftaydı. Ama o hareket beni daha en baştan rahatsız etti, disiplinsizliği çok rahatsız etti. Herşeyde disiplinsiz, örgütsüz bir gidişi vardı. Saygısız ve disiplinsizdi. Çok güzel yönlerimiz vardı ama o yönleri kısa zamanda yitireceğimiz, o tavırların içinde gizliymiş aslında. Sonra onların ilk fikirleri oldukça cuntacı, orduya bel bağlamış ve milliyetçi fikirlerdi.

TİP çizgisini izlemeye gelince. TİP içinde de Dev-Gençli gibi bakıyorlardı bize. TİP'in Türkiye değerlendirmesi ile genelinde anlaşılıyorduk. Öteki taraf, Türkiye için "yarı-feodal, yarı-sömürge" diyordu. Biz de şunu biliyorduk ki, Türkiye kapitalist bir ülkedir. Yani bizi TİP'te tutan nedenler, birincisi örgüt disiplinine sahip iyi kötü bir örgüt olması, ikincisi de, Türkiye'ye kapitalist bir ülke demesi, dolayısıyla işçi sınıfının yerini, rolünü ve öncülüğünü tanımasıydı.

Ama TİP'deki başka pek çok fikre ve de asıl olarak pratiklerine itirazımız vardı. Bu itiraz, bilgimiz oranında yükselmeye başladı. 1969-70, artık yolumuzu bulmuş gibiydik. Komünist Partisi'ni arıyorduk. Komünist Partisiz bu iş olmaz diyorduk. Bu nedenle, 1970 yazında ilk kez yurtdışına çıktım ve Yakup Demir ile görüştüm. Geri döndüğümde, TİP 4. kongre hazırlıkları yapıyordu. O çalışmalara katıldım. Ama TİP yönetimi beni kapı dışarı etmeye çalışıyordu. TİP'e TKP'li giremezdi. Burjuvazinin illegaliteye zorladığı TKP'yi bir de onlar zorluyordu.

Yani o zaman TİP'in TKP'ye karşıtlığı büyüktü.

Evet, düşmanlığı vardı.

Peki, siyasalda okurken meşhur hocalarla falan ilgili anılarınız var mı?

Anımsadığınız, mesela Tarık Zafer Tunaya oralarda mıydı?

Sanmıyorum, o yoktu.

Okul anın yok mu?

Hocalarla ilgili çok bir anım yok. Sınavlara 1 ay kala sabahlayıp dersleri vermeye çalışırdım. Onun dışında boykotlar, işgallerdir okuldaki anılarım.

Peki, TİP'teki anıların.

TİP'teki anılarımla... Bu benim ikinci evliliğim. Birinci evliliğim Emine Engin'le oldu. Onunla evlenirken nikah şahidim Sadun Bey'di, onun şahidi de Behice Hanım'dı. Ben uzun zaman Sadun Hoca'yı Türkiye'nin en önde gelen komünistlerinden biri olarak değerlendirdim. Kenan Sönmez'i, derya gibi bilgili bir komünist olarak değerlendirdim. Ama olaylar gerçekleri çabuk gösteriyordu.

Gençlik konusunda bir kavga çıktı TİP'in içinde. Bazıları, "gençlik denilen şey, üniversite gençliğidir" dediler. Biz de, "yok" diyorduk, "her sınıf ve tabakanın gençliği vardır". Kenan Sönmez bu işleri iyi biliyor ya, Fransızca'dan okumuş, gittim, "Lenin bu konuyla ilgili birşeyler yazmış mı, bir bakabilir misin?" diye sordum. Ertesi hafta geldi, "tüm ciltlere baktım, bu konuyla ilgili bir tek birşey yazmamış" dedi. Daha sonra tesadüfen "Toplu Eserler" in İngilizcesini bulduk. Bir de baktık ki, yazmamış dediği konuda çok yazısı var. Konu teorik bir konudur. Ama TİP'in içinde 3 kişi böyle söylemiş, 3 kişi şöyle söylemiş, sen de taraf tuttuğun için teorik bir doğruyu gizlemek istiyorsun. Orada anlıyorsun ki, böyle bir insan komünist olamaz.

Sadun Hoca'ya ise, onun insanlığına sevgim ve saygım hiçbir zaman azalmadı. Hayatta gördüğüm en güzel insanlardan biridir. Ama Marksist bilgisi yok. Sadun Hoca'ya hayranlığım şuradandır, türap bir insandır, özü yerde bir insandır. Şöyle söylediğini anımsıyorum, "oğlum bize niye kızılıyorsunuz, biz de sizinle aynı zamanda okumaya başladık bunları". Bunu söyleyebilmek için üstün bir kişilik gerekir. O yanına hiç söz söylemiyorum ama Türkiye'nin Marksist ekonomi profesörü olarak yazdığı kitap, gerici bir kitaptır. Haydi diyelim ki, komünist olmadan yazdığı kitaptı, ama komünist olduktan sonra yeni baskı yaptığında önsözünde, "bu Keynes'çi bir kitaptır" demezsen, o zaman olmadı bu. Sonra, Gorbaçov'un başa geldiği sıralardaki bir yuvarlak masa konuşmasını okudum. Şöyle diyordu: "Bazıları, Gorbaçov'un kapitalizme dönmek istediğini söylüyor, ama

teorik olarak buna imkan yoktur, sosyalizm bir kez kurulduktan sonra geri dönüş yoktur." Böyle, böyle, o kişilerin gerçekten komünizmi bilmedikleri ve komünizme inançlı insanları kandırdıkları gerçeği çıktı ortaya.

Behice Boran için ne düşünüyorsunuz?

Aralarındaki fark, karakter farkıdır. Behice Hanım hırslı. Daha mücadeleci dersem, Sadun Hoca'ya haksızlık etmiş olacağım, o da mücadelecidir kendi üslubunda ama Behice hanım daha hırslı, daha öne çıkan bir insandı. Sadun hoca çok mütevazı, çelebi bir insandır. Aybar'la yollar ayrılınca tüm partililer gece gündüz Sadun hocayı başkan olması için ikna etmeye uğraştık. "Ben başkanlık yapamam, sevmiyorum bu işleri" diyordu. Sadun Hoca başkanlığı kabul etseydi, Behice Hanım'ın başkanlığını kimse düşünemezdi bile.

Aybar'la ilgili birşey hatırlıyor musun? 66'da mı ayrıldı Aybar?

Yok. Sanıyorum 68 olaylarından sonra. Aybar beni ilk yıllarında çok etkiledi. Gerçek bir liderdi. Bir de, ne okuduğu bir yana, çok okurdu. Yeni çıkan her kitabı hemen Fransa'dan getirtir okurdu. Ayrıca, namuslu bir insandı. Yakub Demir hapisteyken, fikirleri farklı olmasına rağmen onu görmeye giden tek insanmış. Her hafta, hiç aksatmadan.

1970 yazında Yakub Demir'le konuştun, sonra Türkiye'ye döndün, o konuşmadan sonra mı TKP'ye girdin?

Evet, o konuşmada.

Y.Demir'le konuşmak için DDR'ye mi gittin?

Doğu Berlin'e gittim.

Ondan sonra 4.Kongre'ye katıldın. Sonra resmi olarak ayrıldın mı TİP'den?

TİP'ten resmi olarak ayrılmadım. Zaten 1971'de kapatıldı. Kapatılmadan ben İngiltere'ye geldim. 12 Mart'tan biraz önce çıktım, Ocak 1971'de.

Aslında sen o tarihlerde çok nadir olan TKP'liler arasındasın...

Bildiğim kadarıyla, 51 tevkifatından sonra Türkiye'den partiye ilk giren insanım diyebilirim. Yanlışsam, doğrusunu söyleyen çıkar, ben de öğrenirim. Ben böyle biliyorum.

12 Mart'tan önce çıkışın dönemin özelliğinden mi, yoksa dışarıda görev almak isteyişinden mi?

Faşistler o sırada tek tek saptayıp öldürüyorlardı. Birkaç kere tesadüfen kurtuldum. Ondan sonra da sürekli evimi kontrol etmeye başladılar. Evden dışarı çıkamaz duruma gelmişim. Zor bir durum vardı. Birkaç aylığına, ortalık biraz durulsun diye çıktım. O birkaç ay bu kadar sürdü!

71'de çıktuktan sonra Doğu Berlin'e mi yerleştin?

71'de ilk uçak olarak ne bulduysak ona bindik. Uçak Paris'e indi. Paris'e inince bu defa düşünmeye başladık. Ne yapacağız? Bunların dilinden anlamıyoruz. *Emine daha önce annesiyle Londra'ya gitmiş, İngilizce de biliyoruz, hadi gidelim İngiltere'ye.* Öylece buraya geldik. Ondan sonra hemen Doğu Berlin'e gidip Yakub Demir'i gördüm.

O görüşmeyi unutmuyacağım. Her yerde kar yağıyor. Kara Ormanlar'ı geçiyorsun, bembeyaz. Türkiye'den yeni çıkmışsın, için karışık, sevdiklerin orada kalmış. Tren perona girdi ki, kar yağıyor perona. Tren yavaşlarken baktım, arkalarda, karanlıklarda, hafif de kendini gizlemiş, Yakub Demir duruyor.

Yakup Demir, hiçbir zaman illegalite döneminin alışkanlıklarını üzerinden atamamıştır biliyor musun? Bilen Yoldaş da öyledir. Bilen yoldaşı masada daktilo yazarken hiç görmedim. Hep dizlerinin üstüne alırdı daktiloyu. Gürültü olmasın diye, öyle almış. Eziyet çekerek yazdı sürekli.

Yakup Demir peronda beni bekliyordu. Kalpak giymiş, kalpağı karlanmış. Çok duygulandım, genel sekreterim, gerçekten değerli insan, beni karşılamaya gelmiş. İnsan olmak, güzel insan olmak, bilgili insan olmak, bunlar değerli şeyler. Çok temiz bir insandı. İnsanlığına en değer verdiğim insanlardan biri oldu.

Ama bir de senin kafana göre o insanın doğru bir hattı götürmesi var. Yakub Demir'in hiçbir zaman doğru bir hattı götürdüğünü düşünmedim. Onu her zaman biraz MDD (Milli Demokratik Devrim) tarafına kayan, bazı politikalarında doğru olmayan bir yoldaş olarak değerlendirdim.

Yakup Demir'in 51 tevkifatından çıkışıyla, senin 1970'de oraya gidişin arasında 12 yıl var. Bu 10 yıl içinde neden Türkiye'de bir parti örgütlemesine girmiyorlar? Bunda neden ne? Böylece biraz TKP tarihine girmiş oluyoruz.

Kendi bilgilerim çerçevesinde, kimsenin hakkını yemeden söylemeye çalışayım. TKP'nin çizgisi oportünist bir siyasal çizgiydi. Ama buna rağmen Türkiye'de örgütlenirlerdi. Yakup Demir ve Bilen yoldaşlarda pek çok oportünist yan vardı, ama bu oportünist yanların ne kadarı kendi formasyonlarından, ne kadarı Sovyet çizgisinin dayatmasından kaynaklanıyordu, bunu ayırmak zordur. Bu bir yana, pek çok oportünist KP görüyorsun, ama örgütleniyor.

Örgütlenememesinin nedeni SBKP'dir. Oportünist olmak örgütlenmeye de, illegal örgütlenmeye de engel değil ki. Niye yapamıyor? Yaptırılmamıştır. Bilen Yoldaş o zaman Bulgaristan'da yaşıyordu ve bu engele karşı muhalefet yapıyordu. Bilen yoldaş, kendi haline bırakıldığı zaman sol ve delişmence sol bir insandı. Heyecanlı, kesinlikle bürokrat tavırları olmayan, göğsü bağı açık, deli dolu, iş yapmak isteyen bir komünistti. Cephe konularında, sosyal demokrasi konusunda, vb., Sovyetler'in çok solundaydı.

Yakub Demir'in yaptırılmaması nereden kaynaklanıyor?

Sovyetler yapma diyor, örgütlenmeyeceksin diyor.

Bir sürü yerde örgütleniyor ama, örneğin Yunanistan'da?

Yunanistan'daki partiye de karışıyordu ama siyasal hattına karışıyordu. Örgütlenmeyi durdurun diye karışamazdı, dünya çapında skandal olurdu. Ülke çapında bir güç var çünkü orada. Türkiye'de öyle bir durum yoktu.

Türkiye'de niye? Boğazlar var bilmem ne?

Türkiye'de komünistler yoktan var olacaklardı. Parti zayıf, küçük bir parti. Şimdi orada 3-5 komünist birşeyler yapacak diye Türkiye devletiyle aramızda sıkıntılar olmasın diyordu Sovyetler. Ama Yunanistan öyle mi? Yunanistan'da her evden ölü çıkmış iç savaşta. Komünistler toplumun öncüsü olmuş. Koca parti. Örgütlenemeyişin nedeni kesinlikle budur, başka birşey değildir. Daha sonra yaşanan olaylar da bunun böyle olduğunu anlatıyor.

İyi hatırlıyorum, Kıbrıs çıkartması olmuş, ardından bir MK toplantısında. Bize doğru geldiği gibi bir bildiri yazdık, tamam Rum tarafının yaptığı şeyler de var ama asker çıkartma doğru değil yollu. Ertesi gün toplantı devam ediyor, biz bildiriye çıkartmışız, başka gündem maddelerine geçmişiz.

Elçilikten bir memur geliyor, dışişleri ya da parti görevlisi bile değil, belki de bahçıvandır! Adam geliyor, elinde bizim bildiri, bunu değiştireceksiniz diyor.

Bu bizim proleter enternasyonalizmi anlayışımıza sığmaz. Biz Sovyet sevgisinden geldik. Sovyetler'e laf söyleyenin elimizdeki her imkanla üstüne yürüdük. Ben yanımda laf söyletmedim Sovyetler'e. Öyle bir kafayla yetiştik. Ama böyle olaylar, bunun tamamen kendi idealizasyonumuza dayalı olduğunu öğretiyor insana. Bu olmaz. Evet, sen büyük partisin, tüm partilerin ağabeyi partisin. Yol göstereceksin, eyvallah ama dünya komünistleri senin emirerin olamaz. Burada iyi-kötü, büyük-küçük bir komünist partisi var, MK toplantısı yapıyor. Bildiri çıkarmış. Gelip bir memur, belki de bahçıvan, bildiriye değiştireceksiniz diyemez. Diyememeli. Proleter enternasyonalizmi bu değil. Bu bürokratik bir ilişki. Ast-üst ilişkisi. Müdürün memuruna çıkışması gibi birşey bu. Orada Bilen yoldaş da çok sinirlendi, ama sonra geri adım atmak zorunda kaldı.

Açıkçası, Bilen Yoldaş'ın önü kesildi, eli kolu bağlandı. Konya Konferansı denilen konferans yapılırken Zagladın geldi, tam bir sosyal demokrat gibi konuştu. Bilen yoldaş da buna sinirlenerek yazılı metni bıraktı, irticalen konuştu. Sert bir konuşmadı. "Profilo çok önemli bir olay..." diye başlayan ünlü konuşma. Hepimiz gerçekten coştuk, ilk defa "Bilen yoldaş çok yaşa" diye orada bağırдық, ama bu nedenle bağırдық. Zagladın, TKP'nin Konferansı'nda TKP'ye karşı konuşmuştu, saygısızlık ederek, emir vererek konuşmuştu. Orada o sloganı dayanamayıp, ilk defa ben başlatmışım.

Moskova'da Marat derlerdi ona. Marat şöyledir, Marat böyledir, Marat sol sekterdir, dönünce sen 1-2 yıl sonra işleri devralırsın. Böyle bir sürü şeyler söylüyorlardı. Sonunda dayanamadım. Rozaliyef gelmişti, bir de Şilepof adında, Türkiye'nin işlerine bakan, adının Türkçesi Körünoğlu... "Bir daha benimle böyle konuşmayın, ben bu partinin üyesiyim, bu insan da benim partimin genel sekreteridir" dedim. Ardından, SBKP'ye bir şikayet mektubu yazdım, bir kopyasını da bizimkilere yolladım. Tabii ben böyle davranınca o defter kapanmış oldu. Söylediklerine karşı çıkmakla kendi partimi onların dediklerinden öne koymuş oldum. Açıkçası, memurluk yapamayacağımı anladılar. Onlara yaramazdım.

Bizler, Sovyetler Birliği için ölmeye her zaman hazırдық, kendi ülkemizden öne

koyardık. Ama bu, bir menfaat için değildi, Sovyetler Birliği'nin, dünya işçi sınıfının merkezi olduğunu düşündüğümüzden. Biz, düzgünce eleştirip, kaynak göstererek ikna etselerdi, başımızın üstünde yerleri vardı. Ama hiçbir şey göstermeden, böyle yapacaksın dedikleri zaman, bunun kabul edilebilir bir yanı olmuyordu.

Daha sonra Batı'ya geçtim, çalışmaya başladım. Türkiye'den partiye katılımın artmasıyla, Bilen yoldaşın eli güçlenmeye başladı. Sosyalist ülkelerde oturarak bizim istediğimiz bir komünist partisi çizgisini savunmanın olanağı olmadığını o da biliyordu. Sonuçta, orada ellerinde esirsin. Bizden pasaport istedi, Hasan Çorbacı adına bir pasaport gönderdik ve ölene kadar o pasaportla yaşadı. Batıya geçmek için istedi, ama yapamadı.

Neyse, o tarihte Bilen yoldaşın eli güçlenince, partiden oportünistleri temizleme hevesine kapıldılar. Nabi-Veysi takımını MK'dan atacağız diyerek bir MK toplantısı çağırıldılar. Toplantının açılacağı sabah Bilen Yoldaş biraz geç geldi. Sonradan öğrendik ki, elçilikten çağırılmışlar, önce oraya uğramış! Geldi ki beti benzi atık. Sağı temizleyeceğiz diyerek Bilen yoldaşın girişimiyle yapılan toplantıdan, sol oportünisti atıyoruz diye beni atarak çıktılar! Bilen Yoldaş'ın isteği miydi beni MK'dan çıkarmak? Değil. Ama yetiştiği koşulları düşünürsek, ayrıca 70 küstür yaşına gelmiş, bunları kırıp çıkabilmek çok zordu. Ama şuna çok kez tanık oldum, Rusların yüzlerine karşı, "siz oportünistsiniz" diye bağırırdı. Ama onların elindeydi.

Batıya geçmeye niyetlendi dediydin..
Yapamadı, o adımı atamadı.

Sen Moskova'da ne kadar kaldın?

İki yıl okudum, 1974-76. Sonra İngiltere'ye döndüm.

İngiltere'de okudun.

Okumadan önce Londra'da 2 yıl kadar garsonluk yaptım, sonra okula gittim, ikinci sınıftan başlattılar. Ardından üniversiteyi bitirdim. (**Hangi bölümünü?**) Sosyoloji. 1974'de Moskova'ya gittim.

Beni MK'dan çıkartmadan önce işleyen süreç de ilginçtir. 1977'de, İşçinin Sesi'ni kapattık. Bilen yoldaş istedi. İşçinin Sesi'nin başarılı yayın faaliyetlerinden dolayı, beni partinin ideolojik işler ve yayınlar sorumluluğuna getirdiler. Ama İşçinin Sesi, Sovyet çizgisine tümüyle karşı bir çizgi izliyordu. Bir dönem TKP'nin nasıl sola dönmekte olduğunu bu da gösterir.

İlk çıkışı ne zaman İşçinin Sesi'nin?

1974, Londra'daki Wimpy grevleri sırasında çıktı, başka tür bir gazete idi, sonradan giderek siyasileşti. 1976'da biz döndükten sonra da Sovyet hattına tümüyle karşıydı. Merkez Komite toplanıyor, İşçinin Sesi'nin güzel hattından dolayı, İşçinin Sesi editörüne **partinin ideolojik işlerini yönetme** görevini veriyor. Ve Leipzig'a yerleşmem isteniyor. Herşeyi kapatıp gidiyoruz. Fakat o kadar şeyi gördükten sonra, içimde bir kuşku var. O tarihten 3-4 yıl önce bana birisi o gidişde yaptığım hazırlıkları yapmamı söyleseydi, deli gözüyle bakardım. Ama deneyim öğretiyor. Bütün DDR kapılarının mühürlerini saptadım. Onlarda bir sistem vardı, her gün mühürün bir yerini değiştirirlerdi. Bunların hepsini ve bütün sahte damgaları hazırladım. Hepsini kemerin içine koyup gittim. Yaptığım bir yandan ağırımaya gidiyor, bir yandan işin doğrusu bu. Böyle tuhaf birşey. Bir komünist, sosyalist ülkeye gidiyor ve kaçma önlemleri alıyor!

Aslında şunu unuttum ki, o Sovyetlerdeki olaydan sonra beni zaten Leipzig'e aldırma zardı. Boşuna heyecanlanmışım. Neyse, Batı Berlin'e gittim. Beni küçük bir odada 4 ya da 6 ay oturtular. Leipzig'de sana apartman dairesi arıyoruz diyorlar. "Yoldaş ne oluyor?" "Oğlum, biraz daha sabret, arıyoruz." Bilen yoldaşa, "o buraya gelmeyecek" diyor Almanlar. O da ısrar ediyor. Yani bir kavga gidiyor. Bu süreçte ben orada 4-5 ay bekledim. Beklerken de, "Zayıf Halka"yı yazdım. Küçük bir broşür olarak çıkmıştı. Onu geliştirdim, kitap yaptım.

Ondan bir süre sonra, çok başarılı çalıştım diye beni ideolojik işler sorumlusu yapıyorlar. Bir kaç ay sonra da, sol oportünist diye atıyorlar. Hazin (ya da komik) bir "devlet dairesi" tablosu!

Haydar Kutlu'nun Berlin'e gelişi ne zaman? Nihat Sargın'lar?

Nihat Sargın o zamanlarda TİP'li. (**Veysi Sarısözen?**) Veysi 1973'de çıktı galiba. Nabi Yağcı daha sonra çıktı. Haydar Kutlu güzel isim, Nabi Yağcı kendisini çok daha güzel anlatıyor!

Onlar esas olarak İsmail Bilen'e mi muhalefet etmeye başlıyorlar?

Onlar hiçbirşeye muhalefet etmiyorlar. Onlar yaşam felsefeleri oportünizm olan insanlar. Yaşam biçimleri oportünizm. Kimsenin karşısında ona karşı konuşmayan, arkasından iş yapan türden insanlar. Bilen Yoldaş'a muhalefet edecekler? Vallaha rüyada görseleler, korkudan dudakları uçuklardı. Yaptıkları

o değil, yaptıkları Bilen yoldaşın arkasından Ruslarla ilişki kurmak. Ruslar, "ha bunlar her dediğimizi yaparlar" demeli. Ortada muhalefet diye bir sorun yok.

Sonuçta da onların önerilmesi, senin atılman ile sonuçlanan süreçte kendilerini beğendirmiş oluyorlar.

Doğrudur... SB'nin Stalin'den bu yana dünya komünist hareketine verdiği zararları, arşivler de açıldı şimdi, mutlaka araştırıp yazanlar çıkacak. Partimizin genel sekreterlerinden Salih Hocaoğlu nasıl ve neden Sibiryada toplama kampında ölüyor. Batı'ya kaçırılmayı öneriyorlar, "yok" diyor, "ben Anti-Sovyet olmam". Bile bile bekliyor. Komünistlerin Sovyetlere bağlılıkları böyleydi. Ama ben de ancak kendimin dahil olduğu kesiti bilebilirim. TKP'yi biliyorum iddiası ile çıkamam.

Peki, Merkez Komitesi'nden çıkıp da bugün hala TKP'yi savunan senden başkası var mı?

(Gülmeler) Yok. Komünizmi bırakmamış var. Kendine göre bir komünizm yolu tutturmuş giden, parti kurmak için çalışmakta olan var. Ama TKP'yi savunan bilmiyorum.

Yani bütün bu hatalara vb. rağmen TKP'nin tarihine sahip çıkıyorsun.

Gayet tabii. Ancak, sahip çıkmakla şunu demiş olmuyorum. Bunun sahibi biziz, başkası sahip olamaz, demiyorum. TKP, Türkiye'nin en eski partisidir. Cumhuriyetin ilk partisidir. Türkiye solunda hangi kanat çıkmışsa, biraz izlersen bu gövdeye varıyorsun. Yani TKP, aslında bütün Türkiye solunun partisidir. Hepsi bu gövdenin dallarıdır. Türkiye devrimci hareketinin ana partisidir. Bugün bu adı biz sürdürüyoruz diye, tapulu malımız olmuyor. TKP yalnız bugünkü TKP'lilerin değil, hepimizin, herkesin. Onun için, başkasına karşı bir kıskançlığımız yok. Keşke herkes götürse.

Ben röpartajda sizi nasıl sunacağım. TKP Genel Sekreter Rıza Yürükoğlu ile konuştuk diyeceğim değil mi?

Diyebilirsiniz.

Açık açık çıkıyorsun değil mi TKP'nin Genel Sekreter olarak?

Evet.

Veli Dursun'u parti adın olarak aldın değil mi?

Evet. Bilen Yoldaş vermişti, verirken de şöyle demişti: "Yerinde her zaman sağlam

duracaksın diye bu adı veriyorum." Ben de öyle yapmaya çalışıyorum.

Peki, İsmail Nihat Akseymen de gerçek adın herhalde?

Ad bolluğu var değil mi?

Halk müziğiyle uğraşıyorum. "Talipler" adında bir topluluğumuz var, orada bağlama çalışıyorum. Şimdiye kadar üç tane kaset çıkardık. Sonra tahta işleriyle uğraşıyorum. Şu masaları, kütüphaneyi ben yaptım. Türkiye'deyken ne marangozluk bilirdim, ne birşey. Burada yavaş yavaş, farketmeden gelişti. Torna tezgahı aldım. Bu ayakları tornada yapıyorum. Daha önemlisi, diplomatı "acık deniz kaptanı"yım.

Deniz işi ciddi iş, çok ciddi. Gerçekten insana haddini bildiren bir iş. Belki fantazi gibi kaçacak bir şey söyleyeceğim. Devrimci hareketimizin liderleri kaptanlığı öğrenseler çok iyi olur. Adamın çapını o kadar çabuk veriyor ki. Ne kadar "bu yük" olursan ol, küçücük bir insansın sonuçta. Karşında erişemeyeceğin bir güç var. Onun istediği yönde tutum almazsan değil şuradan şuraya gitmenin, yaşamının imkanı yok. Baş edebileceğin bir güç değil. Siyasette boğuştuğun güçler de böyle. Sınıflar, devlet, bunlar büyük varlıklar. Denizin sana söylediğini yeterince anlayamadığın zaman, en büyük kahramanlıklar hiçbir sonuç getirmiyor, dibi boyluyorsun. Rüzgar şöyle eserken, sen bu tarafa gideyim dersen, gidemeyeceğini cezasıyla görürsün. Şakası yok. Deniz insana mütevaziy olmayı çok iyi öğretiyor. Kendinden misyonlar üretmemeyi, yapabileceğini yapmayı ve de o büyük güçlerden, onların işleyişini anlayarak yararlanmak gerektiğini öğretiyor. İyi anladığın zaman, o hiç başedilemeyecek rüzgarlar motorsuz tekneyle seni dünyanın öteki ucunda istediğin yere götürebiliyor... Engels'in de bir yazısı var. Komünist Partisini bir gemiye benzetiyor.

Bunları da mutlaka yazalım.

Kızmasınlar sonra. Oh, yurtdışında ne güzel yaşıyor, nelerle uğraşıyor demesinler sonra!

Yok canım, şimdi Türkiye'de böyle ciddi şeylere kızılmıyor. Sizin bu anlattıklarınız belki daha önce solcu olmuş biri tarafından negatif şeyler olarak değerlendirilebilir. Bugünkü gençlik açısından artık değişiklik değerlendiriliyor. Benim motosiklete binmem başlı başına şeyi yıktı.

İstanbul'da motosiklet kullanmak, denize açılmaktan daha tehlikeli!

Türkiye'de gençlerde, solcu olunca, modern çağın gereklerinden uzak insan tipi akla geliyor. Onun dışına çıkan herkese de olumlu bakıyor.

Bir de tekneyle denize çıkmak, bilmeyenlerde başka bir imaj yaratıyor, elinde içki bardağı filan. Dünyanın en zor işidir. Karakteri her an test eden bir iştir. Hem işini iyi bilmen, hem de karşındaki sınırsız güce saygı duyman gerekiyor. Bir de, gecesi gündüzü yok. Elinde kadehle marinada rastlananlar denizci değil, onlar turist. Biz örneğin 2.5 ay, 4'er saatlik nöbetlerle, 30 derece eğimli bir ufacık tekneyle buradan Rodos'a gittik. 4 saat uyuyorsun, 4 saat kalkıyorsun. Kalktığın süre içinde hem seyirini bulman lazım, hem dümeni idare etmen lazım, yelkeni düzeltmen, yemeği pişirmen, kahveyi hazırlaman lazım vs. Uyandırdığın zaman yoldaşına da sıcak kahveyi verip yatman lazım.

İngiltere'ye 1976'da geri dönüyorsun. 76-78 arası çalışıyorsun. Sonra atıyorlar seni. Bu gurubun oluşması nasıl geliyor?

Partiden atmıyorlar MK'dan atıyorlar. Ben yine çalışmaya devam ediyorum. Bir süre sonra atıyorlar. İngiltere örgütü o tarihlerde TKP'nin en büyük örgütleri arasında ikinci.

78'de TKP'nin en büyük örgütü İngiltere örgütü mü?

İstanbul'dan sonra ikinci. Bu örgüt tümüyle, Ege örgütünün de önemli bölümü görüşlerimizi destekledi. Bu arada, Türkiye'de "Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye"yi sürekli toplatıyorlardı. Örgütlere dağılmıştı, eğitim yapıyordu. Ondan sonra, Türkiye'deki örgütsel ayrılmalardaki tüm klasik aşamalar istenmeyerek yaşandı. Kavgalar, saldırılar, İGD'nin şubelerine bizi destekleyenlerin listelerini asmalar, ki bunlar aslında polise bilgi. En sonunda İzmir'de İnanç Seçic'i öldürmeleri. 18 yaşındaydı. (Annemin resminin yanındaki resim.) Arkadan kurşunlayarak öldürdüler. Böyle kötü şeyler oldu.

Tabii bunları bilerek yaptılar. Yoldaşca bir tartışma içinde ellerindeki kalabalığı tutamazlardı. Araya düşmanlık sokmaya mecburdular. O yüzden kavgalar, saldırılar oldu. Biz hiç istemedik, çok uğraştık ama öyle gelişti. İstanbul'da varlık gösteremedik. Ankara'da verimli kadroların çoğu bize geçti. 1980'de ODTÜ eylemi oldu. Ondan sonra Ankara çoğunluğuyla bize geçti. Sonra

Biz, Kongre yapılmasını istiyorduk. Alınan kararlara uymak kaydıyla, azınlık görüşlere kendini ortaya koyma hakkının tanınmasını istiyorduk. Görüşlerimizi söyleyebilmek için çok önemli bir meseleydi bizim için. Amacımız klik, hizip yapmak değildi.

12 Eylül darbesi geldi. Hemen 1-2 ay içinde, darbenin ortasında konferans topladık. Ertesi yıl bir konferans daha topladık.

Partide, sürekli mücadele ettiğimiz bir nokta da parti kongrelerinin yapılmıyordu. Parti olacaksın kongreni yapmak zorundasın. Hiçbir illegalite şartları kongreyi yapmanı engelleyemez. Yarım asır biz kongre yapmamışız. Böyle şey olmaz. Kongre yapılır. Yönetecek insanları da bağlayacak bir zemin olması gerek. Objektif olarak, "bunun dışına çıktın mı yetkisizsin" denilebilmesi lazım. Tüzük işlemiyor, program işlemiyor. Kongre toplanmıyor. Parti tam bir çiftlik oluyor. Biz ise kongrelerimizi düzenli olarak yaptık. Eski tüzüğü değiştirdik, iki yılda kongre zorunluluğu koyduk. Bugüne kadar, tüzüğümüzde ne yazıyorsa uyguladık.

Biz, Kongre yapılmasını istiyorduk. Alınan kararlara uymak kaydıyla, azınlık görüşlere kendini ortaya koyma hakkının tanınmasını istiyorduk. Görüşlerimizi söyleyebilmek için çok önemli bir meseleydi bizim için. Amacımız klik, hizip yapmak değildi.

Sonra yığın örgütlerini yönlendirme tarzı, yığın örgütleriyle partinin ilişkisi. Biz, partinin yığın örgütlerine emir vermesini kabul etmiyorduk. Partinin öyle bir hakkı yoktur. Ama yığın örgütlerinin içindeki partililer, partinin görüşlerini oralarda savunurlar, tabana kabul ettirirler ve o şekilde yığınları partinin arkasından götürürler. Bunlara itirazımız vardı.

Türkiye'yi değerlendirme konusunda ciddi farklılıklarımız vardı. Biz, "Türkiye'de

devlet-tekel kapitalizmi vardır ve Türkiye emperyalistleşme aşamasına gelmiştir,” di-yorduk, 1976’dan beri. Bugün artık zamanı geldi, istatistikleri döküp, “Türkiye emperyalistleşmede ne kadar yol almıştır”ı ortaya koymak gerekiyor. Geçen yıl Yalçın Küçük de kendi fikriymiş gibi yazdı. Onu da ekonomiyle bağlamadan, sırf Kürt sorunuyla bağlı getirdi. Biz 1976’dan beri yazdık bunu. Ekonomik olarak Türkiye’nin neden emperyalistleşme ihtiyacı duyduğunu da yazdık. Çok ileri bir ülke olmak gerekmiyor, emperyalistleşmek için. Sermayenin ülkede kârlı alan bulamaz hale gelmesi meselesi. Türkiye’de son yıllarda çok yoğun sermaye ihracı var. “Bu hangi noktaya geldi” diye bakmalıyız. Ama bunlar kabul etmiyorlardı. Biz “devrimci durum vardır” di-yorduk. Onu da kabul etmiyorlardı. Ama sonunda darbe geldi!

Haydar Kutlu Sovyetler’e teslim oldu, anladığımız kadarıyla, değil mi?

Onlar teslim almadılar, bu gitti, “beni kullanın” dedi.

Haydar Kutlu, Veysi Sarısözen’in partinin başına geçiş tarihi?

Bilen yoldaş ölmeden resmen geçmediler, ama bizi çıkartmak zorunda kalıştan itibaren zaten Bilen de figüran haline geldi.

Yani 78’den sonra parti esas olarak Kutlu ve Sarısözen’in kontrolü altına mı geçti?

Giderek. Yani Sovyet Elçiliği ne derse o oldu. O taraftakiler için serbest iradede söz edilemez. Ama Türkiye’deki kadrolar onların denetimine geçti. Çok değerli yoldaşlar vardı ama büyük çoğunluğu yolunu kaybetti şimdi. Geriye bakınca doğruyu yanlış ayırtmak kolay. Önemli olan yaşarken birşeyin doğrusunu yanlışını ayırtmak.

Bugün geriye baktığımız zaman mesele o kadar açık ki. Sovyetler desteğini çekti, bunların da komünistliği bitti. Kim haklıymış şimdi? Taraf kalmadı karşıda artık. Hani, bir siyasal mücadele yürüten bir taraf olsun, yine saygı duyacağım. Yok. *Kim haklı şimdi? Şimdi söylemek kolay. Dün söylemek zordu, pek çok kadro söyleyemedi.*

Bir de bizim saflarda Sovyet idealizmi çok kuvvetlidir. “Sovyetler’den daha iyi mi bileceksin kardeşim?” diyorlardı. Doğrudur. Ben de öyle dedim yıllarca. Ben, Sovyetler’den iyi bildiğimizi iddia etmiyorum ama söylediğimize bir cevap verilsin. Densin ki “bak teori böyle demiş”. Ama “ben dedim mi doğrudur”u biz kabul etmedik. Sonunda

öyle çıktı. Genelinde bizim söylediğimiz doğruymuş. 76’da, 77’de yazdık, “böyle giderse Sovyetler Birliği çöker, geriye devşirilir” dedik. Benim üzüldüğüm, çok değerli insanlar vardı. Yine değerli insanlardır, ama artık işçi davasına katkıları olmayan insanlar haline geldiler. Öyle olmayabilirdi.

Bütün bu olaylara baktığımız zaman, bugüne kadarki süreçte esas eğilim ne peki, partinin gelişmesi mi, yoksa Türkiye’de ve dünyadaki olaylarla partinin daralması mı?

Abartmadan söyleyeyim, TKP son yılda hızlı geliyor. Bunun çeşitli nedenleri var. Bir kez, başladığımız nokta ufak, hiçbir alt üst oluş, iyi bir çalışmayla gelecek büyümeyi önleyemez. Örneğin, 10 kişisin, 20 kişi olduğun zaman % 100 artıyorsun. Onbinden 20 bine çıksan yine artış %100.

İkincisi, kadrolarımızda (SB’nin çöküşüyle) bir şaşkınlık, moral bozukluğu olmadı. Üzüldük, çok üzüldük ama, bir yandan da kendimize güvenimiz arttı. Anti-Sovyet bir kanattan gelip Sovyetler’e küfretmek çok kolay, o küfreden de onun anlamını fazlaca anlamıyor. Ama KP içinden gelip bu eleştirileri yapıp, yaşam da doğrulayınca, kendimize güvenimiz arttı. Çevrenin de bize güveni arttı tabii.

Sonra, bizim halkımızın önemli bir özelliği var. Kendisi solcu olmayan bile, ikrarından döneni sevmiyor. Davasına inanmış gidene daha makbul buluyor. Bugün herkes bıraktı gitti gemiyi, bunlar hâlâ savunuyorlar diyor. Bu da hoşuna gidiyor. Çok işçiyi biz bu nedenle kazandık.

Yine önemli bir avantajımız Aleviliği keşfedebilmemiz oldu. Çok şey kazandık Alevilikten. Alevi-Bektaşî felsefesi, pek çok konudaki bakışımızı ve tutumumuzu değiştirdi. İnsanlara karşı o “klasik” devrimci yaklaşımı kökünden terkettik. Bu, “türap olmak” fikri bambaşka birşey. Çok engin birşey.

O kitabı yazalı kaç yıl oldu, ilk kez gönül rahatlığıyla bu yıl söyleyebilirim ki tüm örgüt birimleri bu meseleyi şimdi anladı. Hiçbir yoldaşım şiddetle karşı çıkmadı kitap yazıldığında. Ama içlerinden tam sindiremediler. Şu kadar ya da bu kadar ama “biz KP’yiz, ne oluyor” yollu endişeler vardı. Ama ilk defa bu yıl diyebilirim ki, artık parti tümüyle Alevilik konusunu kavradı.

Alevilik biraz popülizm olmuyor mu?

Ne ilgisi var popülizmle. Alevi-Bektaşî felsefesi ve insanı, Anadolu’nun en büyük şans. 1000 yıl önce bir felsefe çıkmış,

eşitliği, adaleti, kadın haklarını, halk mahkemesini, ortakçılığı, paylaşımcılığı, musahipliği getirmiş koymuş, bu olağanüstü birşey.

Marks'a gökten inmedi ki sosyalizm, taa ilk çağlardan beri geliyor bu dinsel örtülü materyalizm. Alevi-Bektaşî düşüncesi de, bu büyük ağacın önemli kollarından biridir. Bütün bunların üzerine oturuyor Marksizm. Kesinlikle popülizmle ilgisi yok. Alevilik Anadolu'da sosyalizmin atasıdır. Şimdi daha bilimsel, dünyadaki gelişmeleri daha iyi analiz edebilen ve analiz etmenin metodlarını geliştirmiş bir sosyalizm, Marksizm var. Ama o bunun düntüdür, bu onun yarınıdır.

Bir başka nokta. Biz 1979'dan bu yana Türk-İş'te birliği savunuyoruz. Aradan çok sular aktı, herkes bize şöyle dedi böyle dedi, ama olaylar gösterdi ki, bu görüş doğrudur. Dolayısıyla sendikalar arasında da bize olan güven, görüşlerimize katılmasalar bile, çok yükseldi. Ben komünistim demese bile, ki çoğu demiyor, bunlar bizim dostumuzdur demeyen sendika pek yok. Bu da çok güzel birşey. Biz kendimizi koyuyoruz ortaya ve de samimi olduğumuzu zaman içinde anlıyorlar. Alevilikte de böyle oldu. Sendikal meselede de böyle oldu.

Bunlardan dolayı herhalde, biz bu gerici-lik döneminin etkilerini çok kötü hissetmiyoruz üzerimizde. Ama genel olarak tüm devrimci harekette bir daralma var. Bizde bu daha çok kadro düzeyinde daralma olarak yansıyor. Çevremiz hızla genişliyor ama ortam partiye girmeyi pek teşvik edici bir ortam değil. Yine de, sayımız ve birimlerimiz artıyor.

Ayrılıktan sonra, çoğunluk öbür tarafta mı kaldı?

Doğrudur, çünkü ayrılma süreci içinde partinin kapılarını ardına kadar açtılar ve herkesi üye yaptılar. O nedenle biz TKP demedik kendimize. TKP-İşçinin Sesi dedik. Ne var ki, "oportünizm hamileliğe benzer, eninde sonunda bebek doğar. Doğan bebek de gericiliktir, karşı-devrimdir" dedik 1976'da. Sovyetler'in durumu tam da öyle oldu. Sovyetler çökmeseydi, bu oportünist kadrolar dünyanın her yanında komünist partisi adını bırakacaklardı. Çünkü öyle bir noktaya geldi ki işler, "Komünist Partisi" adı onlara zarar vermeye başladı. Onun için biz partinin adını bırakmadık, fakat ortada enternasyonal anlamda tanınan bir TKP olduğu için, "TKP biziz" de demedik. Biz "TKP-İşçinin Sesi'yiz" dedik. Ne zaman ki onlar TKP adını bıraktılar, kongre toplayıp özünde bizim olan adımızı aldık.

Türkiye devrimci hareketinde kimse birşey yapmak için kongre toplamıyor. Kimse de sormuyor nasıl yaptın, bunu yapma hakkın var mıydı? Yani insanlar kendi oyununu kendi koyduğu kurallara göre bile oynamıyor. Bir insanı parti üyeliğinden çıkartıyorsan savunmasını alacaksın, ona savunma hakkı vereceksin. Bizde böyledir. Bir kişi bile aksini iddia edemez.

İşçinin Sesi ile Yürükoğlu özdeşleşmiş durumda. Böyle bir özdeşleşmenin olması diyelim ki parti üyesi olan birisinin sizin fikirlerinize muhalefet etmesini engelleyici bir faktör oluşturur mu?

Oluşturabilir. İnsani bir faktördür bu.

Ben parti üyesiysem korkarım mesela sana karşı çıkmaya.

Olabilir ama bizim iç yaşantımızı bilersen pek yerine oturmuyor bu. Fikirler benden çıkıyor da ondan sonra dalgalar halinde yayılıyor, herkes de bunu kabul ediyor. Böyle değil.

Daha çok senden çıkıyor gibi gözüküyor.

Benden çıkıyor, doğrudur ama yoldaşlarımla tartışma içinde geliyor görüşler ve düşünceler. Yani ben odama kapanıp ardından "evreka" diye fırlamıyorum dışarıya. Bizim toplantılarımız hiç aksamaz. MK gecikmesiz toplanır, Politik Büro karşılığı Merkez Yürütme Bürosu vardır, her hafta toplanır. Partinin tüm merkez organları düzenli toplanır. Ve biz tartışırız. Yeni birşeyler geliyorsa, önce epey yoğrulur, hamur olur, kolektif bir düşüncede test edilir.

İkincisi, konunun bir yönü daha var ama mutlaka aşılması gereken bir yönü. Küçük örgütlerde yöneticinin karakteri örgüte siner. Bu bazen iyiye yarar, bazen kötüye çıkar. Ama, örgüt ne kadar küçükse yöneticinin yeri o kadar büyür. Örgüt büyüdükçe yöneticinin yeri de o kadar mütevazileşir. Bir anlamda böyle bir zorluğumuz var bizim ama aşılır, büyüdükçe aşılır.

Onun ötesi ise, yoldaşlarımla uzun yıllar beraber olmanın sonucu. Ben kimseye birşey dayatmam, öyle üslubum yoktur. Partideki "otorite"min, dayatmalardan ya da "elimdeki güçten" kaynaklandığını sanmıyorum. Uzun yıllar birlikte mücadele etmenin ve bir sürü olayda yoldaşlarımla beni sınamasının sonucu bu.

Ayrıca, görüşleri bana uymayan yoldaşlar da çoktur aramızda. Ama bizde iyi bir uyum vardır. Olmasaydı, herhalde bu kadar yıldır

sürdürüp gelemezdik.

Legalleşme üzerine

Türkiye'ye dönecek misiniz, partiniz yasallaşacak mı?

Döneceğim, dönmeyi çok istiyorum. Ama konuyu daha geniş bir çerçevede ele almak daha doğru olur.

Sorum demokratikleşme sorunudur. Ama önce kendimiz hakkında bir noktayı belirtiyim. Komünistler ve işçi sınıfı dünyada hümanizmin tek gerçek sahipleridirler. Komünistler ancak çeşitli yasaklamalar, kısıtlamalar, anti-demokratik tedbirler ve zorlamalarla çalışmalarını kısıtlandığı oranda illegal çalışmaya başvururlar. Bu ise meşru müdafaa çerçevesinde değerlendirilebilir.

Türkiye'nin son yıllarındaki durumuna gelirsek, Türkiye'nin siyasal stürüktürünü, demokratikleştirme yolunda önemli adımlar attığını hiç kimse reddemez. Ancak, bu adımların, büyük çoğunluğu görgüsüz, arsız ve zorba olan burjuvazinin renk değiştirmesiyle atıldığını hiç düşünmüyorum. Bu demokratikleşme, son yıllarda halkımızda iyice yükselen demokrasi özleminin basıncıyla ve Batı'nın şekilsel demokrasilerine hoş görünme zorunluluğu ile gerçekleştiğine inanıyorum.

İşte tam da bu nedenlerle, burjuvazinin Türkiye'deki yapısından kaynaklanmayan nedenlerle demokratikleşmede adımlar atıldığı için, bugün devleti kendi attığı demokratik adımlardan korkar bir durumda görüyoruz. Kaldı ki, gelen demokratikleşme de hâlâ çok kısıtlıdır. Bugün 141-142 kalktı, komünizmi savunmak serbest ama siyasi parti kurmak için bilmem şu kadar insanın kimlikleri, ikametgahları ve resimleriyle, resmen başvurup izin almaları gerekiyor. Üye listelerini vermeleri gerekiyor, vb.

Örneğin İngiltere'de parti kurmak isteyen kurar, hiçbir yerden de izin almaz. Burjuva demokrasinin şekilsel düzeyi budur. Bu tür kısıtlama insana "acaba devlet bu yollarla bizleri teslim almak mı istiyor" diye düşündürüyor.

Şunu açıkça söylemekten çekinmeyelim. Bugün emekçi halkımızın, ısrar ederek söylüyorum, çoğunluğu ilericidir ama bu çoğunluk, bu irade kendini yasal sol partilerde dışa vurmuyor. Neden? Halkımız çok eski ve deneyimli bir halktır. Bu devletde demokratik ve anti-demokratik adımların, geceyle gündüz gibi durmaksızın birbirini izlediğinin bilincindedir. Dolayısıyla emek-

Sorunu benim dönmem ya da partimizin tabelasını asma olarak değerlendirmemek gerekir. Biz Türkiye'nin demokratik adımlarını sürdürmesini ve giderek gerçekten demokratik bir ülke haline gelmesini istiyoruz. Emekçi halkımızın mücadelesiyle bu yolda yürünmesinde ısrarlıyız.

çilerle her konuşmada şu fikre rastlıyorsunuz: "Tamam kardeşim de, bu legal partilere gireceğiz herşeyimizle bilineceğiz, tanınacağız ama kendi ülkesinde devletin güvenlik aygıtları gizli; Biz açığa çıkacağız, devlet gizli." Bu endişe haksız bir endişe değildir. Son yıllarda halkın vicdanını aşırı derecede rahatsız eden "faili meçhul cinayetler" de bu endişenin yersiz olmadığını kanıtlıyor.

Dolayısıyla sorunu benim dönmem ya da partimizin tabelasını asma olarak değerlendirmemek gerekir. Biz Türkiye'nin demokratik adımlarını sürdürmesini ve giderek gerçekten demokratik bir ülke haline gelmesini istiyoruz. Emekçi halkımızın mücadelesiyle bu yolda yürünmesinde ısrarlıyız.

Kendi çalışmalarımıza gelirsek, şunu söyleyeyim ki ülkedeki demokratikleşmenin sağladığı olanaklar çerçevesinde çalışmalarımız legalleştirilmiştir. Ama celep defterine kaydolur gibi kaydolmaya karşıyız. Bu hem temel bir demokratik ilkedir hem de halkımızın yaklaşımı ile üst üste düşmektedir.

Kürt sorunu üstüne

Uluslararası politik değişimlerden sonra "Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı" kavramı ve Kürt sorunu üzerine ne düşünüyorsunuz?

"Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı", burjuva devrimleri sırasında ortaya çıkmış, pazar bütünlenmesini sağlamada, kapitalizmin gelişmesinde yararlı olmuş bir kavram-

KÜRT SORUNU

NİSAN 1994 13

Tüm dünyada ırkçılığın ve milliyetçiliğin yükseldiğini görüyoruz.

Bu ırkçılık ve milliyetçilik dalgasının dünyasal nedeni sosyalist sistemin yıkılmasıdır. Şimdi oralara en iğrenç suratiyle yerleşmekte olan kapitalizm, 70 yıldır bastırılan geri ve şöven duyguları azdırmıştır. Doğan siyasal boşukta herkes küçük çıkarlar peşine düşmüştür.

dir. Burjuva demokratik bir hakdır. Daha sonra sosyalist sistemin varlığı koşullarında da, geniş alanların emperyalist sistemden ekonomik açıdan olmasa da, siyasal açıdan bağımsızlık kazanmaları tarihsel gelişmede önemli rol oynamıştır.

Yalnız herşey gibi, bu kavramın da yararı zararı yaşanan tarihsel evreyle belirlenir. Bugün yaşanan tarihsel evreyi, dünya ve Türkiye koşulları diye 2 düzeyde ele alabiliriz.

a. Dünya düzeyinde: Dünyada üretim güçlerinin gelişmesi her geçen gün kapitalizmin bireysel mülkiyet biçimini zorlamakta, kapitalizme kendi doğasını zorlayan ve bozan özellikler sokmaktadır.

Artık kişi mülkiyeti, aile mülkiyeti, hatta ülke çapında mülkiyet de kapitalizmin kendini yeniden üretim sürecine yeterli olmamakta, sınırlar gericileşmekte, dünya "globalleşmekte"dir. İşte bu süreçte, geleceğin sınıfsız toplumu giderek kapitalizmin daha fazla penceresinden bakmaktadır. Böyle bir dünyada UKKTH'nın fiiliyata geçmesinin, yani ayrılıkçılığın ekonomik ve siyasal açıdan ileri ve yararlı bir yanı pek kalmamıştır.

Ancak dünyaya baktığımızda, bu söylediklerimizle taban tabana çelişir bir şekilde, tüm dünyada ırkçılığın ve milliyetçiliğin yükseldiğini görüyoruz. *Bu somut durum*

söylediklerimizin reddi midir? Tam tersine, tam da söylediklerimizi, ama negatifinden gelerek doğrulamaktadır.

Bu ırkçılık ve milliyetçilik dalgasının dünyasal nedeni sosyalist sistemin yıkılmasıdır. Şimdi oralara en iğrenç suratiyle yerleşmekte olan kapitalizm, 70 yıldır bastırılan geri ve şöven duyguları azdırmıştır. Doğan siyasal boşukta herkes küçük çıkarlar peşine düşmüştür. Bugün eski Rusya topraklarında ayrılıp kendi devletini kurmak isteyenlerin hepsi devlet kursa 85 tane devlet ortaya çıkacak. Dünya çapında varolan 200 civarında devlet yanında ayrı devlet kurmak isteyen 6000 civarında azınlık var. Bu da, ilkenin ne kadar yanlış noktalarla vardığının en güzel kanıtıdır. 6000 yeni devletin eklendiği bir dünya, böyle bir atomizasyon, uygarlığı yıkıma götürecektir en kestirme yol olurdu.

b. *Türkiye düzeyinde:* Türk ve Kürt halkı 1000 yıldır birlikte yaşıyor. Halklar arasında düşmanlık duyguları yoktur.

Dört parçaya bölünmüş Kürt toplumunun Türkiye topraklarında kalan bölümünün Türkiye toplumu ile olan ilişkileri öteki ülkelerdeki Kürt toplumu ile olan ilişkilerinden çok daha yoğun ve derindir.

Sovyetler Birliği'nin yıkıldığı, gericiliğin tek başına kaldığı bir dünyada, bölgenin en ileri gücünden ayrılarak kurulacak bir devletin, siyasal propagandası ne olursa olsun ilerici olmayacağı açıktır. Kürt halkı da zaten ayrılık istememektedir. Onun istediği en başta insanca yaşayabilmek, iş bulabilmek, çocuğunu okutabilmektir. Bastırılan Kürt kimliğini rahatça ortaya koyabilmektir, ulusal kültürünü yaşatabilmektir.

Konunun kilidi ekonomiktir. Ama kapitalistlerin, alt yapısı olmayan, işgücünün niteliği Türkiye ortalamasının altında olan, yalnızca PKK eylemi nedeniyle değil, bölgenin tarihsel koşulları nedeniyle de iş güvenliği olmayan bir bölgeye yatırım yapmalarını beklemek de hayaldir. Bunları kapitalistler yerine devletin yapabilme olanağı ise çok sınırlıdır. Bu "çaresizliği" içinde devlete, olayları şiddet yoluyla bastırarak dışında başka bir yol kalmamaktadır.

Bu fasit daireyi halklara zarar vermeder kırabilecek tek yol, işçinin, emekçinin iktidarındır. "İşçilerin birliği, hakların kardeşliği" dir.

Buraya kadar söylediklerimizin yanısıra son bir noktayı daha belirtmek istiyorum. K bu noktanın kendisine komünist, sosyalist solcu diyen kesimler tarafından hiç ağzı alınmamasını hayretle değil, dehşetle karşılamak gerekir. Demek ki bu kesimleri

solculuğu, kesimsel çıkarlara varmada kullandıkları bir maskedir. Sözü ettiğim ilke şudur: Evet UKKTH vardır ama tüm ilericiler için herşeyin önünde gelen ilke **İşçi sınıfının kendi kaderini tayin hakkıdır.**

İşçi sınıfının kendi kaderini tayin hakkına yardımcı olduğu oranda bütün öteki alt amaçlar desteklenir, zararlı olduğu oranda karşı çıkarılır. Tersine tavır alınamayacak tek ilke budur.

Türkiye'de solun durumu

Solun durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Solun durumda büyük bir sıkışma var. Bunun çeşitli nedenleri var:

1. Sovyetler Birliği'nin çöküşü büyük kan kaybına sebep oluyor. Ve burada 1970'lerden beri söylediğimiz şeyin doğruluğu ne yazık kanıtlanıyor: Tüm dünyada sol, dünyanın objektif koşulları nedeniyle ister sovyetçi ister anti-sovyet olsun, Sovyetler Birliği endeksliydi. Dolayısıyla Sovyetler Birliği'ne muhalif hareketler de kan kaybediyor.

2. Türkiye sol hareketi 1960'lardan bu yana teorik düzeyi son derece düşük bir harekettir. Son derece yiğit fakat teorik düzeyi son derece düşük bir harekettir.

Örneğin bu nedenden en yanlış bir zamanda ve zeminde "dövüşüyorlar" diye Kürt milliyetçiliğinin peşine takılmıştır.

Örneğin bu nedenden Türkiye sol hareketi hiçbir zaman ülkeyi çıkmazlardan nasıl kurtaracağını, ülkenin kalkınmasının nasıl sağlanacağını anlatmamış ve yalnızca burjuvazinin yaptıklarına hayır demekte takılıp kalmıştır.

3. Türkiye, şiddetin doğal yaşam biçimi olduğu bir memleketdir.

Bu koşullar birleşince ortaya işçi hareketinin geçtiği dönemlere göre taktikler üretmeyen, "silahlı propaganda" denen küçük burjuva tezini kuram belleyen bir devrimci hareket çıkıyor.

1968'ler gençlik hareketi: Yolu yanlıştı. Ama dürüstlüğüyle, insan sevgisi ile halkın gönlünde yer tutuyordu. Deniz'lere olan sevginin altındaki neden budur.

Bugün Türkiye solu ülkenin sınıf hareketine zarar veriyor. Devrimci hareketin gelişimini olumsuz yönde etkiliyor. Gençliği olumsuz etkiliyor.

Türkiye'de sol örgütlerin yaşaması için objektif temeller var mı?

"Bu sol örgütler" ve "sol örgütler" diye ayırmak gerekir. Toplumda sol örgütlerin yaşaması için gereken objektif temel, emekçi sınıfların varlığıdır. Ve bizim sol hareketimiz de mutlaka yeniden canlanacaktır.

Tarih bu gelgitleri çok gördü. Tarihsel olarak baktığımız zaman mesele şu değil mi? Sovyetler Birliği erken gelmiş bir devrimdir. Dolayısıyla gelmemeliydi demiyorum ama erken gelmiş bir devrimdir ve hatalarla ve şanssız ve elverişsiz ortamlarla karıştı ve yıkıldı. İlk devrim Paris Komünü'ydü, 72 gün sürdü. İkinci devrim 70 yıl sürdü. Yani işçi sınıfı kapıyı sürekli zorluyor. Belki üçüncüsü bir daha hiç yıkılmayacak. Bunun gibi, bizim devrimci hareketimiz de, konjoktürün gelgitlerine bağlı olarak mutlaka genişleyecek ve canlanacak.

Gönül ister ki, şimdiki formasyonda canlanamayalım. Slogancılığı, itişmeyi, mitinglerde birbirinin önüne geçmeyi meziyet saymayı, bu tür şeyleri atmış, toplumun ihtiyaçlarını düzgün saptayıp, düzgün yanıtlar verebilen, günlük yaşantısıyla da parti hattıyla da "sosyal" bir sol olarak canlanalım. Eninde sonunda da böyle olacak.

Sorunun bir boyutu da şu: Türkiye'de toplumsal yaşamın her yanında şiddet hakim. Bu yalnızca kapitalizmin ürettiği birşey değil, tarihten geliyor. Şiddet yaşamın her

Gönül ister ki, şimdiki formasyonda canlanamayalım. Slogancılığı, itişmeyi, mitinglerde birbirinin önüne geçmeyi meziyet saymayı, bu tür şeyleri atmış, toplumun ihtiyaçlarını düzgün saptayıp, düzgün yanıtlar verebilen, günlük yaşantısıyla da parti hattıyla da "sosyal" bir sol olarak canlanalım. Eninde sonunda da böyle olacak.

alanında var. Mahallede çocuk kedinin sırtına tekme vuruyor, adam karısını, kadın çocuğunu dövüyor, otobüste biletiçi bilmem kimi dövüyor, böyle bir durum var. Bu yaşam içinde düzgün teorik düşünmeye, ihtiyaçları serinkanlı değerlendirmeye pek bir yer de yok. Ama devrimci hareketin bu eksikleri mutlaka aşması gerekiyor. Bunları aşmadan 68'lerdeki o büyük sempatiyi bir daha yakalamasına olanak yok. Oysa, Türkiye'de güçlü ve inandırıcı bir devrimci sola ihtiyaç çok büyüktür.

Bizdeki "şiddet" uygulaması ise bir küçük burjuva yanlıştan başka birşey değil. "Silahlı propaganda", "ses getiren eylem" diye kavramlarımız var bizim! Bu nereden çıkmış? Hangi Marksizm yazmış bunu? Örgütünün adını duyurmak için silahla eylem yapıyorsun. Bu olacak şey değil. Marksizm, silahın ne zaman kullanılmak zorunda kalınacağını yazmamış mı? Bu şekilde, ayrımsız olarak, süpermarkete, bakkala, kapalı çarşıya bomba konmaz. İnsanlık dışıdır. Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir gerilla mücadelesinin böyle yürütüldüğünü bilmiyorum.

Türkiye'deki sol örgütlerin prestij kaybetmesinde, halktan bu kadar soyutlanmasında acaba onların çok erken bir şekilde şiddet uygulamasının rolü var mı?

Kesinlikle var. O "şiddeti" de dünyanın hiçbir yerinde görülmedik bir şekilde uyguluyoruz. Şiddet uygulamanın zorunlu olduğu durumlarda bile derler ki halka zarar vermeyeceksin, halktan iki tavuk alsan parasını vereceksin, verdiğin sözde duracaksın, aldatmayacaksın, halka zarar vermeyeceksin. Bizdeki "şiddet" uygulaması ise bir küçük burjuva yanlıştan başka birşey değil. "Silahlı propaganda", "ses getiren eylem" diye kavramlarımız var bizim! Bu nereden çıkmış? Hangi Marksizm yazmış bunu? Örgütünün adını duyurmak için silahla eylem yapıyorsun. Bu olacak şey değil. Marksizm, silahın ne zaman kullanılmak zorunda kalınacağını yazmamış mı? Bu şekilde, ayrımsız olarak, süpermarkete, bakkala, kapalı çarşıya bomba konmaz. İnsanlık dışıdır. Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir gerilla mücadelesinin böyle yürütüldüğünü bilmiyorum.

Yine de inatçıdır bizim bu hareketlerimiz! "Marksistiz" demekten hiç vazgeçmiyorlar. Öyleyse gösterebilirler nerede demiş bunları Marks, Engels. Devrimci hareketimiz en büyük zararı bu tutum veriyor. Yoksa, emekçi halkın çoğunluğu ileridir ama bu devrimci örgütlere güven duymuyor.

Her durumda aynı şeyi yaparlar. İşçiyi illa greve çıkarmaya çalışırlar. Greve çıkarıyorsun, kapıda o kadar işsiz var, ne olacak bunun sonu, onu düşünmüyorlar. Sendikaların grev yapacak gücü var mı, grevin şansı var mı? İlla genel grev diye bağırlar, illa silahlı eylem diye bağırlar. Ortamla ilgileri yok. Sanki kendilerine bir dünya kurmuşlar, mikroiklim gibi birşey, kendi örgütlerinin sınırı içinde bir dünyada yaşıyorlar ve sanıyorlar ki bu tür işlerle devrim olacak. 20 yıldır olmuyor, olmasının da olanağı yok. Tamam, bu güç kaybetmede objektif durumların rolü çok büyük. Ama biz daha önce başladık güç kaybetmeye.

Toplumsal alanın neresine bakarsan, Marksizmle uyuşmayan tutumları var. Sendikaları bölerler. Türk-İş'de işçi sınıfının birliği sağlanmış. "Türk-İş'in başındakiler yanlış siyaset uyguluyorlar, haydi bölelim". Bölmeyelim, onu değiştirmeye çalışalım. İşçi sınıfının bir tek güç kaynağı var: Birliği. Tankı, topu, tüfeği yok. O birliğini kurmuş, ve de hiç değişmez dedikleri Türk-İş'in değişmekte olduğunu görüyoruz. Tarihinde ilk kez 1 Mayıs'ı kutladı. Niye

bölüyorsun?

Ne yandan bakarsan bak, halkın sağduyusuna ters tüm bu davranışlar. Nereden çıktı bu ideolojik deformasyon? Hangi Marksizm-Leninizm'de var? Bu tutumlar, Marksizmin Türkiye'ye uygulanması mı oluyor? 22 yaşında bir insanın SBF'de okurken öğretmeninden etkilenip yazdığı bir takım geçersiz şeyleri teori diye kabul edip yürütmek. Gerçekten inanmıyorum. Pratik doğruları gösterir denir, göstermiyor mu? Devrimci hareket neden revanşist bir yapı kazandı? İktidara doğru bir gidiş değil, revanşist, intikamcı bir pratik var. İşçi sınıfının mücadelesinde intikam kavramına yer var mı?

Şeriatçılık üzerine

Son yıllarda öne çıkan dinci-şeriatçılık üzerine düşünceleriniz nelerdir?

Burjuva basındaki yazarlar uzunca bir zamandır "günümüzde ideolojilerin yıkıldığını" bağıırıyor. Oysa bu yalandır. İdeolojiler yıkılmadı, ideolojiler sürüyor. Yalnızca Marksist ideoloji, Sovyet sisteminin yıkılmasıyla ideolojik değil, siyasal bir darbe yedi. Ve tabii dünyada bu anlamda büyük bir boşluk doğdu. Boşluk emekçi kesimler kampında doğdu. İşte az gelişmiş ülkelerde gördüğümüz dinsel ideolojinin patlayışı böyle bir boşluğu değerlendiriyor. Hiristiyanlığın böyle bir şansı yok, çünkü asil olarak emperyalist ülkelerde yerleşmiş. Az gelişmiş ülkelerde yükselen bu dinci akımlar *geneliyle* küçük burjuva karakterli yığınların düzene tepkilerini kanalize ediyor. Ama bu tepki, küçük burjuvazinin kapitalizme ve emperyalizme ilerici değil, gerici bir tepkisi. Bu nedenle bu akımların tepeleri her zaman emperyalizmle içiçedirler. Dini akımlardaki bu "düzene karşı"lığa aldanmamak, bu akımlardan demokratik, emekçiye yararlı düzenler çıkabileceği hayaline kapılmamak gerekir. Bu akımlar eliyle gelebilecek düzenler ancak gericilik ve karanlık olur. Dinci-şeriatçı hareketi toplumumuzun önündeki en büyük tehlike olarak değerlendiriyoruz.

Öte yanda bizim, halkın dinine dinsel duygularına inançlarına sonuna kadar saygılı olduğumuzu ekleyeyim. Bizim özlediğimiz devlet tamamen laik olacak, elini her çeşit dinsel konudan çekecektir. Öte yandan halkın tam bir inanç ve ibadet özgürlüğü olacaktır.

Faşizm ve şeriat aynı hamurdan yoğrulmuştur. Sosyalizm ve Aleviliğin de temelleri, hamurları aynı yerdedir.

Aleviliğin temel özellikleri şunlardır: Bu kültürde emek en yüce değerdir.

Paylaşımçılık, bölüşümcülük, sosyal adaletçilik, musahiplik, ortakçılık, kula kulluğa karşı oluş, katılımcılık, demokrasi geleneği (aktif yığın demokrasisine örnek), kadın-erkek eşitliği, ırk, dil, din, ulus ayrımı yapılmayışı.

Alevilik üzerine

68 kuşağı olarak bizler "Alevi türkleriyle sosyalizmi bulduk".

Aleviler 800 yıldır Anadolu'da laik yaşadılar. Devletten yardım almadılar. Bu toplum bugün Türkiye'nin yarıya yakınıni oluşturuyor.

Faşizm ve şeriat aynı hamurdan yoğrulmuştur. Sosyalizm ve Aleviliğin de temelleri, hamurları aynı yerdedir.

Aleviliğin temel özellikleri şunlardır: Bu kültürde emek en yüce değerdir. Paylaşımçılık, bölüşümcülük, sosyal adaletçilik, musahiplik, ortakçılık, kula kulluğa karşı oluş, katılımcılık, demokrasi geleneği (aktif yığın demokrasisine örnek), kadın-erkek eşitliği, ırk, dil, din, ulus ayrımı yapılmayışı.

Alevi-Bektaşlı düşüncesi, özünde o dönemin ekonomik-siyasi mücadelesinin ideolojisidir. Sınıf mücadelesinin, ezilenin ezenle kavgasının ideolojisidir. Anadolu'daki ayaklanmaların büyük çoğunluğu Alevi ayaklanmalarıdır. Bunların büyük çoğunluğu ekonomik nedenlerle bağlıdır. *Sünni, Hristiyan... halkı toparlayıp, fikir birliği içinde*

ALEVİLİK

yürüten Alevi-Bektaşî düşüncesidir.

Anadolu, dünya düşüncelerini geliştirmede olağanüstü öneme sahip bir yerdir. Bektaşîlik yalnızca İslam değil, insanlığın ortaya çıkardığı tüm düşünceler üzerinde yükseliyor. Bu nedenle daha o tarihlerden evrensel, eskimeyecek ilkelere ulaşmıştır.

Din halkın afyonudur konusu. Acaba Marksizmin dine tutumunda hatası var mı?

Değişik düzeylerde ele alınabilir. Lenin'in din konusunda somut bir siyasetçi olarak yaptıkları, bir de Marksizmin teorisi. Bunlar aynı şeyler değil.

Tabii ki Lenin Rusya'da dine ilişkin konuşurken Rus ortodoks kilisesini, tamamen Çarcı bir kiliseyi karşısına alarak konuşuyor. Öte yanda, Baptistler, Anadolu'da Alevilerin oynadığı role benzer bir role sahip. Tümüyle Ortodoks kilisesine karşılar, ortakçı, dayanışmacılar ve en az Bolşevikler kadar da onlar hapislerde. Bolşeviklerle çok yoğun dayanışmaları var. Devrimden sonra da sürüyor bu dayanışma, Stalin berbat edene kadar.

Lenin'in Rusya'da devrim yapma amacı taşıyan bir siyaset adamı olarak söyledikleri, tabii ki Rusya'nın koşullarını ilgilendirir. Hangi Marksizm diyor ki, Lenin'in Rus Ortodoks kilisesi için söylediklerini al götür, Latin Amerika'da yoğun bir şekilde halktan yana duran kilise örneğine taşı. Teoride öyle bir şey yok.

Konu açılmışken söyleyeyim, bizim insanlarımız teoriyi hep sloganlar şeklinde anlamaya çalıştığından, basitçe "din halkın afyonudur" diyorlar. Elbette, Marks o sözü söylemiş. Ama bakmak lazım, nasıl bir kapsam içinde söylemiş. Paragrafın üstünü oku bakalım. Din, diyor, bu düzendeki olumsuzluklara, kendi yaşamındaki dertlere karşı emekçi halkın bir tepkisini, iç çekişini yansıtıyor. Halkın sömürülmeye, ezilmeye, horlanmaya karşı tepkisini yansıtıyor. O anlamda "afyonudur" diyor. Paragrafın tümünden soyutlayıp alırsan, din yalnızca mücadele edilmesi gereken, yalnızca halkı uyutan birşeymiş, bir felaketmiş gibi anlam çıkıyor. Marks öyle dememiş.

Kimileri diyor ki "Türkiye laikdir", kimileri de "hayır, laik değildir" diyor. Siz ne diyorsunuz?

Türkiye tabii ki gerçekten laik bir ülke değil. Gerçekten laik bir ülke olmak için, devletin bütün din alanlarından elini çekmiş olması lazım. Bizde ise, halkın aşağı yukarı

yarısının dini olan Sünni İslamın örgütleyicisi olan, 63 bin küsur camisi, hepsi devletten maaş alan 100 bin din görevlisi ile devletin Diyanet İşleri Başkanlığı var.

O anlamda gerçek bir laiklikten söz edemeyiz. Bizim anladığımız laik devlet bütün dinsel işlerden elini çeker, kim hangi dini ya da dinsizliği, neyi savunmak istiyorsa, kendini destekleyen toplumdaki aldığı paralarla kendi inancını özgürce sürdürür.

Bizim önerimiz budur. Bu öneri karşısında bazı Alevi dostlar (bazı diyeceğim, çünkü büyük çoğunluk bu önerilerle aynı şekilde düşünüyor) diyorlar ki, "Diyanet İşlerinin varlığı, Sünni tarikatçılığın azmasına engel oluyor, dolayısıyla Aleviliği bir daha kesilmekten kurtarıyor, onun için Diyanet kalsın".

Bu son derece uyduruk bir tezdur. Diyanet İşleri Aleviliğin yararına hiçbir şekilde, en ufak bir iş bile yapmadı bu güne kadar. Tam tersine Sünni tarikatları örgütüyor. Diyanet İşleri mutlaka kapatılmalıdır.

Devlet tam anlamıyla laik değildir ama laiklik doğrultusunda muazzam güçler vardır. Kimse Türkiye'yi öyle kolay kolay gerilere götüremeyecektir.

Sovyetler Birliği neden çöktü?

Sovyetler Birliği neden çöktü?

Sovyetler Birliği'nin çöküşünü, sosyalizmin çöküşü olarak algılamak büyük yanlış olur. Bugün, henüz insanlığın varmadığı, henüz yaşanmamış bir aşama olan sosyalizmin çöküşünden konuşamayız. Çünkü sosyalizm, tarihsel-toplumsal bir aşama olarak kapitalizmin bıraktığı yerden başlayacaktır. Onun artık ekonomik ve toplumsal gelişmeyi sağlayamaz olduğu noktadan sonra başlayacaktır.

Bugün kapitalizm, üretici güçlerin gelişmesine verebileceklerini henüz tüketmemiştir.

Bu bakımdan Sovyet devrimini, dünya kapitalist sisteminin gelişimi açısından erken bir devrim, deney olarak değerlendirmek gerekir.

Sovyet deneyi, sosyalizmin kendisi değil, ona doğru bir hamle. Onun için söyleyeceklerim sosyalizmin değil, fakat ona doğru bu somut girişimin iflası üstüne olacaktır.

Sovyet deneyiminin olabilmesi, insanlığın sosyalizme doğru sarhoş gidişini bilinçli bir gidişe çevirme şansının varlığını kanıtlamıştır. Ama bu yalnızca bir şanstı. Bu şansı, yaşama geçirebilmek için tarihsel, toplumsal

Sovyet devrimini, dünya kapitalist sisteminin gelişimi açısından erken bir devrim, deney olarak değerlendirmek gerekir. Sovyet deneyi, sosyalizmin kendisi değil, ona doğru bir hamle. Onun için söyleyeceklerim sosyalizmin değil, fakat ona doğru bu somut girişimin iflası üstüne olacaktır. Sovyet deneyiminin olabilmesi, insanlığın sosyalizme doğru sarhoş gidişini bilinçli bir gidişe çevirme şansının varlığını kanıtlamıştır. Ama bu yalnızca bir şanstı. Bu şansı, yaşama geçirebilmek için tarihsel, toplumsal yetersizliklere doğru reçeteler yazmak gerekiyordu.

yetersizliklere doğru reçeteler yazmak gerekiyordu.

O günkü Rusya ekonomik, kültürel, her açıdan çok geri bir ülkeydi. Hedef büyük ağırlığıyla kapitalizmin henüz bu ülkeye veremediklerini kazandırmaktı, kalkınmaydı, endüstrileşmeydi.

Meselenin özü şudur: İstedğin kadar uğraş aşamaları atlayamazsın, gereken düzeyde üretim güçleri olmadan onlara uygun üretim ilişkilerini (sosyalizmi) elde edemezsin.

O zaman yapılabilecek olan şudur: Üretim ilişkilerini, ki pratik olarak mülkiyet olarak

günlük dile çevirebiliriz, üretici güçlerin gelişmişlik düzeyine uyumlu optimum hale getirerek toplumda dengeli üretim artması sağlamaktır.

Sovyet deneyinde bu ilke aşırı zorlanmış, üretici güçleri seferber etmenin en optimum mülkiyet biçimlerinin ötesine geçilmiştir. Üretim araçlarında kamu mülkiyeti sosyalist polis eliyle yaratılmıştır. Hızlı ve zorla kollektifleştirme gibi Lenin'e, Marksizme ters düşen uygulamalar yapılmıştır.

Sonra demokrasi konusu. Demokrasi olmadan, bırakın sosyalizmi, ona doğru yeterince güvenli bir geçiş toplumu bile yaratamazsınız. Çünkü işçi-emekçi devletinde, yani çoğunluk özlü devlette siyaset ve ekonomi alanları birbirine geçmesi gerekir. Bu içiçe oluşun güvencesi ve kanıtı demokrasinin gelişmişlik düzeyidir. Tek parti uygulaması, adayların önceden bilindiği göstermelik seçimler, yığın örgütlerinin nefes alamaz oluşu, vb. işçi-emekçi devletinin görünümü değildir. Demokrasi olmadığı için Rusya hiçbir zaman işçi sınıfının denetiminde olmadı. Bürokrasi lafta devleti işçi sınıfı adına ama gerçekte kendisi için yönetti.

Batıyla ara açıldı. Batıdaki kendi halkına veremedi. Bunu da izah edemeyecek kadar halkından kopuktu. Halk sisteminden soğudu.

Ekim Devrimi'nden önce bence büyük bir devrim var, Şubat Devrimi. Aslında gerçek halk devrimi, asıl, gerçek devrim Şubat Devrimi değil miydi? Ekim Devrimi ise yalnızca Bolşeviklerin gerçekleştirdiği bir darbe. Birçok hata da bundan sonra başlıyor...

Öyle değerlendirmemek gerekir. Tarihsel gerçeklere tam uymaz. Şubat Devrimi ile Ekim Devrimi, tek bir devrimin değişik momentleridir. Şubat'ta başlıyor, Ekim'de bağlanıyor. Şubat'ta devrim başlıyor ama halk güçleriyle Çar'cı güçler dengede duruyor. Bir "ikili iktidar" ortaya çıkıyor, devrim bağlanamıyor. Sonra halk güçleri, yine aynı kalabalık, Çar'cı güçleri bu kez tam olarak altediyor. Şubat, devrimin birinci momentidir, ikinci moment ise Ekim Devrimi'dir. Ekim Devrimi bir darbe değildir.

Bu açıklama, tarihsel gerçeklere de uyuyor. Aylardan söz ediyoruz, tarihsel açıdan çok kısa bir süre bu.

Ekim devrimi gerçekleştiğinde çok partililik var. Sovyetlerde çok parti var ve Bolşevikler Sol SR'leri (sol sosyalist devrimcileri) ittifaka çağırıyor, beraber koalisyona hükümeti kuruyorlar. Parti kapatmak gibi bir

dertleri yok. İlk baştaki uygulama çok güzel. Sovyette Menşevikler dahil tüm partiler var. Ama geçen aylar içinde Bolşevik Partisi de artık eskisi gibi küçük bir parti değil, dev bir parti haline geliyor. Ötekilerin zararına.

O noktada Rusya'nın gerçekleri için içine girmeye başlıyor. Bir süre sonra Lenin'e suikast, değişik yerlerde silah depoları, grevler vb. derken SR'lerin şiddet kullanarak Bolşeviklerin elinden iktidarı alma gibi bir yöne doğru ilerlemesiyle iş rayından çıkıyor. O noktada bile uzun süre yalnızca hükümetten çıkartıyor, ama yine Sovyette tutuyorlar. Sonunda bu partiler kendi kendilerini Sovyetin dışına çıkartıyorlar. Bunları da görmek gerekir. Keşke bu partilerin kapatılmayacakları durumlar olsaydı.

Troçkizm neydi, bu konuda ne gibi hatalar yapıldı?

Troçkizmi nasıl mı değerlendiriyoruz?

Önce şunu söyleyeyim. Ben Moskova'dayken Troçki'nin kitapları kütüphanelerde bulunmuyordu. Lenin Kütüphanesi'nde, ayrı bir bölüm vardı ki, içeriye SBKP MK'sından özel izin kağıdıyla girebiliyordun. Buharin'in, Troçki'nin kitaplarını orada bulabiliyordun.

Biz bunu kabul edememiştik, yanlıştı. Görüşleri ne olursa olsun, o ülkenin bir insanı ve tarihin değişik aşamalarında lehtel aleyhte önemli rol oynamış. Böyle bir insanın kitabını o toplum okuyamıyorsa ortada bir terslik vardır. Çok şaşırılmış o zaman. Koca SBKP dünya ile boğuşuyor, bir de benim Troçki'nin bir kitabını okumam için bana kağıt verme işiyle uğraşılıyor!

Troçki'ye gelince. Troçki, benim değerlendirmeme göre Marks'tan esinlenmiş. Marksist diyelim kendisine, ama çok orijinalikleri olan bir kişi. Marksist-Leninist dediğimiz formasyon içinde zaten yer almamış, devrimden birkaç ay önce partiye girene kadar her zaman devrimin Bolşevik çizgisinin karşısında olmuş. Ama partiye girdikten sonra, devrim sırasında olumlu roller de oynuyor.

Troçki sürekli bir uçtan bir uca savruluyor. İlk başta tüm ekonominin ve sendikaların askerileştirilmesi teziyle çıkıyor. Sonradan, kaybettikten sonra Avrupa'ya gidiyor ve "demokrasi yok" diye Sovyetler'i eleştiriyor, ama kendi önerdiği, Sovyetler'in o olmayan demokrasisinden bin kat daha beter bir zindandı, onu unutuyor.

Stalin'le ikisi, sanki siyasetin değişik köşelerini sürekli kapıyorlar. Birisi bir yanı kaptığı zaman, ötekisi öteki yanı kapıyor. Troçki'yi tutarlı bir devrimci olarak değer-

lendiremiyorum. Çok zararlar verdiği dönemler oluyor, Kızıl Ordu'nun kuruluşu sırasında olduğu gibi yararlı olduğu dönemler de var.

Sovyetler'in herhalde en büyük sorunu demokrasydi. Ve de Rus devriminin kendisi çok fikirli, çok partili, çok örgütlü bir ortamda gerçekleşiyor. Tek partiye sonradan dönüşüyor. Tek partiye dönüşünce de otomatikman bürokrasi sorunu başlıyor. Troçki bunların hepsini eleştirmiş. Bunlar dikkate alınsaydı...

Çok doğru da, bu konuyu Troçki'den ayırıp konuşmak daha yararlıdır. Çünkü aynı

Yapılacak şey halka gitmek ve halkın bilincine güvenmektir. Meseleyi anlatabilmektir. Yasakladığın zaman, tüm o tehlikeli görüşler gelip, "ben işçi sınıfının çıkarı için varım" diyen partinin, komünist partisinin içine giriyor. Kendini orada gizliyor. Gorbaçov ve Yeltsin yönetimleri örneğindeki gibi devleti ele geçiriyor. Bu da gösteriyor ki, çok partililik dışında çıkar yol yok. Demokrasinin yararı, zararını bin kez ödüyor.

Troçki, yaşamının bir başka döneminde demokrasiye karşı konuşuyor. Partiyi kaybettikten, Rusya'dan sürüldükten sonra yaptığı eleştiriler içinde bazı doğrular varsa, o doğruları Troçki adıyla beraber getirip de "neden Troçki'nin bu doğruları yapılmadı" demek doğru olmaz. Çünkü o, yıllar yılı o doğrulara ters şeyler yazmış ve yapmış.

O doğrular üzerinde konuşalım. Onlar Troçki'nin doğruları değil. Troçki sürekli hat değiştirmiş. Niçin tesadüfen o gün durduğu hat onunla özdeşleşsin?

Rusya'da demokrasinin, çok partinin yokluğu, bunlar çok önemli sorunlardır. Aslında işin çıt dediği nokta burası. Gerçekten çok zor koşullara sahip bir devrimdi. Başarı şansı çok azdı. Ama başarabilirlerdi, bunun için de demokrasi zorunluydu.

Soyut bir kavramdan söz etmiyoruz. Demokrasiden kastımız neydi? Proletarya diktatörlüğü demek, işçi sınıfının devleti demektir. Sen işçisin, otur köşede, ben devleti senin yerine, senin adına yöneteceğim demekle olmuyor. İşçi sınıfı isteklerini, ihtiyaçlarını, çıkarlarını siyasal sisteme yansıtabilmeli. Bu da ancak demokrasiyle oluyor.

Halk adına konuşan adam her zaman doğruyu bulamayabilir. Bazen buluyor, bazen bulamıyor. İşin kilidi demokrasiydi. Biz kendi partimiz içinde, ta 1977'de "sosyalizm çok partili olmalıdır" dedik diye büyük kavga koptyu. Hâlâ aynı düşünüyoruz, sosyalizm çok partili olmalıdır. Başka yol yoktur.

O tarihlerde - içinden gelmekte olduğumuz ideolojik şekillenmenin de etkisiyle - belki biraz keskin bile koyduk ve "yeni gelecek devlet düzenine karşı çıkmayan partilere özgürlük" dedik. Bu bile pek doğru değil. Tüm partilere özgürlük olmalı. Biz diyorsak ki, sosyalizm halka kapitalizmin veremeyeceklerini verir, o zaman kapitalizmi savunan bir partiden neden korkalım? O ülke, bunları sağlayabilecek düzeyde gelişmiş üretim güçlerine sahip değilse, zorluklarla karşı karşıyaysa, amacı sosyalist ama daha sosyalizmi kuramayacak bir ülkeyse, o parti belki zarar verebilir. Yine de yapılabilecek tek şey, halka gidip zorlukları, yapılanları, nasıl bir dönemden geçildiğini anlatmaktır. Yasaklamak yine çıkar yol değil.

Rusya ve Türkiye gibi ülkelerde, devrimden sonra kapitalizmi savunan bir partinin varlığı tabii bir tehlikedir. Tehlikedir ama, yasaklamakla önüne geçilebiliyor mu? Geçilmiyor! Yapılacak şey halka gitmek ve halkın bilincine güvenmektir. Meseleyi anlatılmaktır. Yasakladığın zaman, tüm o tehlikeli görüşler gelip, "ben işçi sınıfının çıkarı için varım" diyen partinin, komünist partisinin içine giriyor. Kendini orada gizliyor. Gorbaçov ve Yeltsin yönetimleri örneğindeki gibi devleti ele geçiriyor. Bu da gösteriyor ki, çok partililik dışında çıkar yol yok. Demokrasinin yararı, zararını bin

kez ödüyor.

Moskova'da çok kez gördük, adam SBKP Bilimler Akademisi'nde hoca, "ben Buharin'ciyim" diyor. Nasıl oluyor? Oluyor. Elbette, Buharin'cinin de değil, Kerenski'cinin de yaşama hakkı var, ama gitsin kendi partisini kursun. Onunla siyasal düzeyde mücadele edelim. Ben sendenim diye gelmesin. İşte Yeltsin de ben sendenim diye geldi!

Sovyetler'in çöküşüyle ilgili, tek partililiğin dışında ne gibi hatalardan söz edilebilir?

Bence işin en önemli bir noktası "SBKP'nin demokratikleştirilmesi" idi. Biz oraya gittiğinizde, devrimini yapmış, devlet yöneten bu parti illegal dönemdeki gibi çalışıyordu. Parti içinde demokrasi yok, yerel örgütlerin sekreterleri tepeden atamayla geliyordu.

Devlet yöneten bir partinin ilk başta kendisini demokratikleştirmesi gerekiyordu. Yönetici parti, devletle özdeşleşen parti, kendisi demokratikleşmedikten sonra ülkeyi nasıl demokratik yapacak?

Bunun dışında, yapılan yanlışlar çok, ama bu çerçevede içinde fazla değinmek gerekmiyor.

Kollektivizasyon baştan başa yanlıştı. Mark-Engels-Lenin böyle bir kollektivizasyonun olmaması için herşeyi yazmışlar. Yapılanın tam tersini yazmışlar... Öyle bir kollektivleştirme ki, adamın iki tavuğunu, deri kayışını bile kolhoza sokuyorlar. Kollektivizasyonla birlikte tarım sorunu Sovyet tarihinde iflah olmaz bir büyük kabus olarak yer alıyor. Bir daha da kalkmıyor.

"NEP dönemi uzun bir tarihsel dönem sürecektir" diyor Lenin, ve Stalin NEP'in hararetli savunucusu olarak geliyor. 2-3 yıl sonra ise NEP'i kaldırıp atıyor.

Endüstrileşme de aynı şekilde. İhtiyaçları, tehlikeleri, tehditleri anlamak mümkün. Ama o endüstrileşme, hızı ve şekliyle, tamamen emir ekonomisi yaratan, halkın ihtiyaçlarını hiçbir şekilde dikkate almayan, sırf ekonomik anlamda bile optimal dengeleri hesap etmeyen, verimsiz, son derece yanlış bir uygulama oldu. Sonuçları bugünlere geliyor.

O zaman ne yapılabilirdi? Bu konu Türkiye'deki tartışmalara da bağlanabiliyor. Örneğin kamu işyerlerinin özelleştirilmesi konusuna. Acaba sorun kollektivleştirilmenin kendisinde mi?

Sorun dediğimiz şeyi ikiye ayırmak gerekir. Rusya'daki uygulama biçimiyle kollektivleştirme tümüyle yanlıştı. Ama senin sorun,

bunun ötesinde bir yasallık arıyor.

Önce şu soruyu düzgün yanıtlamalıyız: Sosyalizm neden gerekiyor? Marksizm şöyle diyor. Kapitalizm ülkeyi bir yere kadar geliştiriyor, ama bir noktada kapitalizmin geliştiremeyeceği bir sınıra geliyor. Bütün tarihsel gelişmelerde olduğu gibi o noktaya gelindiğinde toplum yeni bir topluma dönüşüyor. Ve sosyalizm dediğimiz, üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti zemininde bir toplum doğuyor. Tarihsel açıdan sosyalizmin zorunluluğu ve ihtiyaç olması, işte "kapitalizmin artık toplumu geliştiremeyeceği nokta"da başlıyor. Dünya kapitalizmi o noktaya bugün bile gelmiş değil.

Verdiğin örneklerden ve bugünün Türkiye'si'nden söz ettiğimiz zaman, sosyalizmi kuracak üretim güçlerinin var olmadığı toplumlardan söz ediyoruz. Sosyalizm yalnızca

Sosyalizmi zamanından önce getirmeye kalkarsan, geri tepiyor. Tarihte aşamaları atlamanın imkanı yok. Her aşamanın insanı, kullandığı makine, örgütlenme tarzı ona göre olmak zorunda. Bir tanesinden yakalayıp da hemen "olacak" dediğin zaman olmuyor. Sonuçta, üretim biçimini ona uygun üretim güçlerinden ayırıp düşünemeyiz.

bir şekil, yalnızca kolektifleştirme, devletleştirme değil ki! Bunlar yalnızca işin şeklini anlatıyor. İçinin nasıl dolduğuna bakmak gerek.

Sosyalizm (komünizmin alt aşaması), kendisine uyarlı üretim güçleriyle beraber bir üretim biçimidir. Rusya'da (ve Türkiye gibi ülkelerde) bu üretim biçimi getirilmeye çalışıldı, hem de teorinin yazmadığı fahiş-

likte hatalarla. Oysa, o üretim ilişkilerinin gerek duyduğu ve üzerinde ancak yaşayabileceği üretim güçleri yoktu.

Sosyalizm neyi istiyor? Sosyalizm en başta yüksek bir otomasyon düzeyi istiyor. Örneğin merkezi planlamadan söz ediyoruz. İnsanları mahvetmeyecek, gerçekten toplumun ihtiyaçlarını hesaplayabilecek bir merkezi planlama istiyorsan, bu, milyonlarca karar almak demek oluyor. "A şehrine kaç tane çizme, nereye, hangi renk, hangi ölçülerde lazım, vb." diye hesaplıyorsun. O çizmeyi yapan fabrika, onun üretimi için gerekli malları nereden alacak, ne zaman, kaç alacak, sonra götürüp kime verecek?.. Yani inanılmaz birşeyden, bütün toplumun ekonomisinin planlanmasından söz ediyorsun. Sovyetler Birliği bunu nasıl yapıyordu? Aslında felaket bir durum vardı, çok merkezi, emir ekonomisi vardı. Fakat, olamayacak bir emir ekonomisi olduğundan, atlarda insanlar istediklerini yapıyorlardı.

Sosyalizmin gerçekten ihtiyaç duyduğu merkezi planlama, yüksek bir otomasyon düzeyini gerektiriyor. Öyle ki, örneğin her fabrikanın kendi içinde kaç tane değişik atelye, bölüm varsa bunların herbirinden, tüm depolardan, ara toptancılardan en ufak perakende satış mağazasına kadar tüm birimlerin bir bilgisayar sistemiyle birbirine bağlanmış olması lazım. Merkezi bir plan yapabilmek için en başta bu lazım. Bu olmadan merkezi planlama yaptığın zaman, merkezi olduğu oranda toplumun iflahını kesiyor. Merkezi olamadığı ölçüde de - ki hayat da zaten izin vermiyor o kadar merkezileşmeye - altta büyük bir laçkalklık başgösteriyor ve işletme yöneticileri tam bir mafya başı gibi herşeye karar veriyor. Batı'daki gibi "başaramazsa iflas etme" zorunluluğu da yok.

Sosyalizmin olabilmesi için o düzeyde üretim güçleri zorunlu. En önemli üretim gücü de insan. Bu demek oluyor ki, o düzeyde de insan bilinci zorunlu. Türkiye'nin bugünkü insanı toplumsal bilinç olarak 30 yıl önceki insan değil, ama oradaki en ileri insan Avrupa'daki toplumsal bilinç karşısında çok geri kalıyor. Neden? Çünkü burada kullanılan makineler, buradaki çalışma ve yaşam biçimi daha değişik, ona göre insan yaratıyor... Kolektifleştirmenin gerektirdiği toplumsal bilinç var olmazsa, devlet dairesindeki adam da tabii ki "devlet malı semiz, yemeyen domuz" diyecek.

Yani, sosyalizmi zamanından önce getirmeye kalkarsan, geri tepiyor. Tarihte aşamaları atlamanın imkanı yok. Her aşamanın

insanı, kullandığı makine, örgütlenme tarzı ona göre olmak zorunda. Bir tanesinden yakalayıp da hemen "olacak" dediğin zaman olmuyor.

Sonuçta, üretim biçimini ona uygun üretim güçlerinden ayırıp düşünemeyiz.

Bu söylediklerini yapacak tek güç komünistler mi? Bunu akıllı bir sosyal demokrat parti de yapabilir. O zaman komünistlerin iktidara gelmesinin bir anlamı olmuyor.

Sosyal demokrat partilerin bu noktada, yani bir karma ekonomik düzen şeklinde yapabilecekleri şeyleri ben de kabul ederim, ama farkımız şu ki, biz toplumun varacağı tarihsel noktayı başka türlü koyuyoruz. Sosyal demokratlar ise o noktada duruyorlar, daha öteye geçen bir perspektifleri yok. Bunlar o eski "sosyal- demokratlar" değil. Komünizm amacını, sınıfsız toplum, özgür insan amacını kaldırıp atmışlar. O bakımdan aramızda büyük fark var.

Bizim düşüncemize göre toplum o noktada kalmayacak, ilerleyecek. Bunu yapmak için komünistlere ihtiyaç olmayacağı bir zaman, belki gelebilir. İnsanların bilinci yaşadıkları hayattan geliyor. Öyle bir dünya olabilir ki, ortaya çıkan bütün fırsatları komünistler kaçırmış olabilirler. Ama dünya sürekli komünizme doğru gidiyor. Hayat ilerliyor, otomasyon üretime hakim oluyor. Otomasyon demek, yokedilemeyecek bir işsizlik demek. İşsizlik toplumun infilak edebileceği bir noktaya geliyor. Yani, "pencerelerden bakan" komünizm içeri dalıyor kendiliğinden. Böyle bir noktada komünist partisinin "dışarıdan" bilinç vermesine gerek kalmadan, insanlar kendilerini öyle bir mahşerin içinde bulur ki, "bu düzeni değiştirmek gerek" fikrine kendileri gelebilir. O zaman, o anlamda komünistlere belki ihtiyaç kalmayabilir. Ama çok hipotetik, hayali konuşuyoruz. Ondan çok önce, bu dünya çok şeyler görecektir, devrimler yaşayacaktır.

Türkiye sosyalizme hazır mı?

Türkiye sosyalizme hazır bir ülke değil. Bugün Türkiye işçi sınıfı iktidara gelse, endüstrileşme, kalkınma hâlâ en önemli hedefleri arasındadır. Oysa bunlar kapitalizmin yerine getirmiş olması gereken görevler. Yani burjuva özlü amaçlar. Teoriye bakarsan, hangi sosyalist devrim "endüstrileşme" amacıyla gelir? Onları kapitalizm yapacak, geçecek. Ondan sonra sosyalist devrim, sosyalizmi kurmak için gelecek.

Ama Türkiye'de öyle değil, kalkınma hâlâ en önemli hedef. O zaman, Türkiye'de

devrimden sonra ne yapmak gerekiyor? Türkiye'de işçi sınıfının, başa geldikten sonra çok yavaş ilerlemesi zorunludur. Üretim güçlerini geliştirmede yapabildiği kadar hızlanması gerekir de, üretim ilişkilerini değiştirmede olabildiğince yavaş adım atması ve NEP benzeri bir dönemi uzun bir tarihsel süreç içinde geçmesi zorunludur. Uzun bir tarihsel dönem, yavaş ve yaşamın çeşitli alanlarında değişik düzeylerde karma ekonomilere izin vererek ilerlemek gerekiyor! Birdenbire "kapitalizmi attık, sosyalizmi kurduk" gibi hatalar yapmadan, hatta doğru tutarak ama 15-20 yıl içinde sosyalizmi kurmaya kalkışmadan yürümek gerekiyor. (Rusya'da da bunu yapmak gerekiyordu.)

Bu bile, Türkiye'nin bugünkü israflarına ve vahşi düzenine bakarsan dev gibi bir ilerleme olur.

Tabii burada bir büyük açmaz var. Devrimlerin gerçekleşme biçimi ondan sonraki kurulacak devleti de, ekonomiyi de ve sınıflar arasındaki ilişkileri de doğrudan belirliyor. Ama, bizim elimizde olmayan şeyleri dışarıda bırakarak, Türkiye'nin ihtiyacını konuşursak, işçi sınıfının, emekçilerin iktidara gelmesinden sonra, ne yapıp yapıp Koç'ların, Eczacıbaşı'ların, Sabancı'ların paraları, bilgileri ve deneyimli kadrolarıyla İsviçre'ye kaçmamalarının sağlanması gerekiyor. Bunlar Türkiye'de çalışmalı, Türkiye'de yaşamalı, ve kendileriyle bir uyum kurulabilmeli. Kimisinin fabrikasını satın alırsın, başında genel müdür olarak kalır. Kimisi, ben satmam diyorsa, kendi fabrikasını yönetir, ama artan bir gelir/miras vergisi ile, birkaç kuşak içinde iyice o servetin ufulanması yolundan ilerlenir. Ama birkaç kuşağını garanti edebilirsin.

Sonuçta, Türkiye'de devrimden sonra değişik bir sürü yoldan, onların, o bilginin ülkede kalmasını sağlamak zorunludur. İşçi sınıfı dünyasal olarak bugün devleti, ekonomiyi yönetmeye hazır değil. Bürokrasi de (devletin, ekonominin memurları demek) onun için gerekiyor, böyle bir ihtiyaçtan çıkıyor.

Sosyalizme hazır olmadığın bir zamanda iktidarı alma şansına sahipsen, alacaksın. Ama devrimci hayallere kapılmadan, gerçekçi bir ekonomik çizgi götürmek zorundasın. Onlardaki (kapitalistlerdeki) bilgiler olmazsa bunu gerçekleştiremeyiz. Şöyle bir düşünün. O Adana tarafı bugün ışı ışı fabrika. Devrimden sonra adamların kaçtığını düşün. Garanti vereyim, o binalar bir yıl içinde camı çerçevesi kırılmış, çocukların çelik çomak oynadığı yerler haline gelir.

Komünistlerin, işçi sınıfının amacı bu değil ki! Var olanları bölüştürüp, halka dağıtıp, ondan sonra hep beraber açlık çekmek değil ki amacımız. Bizim amacımız, zenginliği artırmak!

Genel teorik düzeyde acaba Marks yanlış yaptı mı?

Yanlış: Teorik düzeyde Marksizmin yanlış yapması gibi birşeyi kabul etmiyorum. Çünkü Marksizm bir düşünce metodu, bir bilimsel yaklaşım. İnsanlar bu diyalektik metodu, tarihsel metodu yanlış kullanarak yanlış sonuçlar çıkarmış olabilirler.

Yanlıştan konuşuluyorsa, Marks'ın "yanlışını" somut göstermek gerekir. Ama soruyu biraz değiştirip diyebilirsin ki, Marks doğru söyledi ama 150 yıl önce yaşadı, yeni gerçekler geldi dünyaya, acaba Marks'ın yazdıkları bugünün gerçeklerini kapsıyor mu? Batı'da burjuva üniversite çevresi Marks'a böyle yaklaşıyor. Bilim adamı olduklarından Marks'ın söyledikleri yanlıştır demeye utanıyorlar ve "Marks'ın söyledikleri kendi dönemi için doğrudur, ama o zamandan bu zamana dünya değişti, onun için şimdi başka şeyler lazım, vb.." diyorlar.

Bu da özünde demagojiden öteye gitmiyor. Marks'ın eskimesine imkan yok. Marks kapitalist sistemin atomu olarak metayı ele alıp işe başlıyor. Kapitalizmin bir işleyişi var, kapitalizm var olduğu sürece sürecek. Marks bunu o kadar esaslı analiz ediyor ki, Kapital'de tekeller kapitalizmin geleceğini söylüyor, devlet tekel kapitalizminin, bilimsel- teknolojik devrimin geleceğini söylüyor. Bunlar peygamberlerin kehaneti gibi değil. Çünkü kapitalizmin işleyişini doğru analiz ettikten sonra, o işleyişin varacağı yeri anlamak zor değil. Taşı şuradan alıp şöyle fırlattığın zaman nereye gideceği bellidir. O açıdan Marks sistemin gelişim eğrisini iyi görüyor ve anlatıyor. O bilgiyle göremediği noktalar olduğu zaman da genel konuşuyor. Mesela "komünizm nasıl olacak" konusunda söyledikleri geneldir. "Onları bugünden bilemeyiz, ama kapitalizmin değişecek olan noktalarının karşıtlarından aşağı yukarı nasıl bir çerçevede toplum olacağını düşünebiliriz," diyor.

Bunları ayıkladıktan sonra, Marks'tan ve Lenin'den bu yana dünya kapitalizminde - tabii onların öngörülerinin dışında değil - büyük değişimler olduğunu söylemek gerek. Bugün bu gelişmelerin kapsamlı bir analizi yapılmalıdır. Bunu yapacak insanlara ihtiyaç var. Sovyetler Birliği'nde o kadar bilim

adamının yaşayıp da bunu yapmaya yeltenmemiş olması, ne büyük bir hatadır. Nedir? Geri bir toplum da, Avrupa'da en ileri bilgi düzeyiyle donanmış kadrolarını bir bir yitiren parti de giderek geriliğe vardı ve teori, bilim, siyasete kurban edildi. Hatalı olan Marksizm değildi. Sovyetler'in çöküşüyle de Marksizm çökmedi, Marksizmi uygulamayanlar, Marksizmin gösterdiği görevleri yerine getirmeyenler çöktü. Tabii faturasını işçi sınıfına ödeterek.

Kafkaslar'da, Bosna'da, vb. hızla gelişen boğazlaşmalar yalnızca sosyalist sistem yıkıldığı için mi oluyor, yoksa yıkılmadan önceki hatalar mı boğazlaşmaları doğurdu?

Sovyetler Birliği'nin yıkılması bu boğuşmaları doğurmuyor. Ama boğuşmaların gün ışığına çıkmasını, açık bir boğuşma haline gelmesini sağlıyor. Uluslararasıdaki bu düşmanlık duygularının varlığı Sovyetler Birliği'nin hatalarından da önceye dayanıyor aslında. Sovyetler Birliği'ndeki uygulama yanlışlıkları da bunların üstüne ekleniyor.

Sovyetler Birliği kurulmadan önceden gelen tarihsel düşmanlıklar bunlar. Nedenleri ortadan kalkmış bile olsa tarihin içinde yürüyüp geliyor.

Acaba Marksizmin bu konuda eksikleri var mı? Marksizmin eksik ya da yanlış bir değerlendirmesi olduğunu sanmıyorum. Ama Sovyetler Birliği'nde 1924'den sonraki uygulamanın Marksizme uyduğunu söyleyebilecek bir insan olduğunu da düşünmüyorum.

Sovyetler Birliği'nde yapılmak istenen şey çok açıktır. Stalin, Ruslar yanında öteki ulusları olabildiği kadar bölmeye çalışmış, bölüp aralarına düşmanlıklar sokarak, rekabetleri azdırarak milli meseleyi "yoketmeye" çalışmış. Dostlukları geliştirerek değil, tam tersine, ulusal gururu rencide ederek yapmış bu işi. Toplumların ulusal gururunu zedelemişler, ki bu en tehlikeli şeylerden biridir. Bu şekilde bir "çözüm" milli meseleyi çözmiyor.

Brejnev zamanında bizim parti içinde yapılan tartışmalarda, sorunlardan biri de buydu. DDR, "artık yeni bir DDR ulusu doğmuştur" dedi. "Sosyalist Alman ulusu". Bunlar zorlamaydı, doğru değildi. Uluslar 15-20 yılda doğmuyor, 15-20 yılda da yok olmuyor. Yapılması gereken, ulusların varlığını ve tarihten gelen çeşitli anlaşmazlıkların varlığını tanıma temelinde dostça, eşitçe davranmaktır, demiştik. Bize, "siz anti-komünistlik yapıyorsunuz, anti-

Sovyetsiniz'' demişlerdi.

Sovyetler'de bugünkü durum

Bugün dünya çapında bir gericiлик dönemi yaşanıyor. Yapılmış devrimlerin ezilmesine yönelik ve dünya çapında. Ancak, ekonomik, toplumsal, siyasal büyük farklılıklar olan ülkeler söz konusu. Dolayısıyla, karşı-devrim tek renkli değil, herşeye egemen de olamaz.

Eski Sovyetler'deki sınıf savaşı da bu çerçevede değerlendirilmeli.

Yeltsin safı ile Rutskov/Haspulatof safı arasındaki kavga, görünümü ne olursa olsun emperyalizmin denetimindeki kapitalist restorasyon güçleri ile, sosyalizmden yana güçler arasındaki kavgayı temsil ediyor. Yeltsin çevresi ne noktada durdurabilirlerse, bir kazanımdır. Bu objektif durum, Rutskov vb. nin bürokrat, sağ görüşlere sahip olmasından bağımsız bir durumdur.

Ne yazık ki bu mesele yeterince anlaşılmış değil. Komünist güçler, bu değerlendirmeden yoksun olarak, yığın bağlarının zayıflığının da etkisiyle, güçlü/kararlı tutum alamadılar. Beyaz Saray yalnız kaldı. Provokasyonlara açık bir durum çıktı. Yeltsin ve Batılı emperyalistler bu ortamdan, "faşist-komünist komplosu" demagogileriyle istifade etmeye çalıştılar.

Son aylarda yalnızca Rusya işçi sınıfı değil, tüm dünya işçi sınıfı önemli bir yara daha aldı. Ama hâlâ son söz söylenmiş değildir. Ne var ki artık uzun bir süre için darbe denemeleri, darbeler, haksız karşı çıkışlar dönemi açılıyor gibidir.

Yeltsin "kısıtlamaları"nın hayatta ne yönde işleyeceği, halktaki tepkinin ne ölçüde yükseleceği ile çok bağlı. Ayrıca, merkezle bölgeler arasındaki çelişkiler, "diktatörlük" uygulamasının önünde yeni engeller çıkabilir.

Kilit, komünistlerin sınıfın tepkisinin başına geçmesidir. Aksi takdirde "patriot" denilen milliyetçi, şöven akımların bu tepkiyi çok yanlış yerlere kanalize etmesi olasılığı artar.

Son Yeltsin olayı karşı-devrimde yeni bir adım oldu. Rus yoldaşlarla da, yabancı yoldaşlarla da epey tartıştık. "Parlamentodakiler sosyalizmi savunmuyorlar, iki taraf da gerici" diyorlardı.

Oysa onların ne olduğu önemli değil, tarihsel olarak sosyalizmden yana güçlerle kapitalist restorasyon arasında bir çatışmaydı bu. Parlamento tarafı kaybederse karşı-devrim büyük bir adım atacaktı. Gerçekten de öyle oldu. Ertesi gün komünist partileri

kapatıldı, binlerce adam hapse atıldı, bütün dergileri kapatıldı. Şimdi seçime de sokmayacaklarmış.

Bu yakaladıkları fırsatı kolayca bırakacaklarını sanmıyorum. Halkın ne kadar kızdığını, ne kadar sokağa çıkmaya hazır olduğunu bilmeden tam yanıt vermenin olanağı yok ama görünen şu: Uzun bir süre darbeler, darbe denemeleri, ordunun giderek rolünün artması ile geçecek. Ama Rusya'da ordu bugün bir bütün değil, bölük pörçüktür. Ordu içinde kavgaların da artacağı kaotik bir döneme giriliyor galiba. Bu da tüm dünya açısından çok tehlikelidir.

Komünist partilerin şimdi durumu nedir?

12 tane komünist partisi var. Halkın önüne tek ses olarak çıkabilseler, halkı eskisinden farklı bir sosyalizmin olacağına inandırabilseler ortam başka türlü gelişir. Halk gerçekten o eski düzeni istemiyor, Yeltsin'in temsil ettiği saftakileri ise hiç istemiyor. Komünistler bunu yapamazlarsa, ki şu anda yapabileceklerinin fazla işareti gözüküyor, Rusya'da uzunca bir süre diktatörlükler, zorbalıklar dönemine giriliyor.

Sovyetler Birliği yıkılmadan önce SBKP'ye eleştirileriniz var mıydı?

Vardı, bu eleştirilerimizi hem gazetemizde, hem de kitaplar halinde 1976'dan bu yana yayınladık.

Belki de sizin o gün eleştirdiğiniz insanlar şimdi aynı yapıdaki, aynı ideolojideki insanlarla yeni komünist partilerde örgütleniyorlar?

Bugün Rusya'da ne varsa SBKP'den çıktı. SBKP'nin son politbürosu, bugün ortaya çıkan devletlerin başında. Kravçuk Ukrayna'nın, Şevardnadze Gürcistan'ın, Aliyev Azerbaycan'ın, Yeltsin Rusya'nın, Nazarbayev de Kazakistan'ın başında. Altta ne kadar KP kurulmuşsa onların üyeleri de tabii eski partinin üyeleri.

SBKP'yi yıkımdan önce KP olarak değerlendiriyor muydunuz?

Tabii ki KP idi. Bize göre, Stalin'le beraber deformasyonu giderek hızlanan, işçi sınıfının ve emekçi halkların çıkarına davranmayan ve dolayısıyla da emperyalizmle anlaşarak devrimleri satan bir çizgiye gelmişti. Ama komünist partisi idi. Kendini öyle tanımlıyordu. "Gerçeği miydi, değil miydi" tartışmasına gerek yok. Komünist partisi olarak hareket eden bir örgüttü ve ama biz onun siyasetini eleştiriyorduk. Kendi parti-

mizle büyük kavgamız da aslında buradan çıktı.

Eskiden mücadele edilen hedefe göre bir tanımlama yapılıyordu. Sovyetler de emperyalizme karşı kurtuluş mücadelelerini, sağda solda sınıf savaşlarını, sendikaları vb. destekliyordu...

Sovyetler Birliği pek çok ülkeye yardım etti gerçekten. Oportünist siyasetini eleştirirken bile dünyada oynadığı rolü doğru değerlendirmek gerekir. Vietnam savaşının o şekilde bitmesi Sovyetler'in katkısıydı. Ama bunlar birüz geride, 60'larla 70'lerin başlarında kaldı. Ondan sonra tam tersine, yardımları giderek kesmeye başladı. Bu, kendisinin yıkılması sürecinde bir dönüm noktasıdır.

Bizim özelleştirme konusunda sanki sosyalist mülkiyet elden çıkıyormuş gibi canhıraş bir bağrışımız yok. KİT'ler halkın malı falan değil, kapitalist devletin malı. Özelleştirmeye kapitalist devletin malı, özel adamın malı olacak. Ve tabii, yeni koşullarda daha kârlı olacak. O anlamda belki özelleştirme hakkında konuşulabilir. Ama "ilkesel", "halkın çıkarlarını savunma"yla bu işi bağlayan bir bağrışmaya gerek görmüyorum. "Halkın malı peşkeş çekiliyor" türünden bir tartışma bana çok yavan bir solculuk geliyor.

Şimdiki yeni komünist partileri Yeltsin'e karşı tanımlarsak aynı hatayı yapmış olmaz mıyız?

Aslında öyle tanımlanmıyorum. Rusya'daki bu yeni komünist partiler arasında, eski SBKP'nin son çizgisinden daha olumlu bir zeminde olanlar olduğu gibi, daha kötü zeminde olanlar da var. Bugünkü bilgilerimiz kadarıyla, "Sovyetler Birliği'nde ne oldu?" konusunda, doğru yanıtlar vermeyi geçtik, soruları doğru sorabilen bir parti olduğunu pek düşünmüyoruz. Çoğunluğu, bürokratik deformasyonun tozlarını üzerlerinden silkeleyememiş. Kafalarında hâlâ SBKP gibi "oturaklı", bürokrat bir parti var.

Ancak, ana nokta o değil! Bu partiler eskisinden daha olumlu olmayabilirler, ama bu koşullarda Rusya'yı yeniden sosyalizm yoluna çekmeye çalışan partilerdir. Eskisi gibi devlet yönetmeyecekler, tam tersine devleti mafya kapitalistlerin elinden almak için mücadele ediyorlar. Kendilerini komünist olarak tanımlıyorlar ve şimdi yoğun ve devasa bir sınıf kavgasına girmektedirler. O sınıf kavgası, onları çok olumlu noktalara götürme şansını taşıyor.

Şimdi bu insanlara "yok, siz KP değilsiniz, çünkü görüşleriniz bizimle uyumuyor" demek, doğru bir yaklaşım olmaz. Kaldı ki, bugünkü programlarına ve yaptıklarına bakıp bize doğru gelmeyenleri de söylüyoruz. Bunun ötesi anlamsızdır. Başka türlü yaklaşım insanı, "dünyada bizden başka komünist yok" demeye götürür. Gerçekten, dünyanın hiçbir yerinde bizimle tam uyuşan bir KP ya da komünist topluluk görmüyoruz. Ve her partinin de öteki partilerle yine farklılıkları var...

Türkiye'de son durum üzerine

Türkiye'yi nasıl görüyorsunuz?

Dünya'da Sovyetlerin çöküşüyle genel bir gericileşme dönemine girildi. Toplumsal psikolojide tüm dünyada bir sağa kayış ortaya çıktı.

Türkiye'nin, bu dünyada, coğrafyadan gelen özel bir konumu var. Bölgenin 1000 yıllık devletidir ve tarihsel düşmanlıklarla çevrilidir. Öte yanda, elinde, bölgedeki yeni pazarların yarattığı olanaklar ve tarihsel ve ulusal bağların doğurduğu avantajlar vardır.

Bu tehditler ve olanaklar Türkiye'nin ekonomisinde hızlı bir büyümeyi zorluyor.

Kabaca (milli gelir = yatırımlar + egemen sınıfın harcaması + emekçilerin tüketimi)

diye bir denklem vardır. Yatırımlar için gerekli sermayeyi egemen sınıf, toplumun sırtından vahşi bir şekilde sağlamak zorundadır. *Bunu bugün yaşayan nesillerden keserek yapmak zorunda.* Dolayısıyla, Türkiye’de, emekçinin yaşam koşullarının kötüleşmesiyle hızlı gelişme arasında kopmaz bir bağ vardır.

Ancak, toplumun yaşam standartlarını olumsuzundan etkileyen bu hızlı gelişme, öte yanda halkın beklentilerini de hızla artırıyor.

Bu tabloya bir de egemen sınıfın harcamasını katalım. Türkiye egemen sınıfının yaşama alışkanlığı (hacı ağalığı), milli gelirden gereksiz kocaman bir payı götürüyor.

Yani milli gelir/yatırım büyüklüğü/ egemen sınıfın yaşam biçimi/ ve emekçinin geçimi arasındaki dengesizlik Türkiye’de egemen sınıflar açısından büyük bir açmaz doğuruyor.

Böyle bir ortamda Türkiye, doğru siyasal çalışmaya, örgütlenmeye elverişli yapısını, dünyadaki örgütün genel eğilimlerine rağmen koruyor.

Bugün sorun ne halkta, ne de gençliktedir. Sorun devrimci güçlerdedir. Kendimizi, hayallerin, fantezilerin değil, Türkiye gerçeklerinin devrimcisi yapmalıyız.

Birinci cumhuriyet, 2.cumhuriyet tartışmalarına ne diyorsunuz?

Bana çok zoraki bir tartışma gibi geliyor. Aydınların diyemeyeceğim, o kötü deyimiyle ‘‘entellerin’’ kendi kendilerine tartışma icat etmeleri gibi birşey. Anlamı olmayan, yer doldurmayan bir tartışma.

Özelleştirmeler konusu. KİT’leri özelleştirmek mi lazım, yoksa ne yapmak lazım?

Bu bizim vereceğimiz bir yanıt değil. Ama biz yapılanlar karşısında, o yapılanların amaçlarını anlatabiliriz. *Öteki sosyalist partilerden bir farkımız da herhalde burada.* Bizim özelleştirme konusunda sanki sosyalist mülkiyet elden çıkıyormuş gibi canhıraş bir bağrışımız yok. KİT’ler halkın malı falan değil, kapitalist devletin malı. Özelleştirmeyle kapitalist devletin malı, özel adamın malı olacak. Ve tabii, yeni koşullarda daha kârlı olacak. O anlamda belki özelleştirme hakkında konuşulabilir. Ama ‘‘ilkesel’’, ‘‘halkın çıkarlarını savunma’’yla bu işi bağlayan bir bağrışmaya gerek görmüyorum. ‘‘Halkın malı peşkeş çekiliyor’’ türünden bir tartışma bana çok yavan bir solculuk geliyor.

Dünyada kapitalizmin gelişmesine baktığımız zaman, devletin ekonomideki rolü devresel şekilde bir büyümüş bir küçülmüş. Şimdi yine küçülme evresinde. Bundan sonra da bir daha devletin rolünün artacağı bir kapitalizmin geleceğini düşünemiyorum. Çünkü bu seferki küçülme, aynı zamanda **sınırların gericileşmesiyle** bağlı. Kamu kuruluşları özellere devrediliyor ama bu, tamamen tekeller eliyle oluyor. **Küçülmesi zorunluluğu, dünya ekonomisinin globalleşmesiyle** bağlı, çok önemli stratejik sebepleri var kapitalizm açısından.

Devlet, ne olursa olsun, kendisini seçen topluma karşı sorumlu hissediyor kendini, ama bugünün ekonomik sorunları kendini seçen topluma cevap vererek çözülüyor. Bu, bugünkü koşullarda kapitalizme büyük bir dar kafalılık getiriyor. Sorunlar daha dünyasal bakmayı gerektiriyor. Burjuvazi devleti küçültmek, ekonomiden çıkartmak zorunda. Global kararlar alıyor çünkü. Oysa, şu emperyalist İngiltere’nin devleti bile ülkedeki çelik endüstrisinin kapanmasını istemiyor. Göğüslemesi gereken sosyal sorunlar doğuruyor çünkü. Oysa, bu ülkede bu kadar pahalı çelik üretimi dünya kapitalizminin yararına değil.

O bakımdan özelleştirmenin önüne geçilebilecek, ya da geçilmesi gereken bir süreç olduğunu düşünmüyorum. Objektif nedenleri var kapitalizm açısından. Sonuçta, özelleştirmeye karşı çıkmıyoruz, ‘‘özelleştirmeyin’’ demeye varmıyoruz, özelleştirmeyi bir mücadele odağı yapmıyoruz. İzliyor ve nedenlerini anlatmaya, sonuçlarını açıklamaya çalışıyoruz. Ancak, özelleştirme sonucunda çıkacak işsizlik bir mücadele odağı oluşturuyor, o başka birşey.

Dünyada son durum

Dünyayı nasıl görüyorsunuz?

Tüm göstergeler aynı yöne işaret ediyor. Dünya dinamik bir değişim dönemine giriyor.

İleri kapitalist ülkelerin tümü ya resesyondan çıktılar ya da çıkmak üzereler. Fakat bu durum, tüm sorunların çözülebileceği anlamına gelmiyor. Özellikle emperyalist ülkelerde işsizlik artmaya devam edecektir. Bunun sonucunda, artan global bağımlılığa rağmen, bir gurup olarak, emperyalist ülkeler, giderek daha çok korumacılığa ve gümrük duvarları uygulamasına kayabilirler. Global refah açısından son derece ciddi bir sorun olan dünya ticaretinin liberalleşti-

rilmesine ilişkin görüşmelerin, Uruguay görüşmelerinin çıkmazda olması bunun bir kanıtıdır. Tarım sübvansiyonlarını azaltmada gösterilen isteksizlik de böyle bir kanıttır.

Öte yanda, dünya kapitalizmi açısından son derece şanslı yanlar da var. Örneğin, Sovyetler Birliği'nin çöküşü piyasa güçlerine muazzam alanlar açmıştır. Dahası, emperyalizmin "yeniden paylaşım" kavgasına yeni fırsatlar getirecek jeopolitik değişimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Belki herşeyden önemlisi, enformasyon ve iletişim teknolojileri, ileri otomasyon ve robotlar ve yeni materyaller, üretim sürecini ve ürünleri tümüyle devrimcileştirir.

Teknoloji ve üretimdeki bu devrim hem globalleşmeyi çağırmakta, hem de onun tarafından teşvik edilmektedir. Bunun karşısında, ulusal sınırlar ve alışkanlıklar, dünya kapitalizminin kararlarına her geçen gün daha az uymaktadır.

Oysa, son 10 yılda, kapitalistlerin sınır ötesine transfer edebilecekleri fonların hacminde muazzam bir artış vardır. Mali piyasalar, devletlerin parasal "egemenliklerine" karşı durabileceklerini göstermişlerdir. Artık hükümetlerin sermaye dolaşımını etkileri altına alabilmeleri ihtimal dışıdır. Artık doğrudan dış yatırımlar, dünya büyümesinin motoru olan dış ticaretin yerini almıştır.

En önemlisi, yeni teknolojiler ve doğrudan dış yatırımlar sanayide "global fazlakapasite" yaratmaktadır. Bu durumun, ülkeler ve bloklar arasında yeni sürtüşmeler getireceği açıktır.

Bunun karşısında kapitalist dünyanın tek umudu, gelişmekte olan ülkelerde piyasa ekonomisinin yayılması ve global talebi destekleyecek güçlü büyümenin sürmesidir.

Ne olursa olsun, 1990'lı yıllar, teknolojik bir devrimin yarattığı değişimler altında, verimliliğin arttığı, yaşam standartlarının yükseldiği, ama işsizliğin de çığ gibi büyüdüğü önemli bir geçiş dönemi olacaktır. İhtiyar dünya, kim ne derse desin, kendi

bildiği yoldan komünizme ilerliyor.

Avrupa'daki işçi sınıfının durumu, sonuçta işçiyle arkadaş olamıyorsun, anlaşamıyorsun, ancak daha aydın insanlarla anlaşabiliyorsun. İşçi sınıfı değişti mi Avrupa'da? Irkçılık en çok onların arasında...

Bilemiyorum, senin tecrübelerin şanssız olmuş diyeceğim. Biz de burada İngiliz aydınlarıyla konuşamıyoruz. Kişi düzeyinde zıppıktı karakterler, bilgi düzeyinde kopuk, insanlara haksız yere tepeden bakan, züppe tipler. Ama işçilerle konuştuğum zaman durum değişik. Teoriyi bilmiyorlar ama, seni rahatlıkla anlıyorlar.

İşçi her yerde işçi. Irkçılık en fazla onların arasında değil. O fikirler nerelerden taşıyor ona bakmalı. Örneğin İngiltere'de ırkçılık büyük toprak sahipleri eliyle taşındı. Ayrıca, dünyanın her yerinde savaşa giden, ordularda savaşanlar emekçilerdir, o zaman savaşları emekçiler mi istiyor diyeceğiz? Tabii ki hayır. Irkçılık konusu da onun gibi.

İşçi sınıfı değişiyor, ama yokolmuyor, deklase olmuyor. İşçi sınıfı büyüyor ve niteliği artıyor. Yaptığı işin içinde kafa emeğinin payı giderek yükseliyor. İşçi sınıfı son derece gürbüz ve kuvvetli bir sınıftır...

Peki, ırkçılığın artması konusunda ne diyebiliriz?

İngiltere'de, Avrupa'da, aslında tüm dünyada ırkçılık, milliyetçilik, dinci gericilik artıyor. Bizim tahlilimizde, Sovyetler Birliği'nin, sosyalist sistemin yıkılmasıyla dünyanın gerici bir döneme girdiği var. Bunun her tarafta izleri, sonuçları çıkıyor. Tabii, bu gelişmeleri zorlayan bir sürü başka faktör de var. Globalleşme, sermayenin, teknolojinin ve üretimin çok seyyal bir şekilde sınırları rahatlıkla aşip başka yerlere gitmesi, gitme ihtiyacını giderek daha fazla duyması, yeterince iyi bilinç almamış kesimlerde ırkçılığı destekliyor. Buna ekonominin globalleşmesine bir çeşit ters tepki diyebiliriz. Dalganın geriye çarpması gibi bir durumu var. ■

Emperyalistleşme ve Nüfus Yasası

Türkiye’de iki olgu dikkati çekiyor: Biri, hızla ilerleyen emperyalistleşme süreci. Ötekisi, barbarca işleyen bir nüfus kıyımı. Bulduğumuz yol ağzında, bu ikisi birbiriyle yakından bağlı.

EMİNE ENGİN

Türkiye’nin ortamı

Yaşadığım ortamdan kısaca söz ederek başlayayım. 22 yıl İngiltere’de yaşayıp döndükten sonra, iki kültürü en öz olarak şöyle karşılaştırabilirim: Tek cümleyle aradaki fark, “medeniyetle barbarlık arasındaki fark”tır. Bu, kaba bir cümle gibi gelebilir ama felsefi olarak doğrudur. Barbarlık, sorunların çözümünde kaba kuvvetin fikirden, iknadan daha ön planda rol oynaması demektir.

Türkiye’de devletin tebasına, yöneticinin altındakine, öğretmenin öğrencisine, annesinin çocuğuna yaklaşımının temel direği dayaktır. Çocuk eğitimi vb. dediğiniz zaman “dayağı sabah mı atsam, akşam mı atsam” konu oluyor. Kaba kuvvet toplumsal yaşamda çok önemli bir rol oynamaktadır. Marks’ın söylediği gibi, barbarlık, burjuva medeniyetin içinde mündemiçtir. (K.Marks, *Kapital*, İng.basım c.1, s.498) Medeniyetin burjuvasının bile yeterince gelişmediği koşullarda kapitalizmin ne kadar barbarca

işlediğini artık siz hesabedin...

Türkiye deyince, tabii “hangi Türkiye” diye sormak gerekiyor. Bugün, aralarında koca bir uçurum olan iki apayrı Türkiye vardır. Ekonomik, sosyal ve siyasal açılardan ikisi ayrı dünyalardır.

Ekonomik olarak, işçinin emekçinin geliriyle zenginin geliri arasında, akla sığmayacak bir uçurum vardır. İşçinin emekçinin satın alabildiği mal ve hizmet, akıl almaz derecede kalitesizdir. Kaliteli mal dünya pazarına ihraç edilmekte ve içeride yalnızca burjuvazi tarafından tüketilebilmektedir. Dışarıya gelen malı görüp de “ne kadar ilerlemiş” demeyin. Bir de bana sorun. Aldığın musluğun metali kırılır. Merdiven alırsın, bir basamak adım atarsın, basamağı gider. Çivi alırsın iki uçludur. İplik alırsın çit çit kopar. İşçi, emekçi pazarlardan alışveriş ediyor. Oradan ayakkabı alıyorsun, ertesi gün altı ile üstü ayrılıyor.

Türkiye’de güzel mallar da var. Paran varsa var. Ama “bizim Türkiye”nin erişilebileceği mallar değildir. Televizyon kanallarındaki reklamları bir düşünün, benim

mahalledeki hiç kimseyi ilgilendirmiyor. Medeniyet Türkiye'ye üst sınıflardan giriyor.

Sosyal olarak, uçurumun iki yakasının eğlencesi, modası, gelenek-görenekleri de iyice farklıdır. "Bizim Türkiye'nin eğlencesi, evinde ya da piknik diye gittiği yerde hamur işi yemenin ve çekirdek çitlemenin ötesine geçemez. Eski pazen ve basmalar şimdi sentetik elyaftan üretilen viskoz olmuştur. Moda bunun alı-gülü çerçevesindedir. Ötekinin ise diskolara gitmek vb. Değil lokantaya gitmek çoluğun çocuğun ile bir dostuna bir haftasonu ziyareti yapmak için bütçede hesap yapman gerekiyor. Bizim Türkiye gazete de alamaz.

Siyasal olarak işler daha da hoştur. Mevcut siyasal partiler, işçi emekçinin günlük çıkarları için kullandıkları birer araçtır. Partililik diye bir kavram yoktur Türkiye'de.

Nasıl kullanır? Örneğin ANAP çelik tencere dağıtıyor. DYP toplu sünnet düğünü örgütliyor. Tencere alana kadar ANAP'lı, sünnet yaptırana kadar DYP'li olursun. Bir sürü insan Kuran kursuna beleş kurs olduğu için gidiyor. Birşeyler öğrenmek istiyor. Ama biçki-dikiş kursu Kuran kursundan daha gözde. En önemlisi, siyasi partiler iş bulma kurumu olarak, yani günlük çıkarlar için kullanılan araçtır. Bizim mahallemizde bunun çok zekice yolları var. 7 çocuklu bir ailenin 4 çocuğu yetişkin. Biri DYP'li, biri SHP'li, biri ANAP, biri de Refah Partili. Ailede hiç tartışma çıkmıyor, çünkü görüşleri üzerine girmemişler. Bütün partilere "yatırım" yapmışlar.

Eskiden bilmem neci isen şu şu gazeteyi okurdun. Şimdi gazeteler ve TV kanalları, kupon karşılığı dağıttıkları hediyeler ve yaptıkları para kazandırıcı yarışmalar nedeniyle izlenmekte. Otobüs kuponu dağıtıyorsa o ay *Milliyet* alırsın, ondan sonra *Hürriyet* "dünyanın en büyük ansiklopedisini" dağıtıyorsa o ay çocukların için *Hürriyet* almaya başlarsın.

Devlet ve millet meclisi gibi kurumlar, ne kadar açıktan küfür edersen o kadar takdir topladığın birer organ haline gelmiştir. Resmi bir yerde "bu devletin dibini patlatacaksın" diye bağırdım, çağırdım. Başıma iş gelecek diye beklerken, neredeyse işim hallolacaktı. Herkes etrafıma toplandı, bir saat devlet dedikodusu yaptık. Sonra, bir geceyarısı komşum seslendi. Birden alıntı gibi bir laf: "Bu devleti yıkacaksın, yeniden yapacaksın!" Geceyarısı Marks-Engels'i mi okuyor ne! Çok haklısın dedim. Bu devlet iflah olmaz, diyor, neresinden başlayacaksın düzeltmeye, iflah olmaz...

Ordu ile analar arasında korkunç bir çelişki var. Ordu, oğlunu kaptırmamak için uğraştığın bir tuzaktır. Tansu hanım analık tasladıkça "oğullarını asker olarak doğuya göndersin de görelim" diye laf çakılıyor. Şehit aileleri orduya tazminat davaları açıyorlar. Bu tazminatlarla kendilerine bir çöp almıyorlar ama gidiyorlar şehit oğullarının adına bir okul yaptırıyor...

İstanbul, Türkiye kavramının içinde özel bir yer taşıyor, buna değinmeden geçemeyiz.

İstanbul ayrı bir devlet gibidir. Bu güzel şehir işçi sınıfının kuşatması altındadır. Artık en lüks semtler bile Holivud'un arkası boş film setlerine benzemektedir. Ara sokaklara girdiğin zaman bizim dünya başlar. Bağdat caddesi sandöviç olmuştur, Tarabya neredeyse denize düşecektir, arkasına gecekondular inmiştir. Burjuvazinin yakınmalarını duyuyorsunuz. Karada boğulmuşlar, sıkıştırlar mı gidiyor denizi dolduruyorlar.

Burjuvazi İstanbul sorununu tartışıyor, "göçü durdursak" diyor. Burjuvalar artık şehir dışında yapılan villa komplekslerine kaçıyorlar. Ancak ne ilginçtir ki, burjuvazinin İstanbul'dan şikayetçi olması için, kendi bencilliğinden ve örgütsel beceriksizliğinden başka bir neden yoktur.

Bir ilginç nokta daha: İstanbul'da böylesine beceriksizlik ve örgütsüzlükle karşı karşıya olan emekçi nüfus arasında suç oranı dünya metropoller arasında en düşük olanıdır.

Birkaç cümle de tüm ailelerin işçi ya da işçi emeklisi olduğu mahallemden. Sapına kadar işçi bir mahalle... Her ailenin çuvala derdi var, ama yüzleri güler. İnsan ilişkileri son derece vefalıdır. "Kürt olsun Türk olsun, Alevi olsun Sünni olsun, ne olursa olsun insan olsun". Bu, benim mahallemim adeta sloganıdır.

Çuvala dertleri var, ama ağlama psikolojisi yoktur bizim mahallede, kahkahalar duyulur. Binlerce sorun içinde işçi psikolojisi. Yenilgi olsun zafer olsun, işçi geçmişlerindeki binbir anıyı şen şakrak anlatırlar. Yanlışları da utanarak değil, öğrenmek üzere koyarlar. Bu mahalle üzerinde niye bu kadar duruyorum? Çünkü beni bir kez daha eğitti. Türkiye'de birçok solcu "yurtdışında" yaşıyor. Coğrafya olarak Türkiye'de olmak birşey değiştirmiyor. Ben ise bu mahallede yaşayarak işçi havası soludum, ciğerlerim açıldı.

Buraya kadar ortamını özetlemeye çalıştığım Türkiye'de iki olgu dikkatimi çekiyor: Biri, hızla ilerleyen *emperyalistleşme süreci*. Ötekisi, barbarca işleyen bir *nüfus kıyımı*. Bulduğumuz yol ağzında, bu ikisi kanım-

ca birbiriyle yakından bağlı.

Konuyu iyi anlamamız için önce nüfus sorunundan başlayalım.

Nüfus yasası

Kapitalizmin nüfus yasası şudur:

“... Emekçi nüfus, kendi ürettiği sermaye birikiminin yanısıra, kendini göreceli olarak gereksiz kılan, kendisini göreceli olarak artık-nüfusa dönüştüren araçları da üretmiş olur ve bunu giderek artan boyutlarda yapar. Bu, kapitalist üretim biçimine özgü bir nüfus yasasıdır.” (K.Marks, *Kapital*, İng.basım, c.1, s.631-632)

Yani nüfus yasası nedir? Giderek artan ölçüde bir artık-nüfus oluşumu. Yani kapitalizmin gelişmesiyle bu yasal olarak oluşuyor. Bu nasıl oluyor? Kapitalizmin rekabet savaşı, metalleri ucuzlatarak yürütülüyor. Metallerin ucuzlaması için emek üretkenliğinin artması, bunun için de teknolojik ilerleme ve sermayenin büyümesi gerekiyor. Sermayeyi büyüten ve ona teknolojik ilerleme olanağını sağlayan kaynak nedir? İşçinin alınteridir. Ancak, bunlar oldukça, daha az zamanda daha çok üretim yapıldığı için, göreceli bir *artık-nüfus*, ya da işçi yedek ordusu da kabarmaktadır. Dolayısıyla işçi, alınteriyle sermaye biriktirdikçe aynı zamanda kendini de gereksizleştirmektedir.

Artık-nüfusun bir diğer adı da “işçi yedek ordusu”dur. Artık-nüfus derken tabii her sınıf için söz edilebilir ama ana ağırlığıyla işçi sınıfının bir parçasından söz ediyoruz. İşçi yedek ordusu: Artık- nüfus. İşçi aktif ordusu: Çalışan işçiler, işli işçiler.

Artık-nüfus, neye göre artmıştır? “... Sermayenin kendi genişlemesinin ortalama ihtiyaçlarına göre...” (*Kapital c.1, s.633*) Yani o anda sermayenin genişlemesi için 100 işçiye ihtiyacı varsa mutlaka bir 50 de yedek de tutması lazım. Ama, böyle bir artık-nüfusun olması da “modern endüstrinin zorunlu bir koşuludur” (agy, s.633) Çünkü; “... Göreceli artık-nüfus, işgücü arzı ve talebi yasasını işleten mildir.” (agy, s.639) Yani işgücü arzı ve talebinin yasasının eksenini artık-nüfus etrafında dönüyor.

“Bir bütün olarak alındığında, ücretlerin genel hareketleri, (bekliyorsunuz değil mi, ‘işçiler ne kadar çok grev yaparsa onun tarafından belirlenir’, hayır-E.E.) yalnızca ve yalnızca, endüstri yedek ordusunun genişlemesi ve daralması tarafından düzenlenir... İşçi sınıfının aktif ve yedek orduya bölünmesinin değişen oranları tarafından, artık-nüfusun göreceli miktarındaki artış ya da azalma tarafından...” (agy, s.637)

Kapitalizm işte bu nedenle ücretleri işçi sınıfına karşı bir silah olarak kullanabilmek için objektif olarak yasal olarak bir artık-nüfus barındırmak durumunda. Bu artık-nüfusun gelişimi nedir?

Üstelik, “artık-nüfus üretimi, ... üretim sürecinin geçirdiği teknik devrimden daha hızlıdır.” (agy, s.635- 636)

Bu söylenenlerin sendikal hareket için çok önemli sonuçları olması bir yana, bunlar bugünkü konumuza ilişkin başka bazı sorular da doğuruyor. Eğer artık-nüfus üretimi teknik devrimden hızlıysa, özellikle hızlı bir teknik devrimin yaşandığı bir dönemde, modern endüstri için gerekenin ötesinde, çifte artık bir nüfus oluşacak demektir. Nitekim bugün dünyamızda durum budur. Sendikalar işli ile işsizi birleştirmenin bir yolunu bulmadıkça burunları pislikten çıkmaz.

Şimdi artık-nüfus zorunlu, üstelik artık-nüfus hızlanarak artıyor. Teknik ilerlemeden de daha hızlı artıyor. Eğer artık-nüfus üretimi teknik devrimden hızlıysa çifte bir artık-nüfus oluşmuş. Dünyanın durumu da budur: Bir yanda işsizlik, bir yanda çifte bir artık-nüfus.

Peki bu artık-nüfus çoğalıyor, çoğalıyor, ne oluyor? Marks, eğer üretim güçlerinin gelişmesi aynı toplam üretimin daha kısa zamanda yapılmasını gündeme getirir ve ulusun önemli bir bölümünü işsiz bırakacak düzeye gelirse, devrim olur, diyor. (*Kapital*, İng.basım, c.3, s.263)

Bu konunun çok derin tartışması yürütülebilir ama burada konuyla ilgili basit akıl yürütmeye yetinelim. Yani Marks diyor ki, artık-nüfusun fazlaca çoğalması da kapitalizm için tehlikelidir. Elbet kapitalizm de bu gerçeği görüyor. Geçmişte, Marks’ın zamanında yaşamış Malthus adlı bir adam, papazın teki bunun teorisini yapmış. Bırakın işsizler, açlar, karnını doyurmaya beceremeyenler ölsünler demiş.

Söylemek istediğim çok önemli bir nokta şu ki, *bugün Malthus’un teorisi dünya çapında uygulanmaktadır.*

Savaşlar. Gerekçesi ile savaşın boyutu arasında çok fark var. Savaşlar bu yüzdendir demiyorum ama bu teori savaşların çıkmasında bir teoridir. Sanki, bile bile önlem alınmayan kazalar, sağlık sistemlerinin iyileştirmeden çok hasta etmeye yaraması, hiçbir aklı başında mücadele zeminine oturtulamayacak gözü dönük terör olayları, teşvik edilen doğum kontrolü, çocuk öldüren ve ihraç eden çetelerin varlığı, El Salvador’da çocuk ticareti, Brezilya’da çocuk öldürmeler, vb... Çeşitli haber programlarını arka

arkaya dinlediğin zaman sanki şöyle bir manzara ortaya çıkıyor: “Kurtulduk, 10 bin kişiden daha kurtulduk!” Artık haberleri böyle izliyorum.

Biraz abartmalı anlatıyorum, ama demek istediğim şu ki kapitalizm dünyada insanlar biraz ölsün istiyor.

Tarihte, çeşitli ülkelerde nüfus politikaları, yukarıdaki yasanın ihtiyaçlarına göre hep değişmiş. “Doğumlar mı, ölümler mi teşvik edilecek” konusu bu politikaların en önemli bir yanı. Ama, bir de ulusal, etnik, cinsiyet, vb. kökene göre göçe zorlama gibi yanları var. Bugün dünyada göç açısından da milyonlarca insan akar-gezer durumda. Körüklenen savaşlar ya da uygulanan baskılarla milyonlarca insan politik mülteci konumunda. 30 milyon politik mülteci var. Tabii bu savaşların bir sonucu insan ölmesi olurken bir sonucu da insanların yer değiştirmesi oluyor.

Dünya ekonomisi açısından artık-nüfus bir sorundur. Türkiye’ye gelince. Kazalar yılda 4-5 bin can alıyor. İşçi sağlığı sorunu işçi kıyımıdır. Taşkızak’da seminer verecektim, vermeden önce gideyim de koşullarını göreyim, işçi arkadaşlardan öğreneyim dedim. Elimde küçük bir bloknot vardı, bir başladılar, bloknot doldu, kafam ambale oldu, gözlerim doldu. Anlattıkları şeyler inanılmaz! Adam 2 yıldır kahverengi paslı su içiyor. Su, demir tortusu bardağın dibine oturacak kadar paslı. Yüksek tansiyondan başı dönen hastalar makina başına geri gönderiliyor... Neler neler anlatabilirim size. Kanuna göre işçinin günde 5 dakikada 50 kilodan fazla yük kaldırmaması gerekiyor, 300 kilo yük kaldırıyorlar. Tersanede çalışan işçiye gözlük vermezler, adam işinden çıkar göremez. Yani işçi sağlığı konusu Türkiye’de insan kıyımı politikasının bir parçasıdır. Hastaneler birer mezbahadır. Kadın karaciğerden gidiyor, safra kesesini alıp çıkıyorlar. Herşeyde özel mülkiyet var, kendi organında yok.

Kürdistan’da MİT, ordu, PKK sürekli adam öldürüyor. O geliyor öldürüyor, bu gelip öldürüyor. Son eğilim olarak şu da dikkat çekmektedir: Kadın ve çocuklar öldürülmektedir. *Doğurgan nüfus öldürülmektedir.* Doğum açısından istikbali olan nüfus olabildiğince *azaltılmak istenmektedir.* Kadın doğurabilir. Çocuk ileride ana ya da baba olacak. Son yılların önemli bir eğilimidir, doğudaki terör olaylarında kadın ve çocuk ölümü. Türkiye’nin gençleri, böylece, doğuda iç savaş senaryosuyla, Türkiyüdü Kürdüydü demeden kıyma makinasından geçiriliyor.

Kürdistan nere İstanbul nere, demeyin. Aynı kıyım İstanbul’da da yürütülüyor. Orada Kürt gidiyor, burda Türk gidiyor, benim mahallem deyimiyse Türk-Kürt ne olursa olsun, insan olsun, insan gidiyor. İstanbul’da *işçi kıyımı* yürüyor. İşçi sağlığı konusu akıl almaz şekilde bozuktur. Fabrikalarda - sözcüğün tam anlamıyla - makineler işçiden daha iyi bakım görmektedir. İşçiler düpedüz hastalığa, ölüme terk edilmektedir.

Benim mahallemde bunları konuştuk, herkesin kafası yattı. Halk bu kadar sağduyulu, ama “entellektüellerle” konuşunca sorun çıkıyor. “Nasıl olur efendim?” “İnsanîyet dışı şeyleri kimse yapmaz canım!” Niye olmasın? Bir tane sebep söyleyin, kapitalizmin temel yasası insanîyet mi kâr mı? İnsanlar böyle şey yapar mı, diyorlar. Yapıyor tabii.

O insanlar, “o sınıf”tır. Kişi olarak “iyi insanlar” da vardır burjuvaların arasında, ama sosyal olarak o sınıf *kâr yasasıyla* çalışıyor. Kârı insan öldürmeyi gerektiriyorsa bal gibi de insan öldürür. Bunu “entellektüellere” anlatana kadar insanın anası ağlıyor.

“Birileri bir yerlerde birşeyler mi planlıyor” diye karşı çıkıyorlar. Kimisi planlı yürüyor, kimisi plansız. Bir *sosyal sistem* var ortada, ve o sosyal sistemin nüfus kıymak gibi bir *ihtiyacı* var. Bu ihtiyaç bazen kendiliğinden, bazen de planlı, bir anlayış olarak hayata geçiyor.

Mesela trende küçük satıcı çocuklar tren kapılarından sarkıyorlar, sonra düşüp ölüyorlar. Tren ise yoluna devam ediyor... Bak işte, Malthus karşına çıkıyor: “Kafası çalışmayan ölsün.” Bu toplumsal düzenin ihtiyacı, günlük tartışmada böyle bir zihniyet olarak karşına çıkıyor. Kazalara karşı tedbir alma diye birşey yok Türkiye’de. Felsefi anlamda kaza olmaması kaza aşlında. Ankara- İstanbul’a sağ salım gidip geldin mi kaza oldu, “sağ salım gidip geldim” demen lazım. İşin mantığı böyle.

Bir yerde plan yapanlar da var, çok açık. Nüfus politikasına yönelik plan da yapılıyor. Ben demiyorum ki her gün her yerde yapılan, bir plan eseridir. Hem planla yapılıyor bunlar, hem kendiliğinden oluyor. Ama bu sistemin ihtiyacını karşılamak üzere! İster “yapılıyor” olsun, ister “olu-yor” olsun, altında yatan neden bu sistemin “nüfus kıyma ihtiyacı” ile karşı karşıya olmasıdır.

Yerleşik bir ekonomik-toplumsal sistemin ihtiyaçları, planla ya da kendiliğinden dediğimiz çeşitli mekanizmalarla giderilme

yoluna giriyor. Doğu'daki birçok politikanın düpedüz planla işlediğini düşünüyorum. Devlet eskiden beri Doğu'ya yönelik özel nüfus politikaları uygulamış. Geçmişte - Uğur Mumcu'nun yazısında vardı - Doğu'ya yerleşip de çok çocuk yapan Türk ailelere parasal katkı yapılmış, maaş bağlanıyormuş. Bunu planlayan adam, sürmeyi planlayan adam, neden öldürmeyi planlamasın? Devlet politikası düzeyinde bir plan ihtiyaçları oluyor.

Emperyalistleşme

Türkiye'nin emperyalistleşmekte olduğu, benim mahallem de dahil her yerde açıkça konuşulan bir konudur. "Dünya devleti olacağız", "tarihsel fırsat", "bölgede öncü olacağız" gibi iddialar her haber bülteninde duyulur oldu.

Şimdi, kötü ne olursa bir dış suçlu yaratarak, içerdekileri püri pak gösterip, halkı emperyalist amaçlar ardında birleştirmeye çalışıyorlar. Kendilerini temiz göstermek zorundalar bunun için. Başta da anlattığım gibi, halkın bunların hiçbirine en ufak bir güveni ve sempatisi yoktur.

Şimdi, kötü ne olursa bir dış suçlu yaratarak, içerdekileri püri pak gösterip, halkı emperyalist amaçlar ardında birleştirmeye çalışıyorlar. Kendilerini temiz göstermek zorundalar bunun için. Başta da anlattığım gibi, halkın bunların hiçbirine en ufak bir güveni ve sempatisi yoktur.

Kendilerini temiz göstermek için Türkiye'de artık komedi haline gelmiş bir eğilim başladı. Herşeyin suçlusu dış güç olarak gösteriliyor. Türkiye'de kimse, Türk büyükleri hiçbirşey yapmazlar, ya İran yapar, ya Yunanlılar yapar, hep "dış düşmanlarımız" yapar... Ama, böyle sıkışık durumdaki bir sınıf elbette bunu başaramaz. Dolayısıyla, tam kendilerini püri pak göstermeye çalışırken, birbirleri arasında çelişkilerin sonucunda yok İski skandalı çıkıyor, yok İksan yolsuzluğu çıkıyor, yok Uzan ailesi çıkıyor. Skandallardan kurtulamadıkları için bir türlü de kendilerini püri pak gösteremiyorlar ve kimsenin de güvenini kazanamıyorlar.

Ama, bu propaganda için, bu doğrultuda, TV kanallarında insanlara Türkiye'ye sahip çıkan konuşmalar yaptırıldığını duyuyorsunuz. Bu konuşmalardan sakın halk arasında milliyetçiliğin arttığı sonucuna kapılmayın. Çünkü o konuşmalarda özünde yürüyen kavga şudur. Emekçi insan artık Türkiye'nin kavgasını veriyor burjuvaziyle. Bunlar halk ile burjuvazinin, "Türkiye kimindir" kavgasını yansıtıyor.

Çok geniş bir kesim, sefalet içinde yaşadığı için artık şu soruyu açıktan soruyor: "Kardeşim bu memleket benim değil mi? Siz bu vatanın çocuğusunuz da, biz ne çocuğuyuz? Bu vatan kimin? Türkiye benim vatanım değil mi? Niye sen gül gibi

yaşıyorsun, 10 milyar harcıyorsun kızının düğününe de, ben 1,5 milyon aylıkla geçinmek zorunda kalıyorum?" Bu mantıkla emekçi halk, işçi sınıfı, gerçekten "Türkiye benim memleketim" kavgası veriyor.

Emperyalist olmak nasıl oluyor? Günlük dilde anlatacak olursak, burjuvazi, kendi emekçisini, ülkesini sömürüp sömürüp suyunu çıkartıyor. (Ekonomi-politik olarak da anlatabiliriz. Kâr hadleri düşüyor, kârlı yatırım alanlarında sorunlar çıkıyor. Artık sermaye dediğimiz şey oluşuyor.) Adeta kendi memleketini sömürüyor, sömürüyor, suyunu çıkarıyor.

Bu süreçte karşısında öfke dolu bir halk beliriyor. Yani, bizim yıllardır "emperyalizmin zayıf halkası Türkiye" derken anlattığımız sınıf çelişkileri gelişiyor. Burjuvazi, işçi sınıfını ve emekçileri susturmak için çeşitli yolları deniyor. Neler oluyor? Türkiye pratiğine bakarsak, çeşitli darbeler denendi, sosyal demokrat iktidarlar denendi, sağcı iktidarlar denendi, çeşitli koalisyonlar denendi, denenmedik birşey kalmadı. Ancak, yığınlar kitaptan değil hayattan öğreniyor. Bu yığınlar ısrarla, insanca yaşamak istiyorlar. Hem burjuvazinin elinde halkın karşısında deneyeceği siyasi yol çok az kalmış durumda, yahut da kalmamış diyebiliriz. Uğraşıyorlardır, belki birkaç şey daha bulurlar ama tarihsel olarak tükeniyorlar. Giderek tükeniyorlar. Ne olacak, nasıl tatmin edecekler bu ihtiyaçları? Demek ki burjuvazinin kendi ülkesindeki koşullardan daha kârlı bazı yatırım alanları bulup oradan kendi ülkesinin içine bir "dış enjeksiyon" yapması gerekiyor.

Kârlı alanlar bulmada bugüne kadar hakkıyla emperyalist olan tek ülke İngiltere'dir denebilir. Şöyle ki, İngiltere altyapısıyla, üretimiyle, teknolojiyle gerçekten en ileri ülke olarak gidip dışarıda kârlı yatırım alanları buluyor. Yani emperyalist olma süreçleriyle kendi ülkelerinde ekonomilerini güçlendirme süreçleri İngiltere'de hep atbaşı gitmiş. (Başlangıç için söylüyorum.) Öteki ülkelerin hepsi için şerhli konuşmak gerekir.

Ama zamanında, İngiltere bile içeride şu sorunla karşılaşılıyor: Nüfus azalmazsa, bu kadar adama kırıntı dağıtmak için dünyayı talan etmek bile yetmez... Nitekim bakıyoruz, dış göçler, Boer savaşı gibi savaşlar oluyor. Mesela yarım milyon İngiliz Boer savaşına gidiyor ve geri gelmiyor. Yarım milyon o günün koşullarıyla büyük rakam. Yani, önemli miktarda bir nüfustan kurtulmama, İngiltere bile ortalığı yatıştırılamayacak durumdaymış.

Tarihte nüfus konusu ile emperyalist çıkarlar arasındaki bağın başka örneklerini de verebiliriz. Bir kez savaşların hepsinde şu ya da bu ölçüde bir "nüfus dengeleme" işlevi var. Dünyanın durumuna göre daha önemli ya da daha önemsiz bir faktör olabiliyor. Ama bir faktör olduğu kesin.

1.Dünya Savaşından örnek verebilirim. 1.Dünya Savaşı'nda hâlâ "neden şu cephe- de bu kadar insan öldü" sorusunun cevabının teknik olarak bulunamadığı kesitler var. Cevabı var: İnsan ölsün diye ölmüş... ABD 2.Dünya Savaşı'nın ta en sonunda Hiroşi- ma'yı bombalıyor. En sonunda bombalan- ması garip. İkinci garip yanı, Japonların toleransı da hayret verici. ABD'nin yüzüne bu kadar hoşgörülle nasıl bakabiliyor? "Sağol, işime geldi, bu kadar nüfustan kurtardım beni" diyor. Müteşekkir. Nitekim 2.Dünya Savaşından *sonra* Japonya'nın esas yıldızı parlıyor.

Sonra, Hitler "deli" diye gösteriliyor. Oysa gayet akıllı bir adam. Deli olan kapitalizm ve kapitalizmin ihtiyaçları. Hit- ler neden birdenbire Yahudi düşmanlığı içad ediyor. Alman ırkı meseleleri yan şeyler. Adam savaşta kırdığı nüfusun yanısıra, bir de Yahudi düşmanlığı içadedip '6 milyon Yahudiden acaba neden kurtuluyor? Ne tesadüf ki Almanya'nın da yıldızı 2.Dünya Savaşı'ndan *sonra* parlıyor.

Yani nüfus yasasıyla emperyalistleşme arasında doğrudan bir bağ vardır. Bu bağ şöyle özetlenebilir:

Emperyalistleşme aşaması, ülke içinde aynı zamanda *artık-sermayenin* belirdiği bir aşama. Dolayısıyla bu dönemde ister istemez fazladan bir *artık- nüfus* da oluyor. Mevcut sermaye kendisine artık-nüfus yaratıyor ama bir de artık-sermaye varsa, bir kısım nüfus çalışmıyor. Üstelik bu öyle bir nüfus ki, bıçak kemiğe dayanmış, burnundan soluyor... Talepleri dağ gibi birikmiş. Bu talepler genellikle "sosyal devlet" diye anılan çerçeveye oturuyor. Örneğin işsizlik sigortası, sağlık sistemi, vb. Kapitalizm altında sosyal devlet ancak tersinden gerçek- leşebilir, bunu biliyoruz.

Bu taleplere bakarsak onların da ilginç sonuçları var. Örneğin, en önemli bir talep işsizlik sigortası. Ama onun da bir fizibilitesi var. İşsizlik sigortasının muhasebesi şöyle ki, çalışanların ödedikleri primle çalışmayan- ların ücretinin çıkması gerek. Yani çalışanla çalışmayan arasında bir fizibilite dengesi söz konusu. Nüfus da giriyor işin içine. Fizibilite yok. İngiltere'de bildiğimiz türden işsizlik sigortasının kurulabilmesi için Türkiye'nin epey milyon nüfustan "kurtulması" lazım.

Yine bir örnek: Sağlık sigortası. Aynı durum. Zaten sigortacılık, bir alandaki zararın bütün sigorta primi ödeyenlere dağıtılması demek. Zarar çok olursa sigorta- cılık verimli olmaz. Sağlık konusu da böyle. Açlıktan kırılan, sefil bir işsizler ordusuna sigorta yaparsan, kapitalizmin mantığı içinde sigorta iflas eder. Ancak SSK gibi işler.

Allah kimseyi SSK'ya düşürmesin! SSK'nın da bir fizibilite dengesi var. Hem insan sağlığı açısından, hem hayır açısından. Nitekim, NHS (Ulusal Sağlık Hizmetleri)

**Marksizm, yani insanîyet,
yani bilim, yani sevgi,
yani barış, yani çevre,
yani sağlık,.. bütün bunlar
bugün işçi-emekçi
insanların, hem de
yüzeysel düzeyde siyaseti
olarak değil,
derinlemesine, hayat
felsefesi olarak son
derece yaygındır,
yayılmaktadır.
İnsanîyetin bayrağı
aslında işçi sınıfı
tarafından
dalgalandırılmaktadır.
Sorun örgütseldir. Kriz
örgütseldir. Halk bilinç
açısından gerçekten çok
ileridir. Bunun ileri bir
tarafı da sadece siyaset
düzeyinde değil, hayat
felsefesi düzeyindedir.
Örgütsel bir sorunu var,
ama işçi seli, zaman içinde
yatağını bulup akacaktır.**

kurulmadan önce İngiltere’de bu sorunun açık tartışıldığını görüyoruz. İngiltere’nin - Boer savaşının yaşandığı - o dönemeç yıllarına baktığımız zaman, bu konu da fizibilite olarak tartışılmış. Ulusal Sağlık Hizmetleri 1911’de gelmeden önce insan sağlığında iyileşmeler sağlanıyor. İnsan sayısında azalma sağlanıyor! Çünkü Boer savaşına giden 500 binden kurtuluyor İngilizler. Öncesinde muazzam sorun var. İngilizler eline tüfek alıp düşmanı kovalayamayacak kadar aç, sefil kalmışlar. Bünyeleri zayıflamış, hasta olmuşlar. Boer savaşı ondan sonra geliyor. 500 bin ölü veriliyor ve toplum biraz kendini topluyor, NHS *ondan sonra* kuruluyor. Yani NHS 19.yüzyılın sonundaki ortamda kurulsaydı iflas ederdi, bu kadar yıl yaşamamazdı.

Sosyal devlet istemlerinin hepsi bir sigortacılık istemidir aynı zamanda. Hepsinin bir nüfus açısından da bir fizibilitesi vardır. Bu sistem altında toplumun, kendi taleplerinin tersinden karşılanması için bile biraz canından feda etmesi gerekiyor. Yani nüfus yasasının kapitalizmin her aşamasında bir yeri, rolü var. Ama emperyalistleşme döneminde daha da özel bir yer tutuyor.

Bu söylenenlerin ışığında Türkiye’ye bakalım... Devlet, ordu, siyasal partiler, eskiden kutsal sayılan değerler hep iflas etmiştir. Bıçak kemiğe dayanmıştır. Demirel’in “konuşan Türkiye” sloganı çok geç atılmış bir slogandır. Demirel konuşan Türkiye’yi yanlış yollara sürüklemek için o sloganı attı. Türkiye zaten habire konuşuyor. Trende, otobüste, korku moruk yok. Devlet köşeye sıkışmış.

Türkiye’de halk depolitize *değildir*. Mevcut politik sistem depopülizedir. Yasal haksızlıklara büyük tepki vardır. İşçi sınıfı, geniş anlamda insanca bir yaşam istiyor. Birkaç yerde fiili müdahaleler oldu. Devlet açıktan ve yasal olarak pislik yapmadığı için pisliklerini “faili meçhul”ler aracılığıyla yapıyor. Türkiye’de değişim bir zorunluluktur ve sokaktaki insanın ağzından bu yönde, Marks-Engels alıntısı gibi sözler duyulmaktadır. Anamızı belleyen Tansu “anamız”, neden ikide bir “beyaz sayfa” açıyor? Çünkü halk beyaz sayfa istiyor.

Türkiye’de üretim ilişkileri açısından, devlet tekelci kapitalizm gibi olguların varlığı su götürmez. Ama üretim güçlerinin gelişme düzeyi açısından iki kişilikli, şizofrenik bir ekonomi var. Bazı sektörlerin bazı parçaları dünya standartlarına uygun bir düzeyde iken, genel ortalama düzey son

derece düşüktür. Kalitesizlik, piyasadaki malların paçasından akıyor.

Şizofreni her alanın kendi içinde de görülüyor. Akbank, dünya bankaları arasında kârlılık, çap vb. açılardan önemli bir yer tutarken, her bir şubesindeki beceriksiz örgütlenmelerle sizi çıldıratabilir. Saatlerce kuyrukta beklersin, tam sıra sana gelecek gişe kapanır. Yan gişenin kuyruğunun sonuna koyarlar seni. Bu kez arkadan şef, bu gişedeki kıza ikinci bir iş verir. Kız o işe koyulur, kuyruk durur. Daha neler... Öte yandan, Akbank’ın telefonla hesabındaki parayı öğrenme servisi vardır. Öp babanın elini! Dünya bankaları arasında sayılı yeri olan Akbank adamı çıldırtır. Ondan sonra diyorlar ki “güveninizin eseridir”. Yok canım, “mecburiyetimizin eseridir”. Parayla iş görüyorsun.

Türkiye’nin bütün emperyalistleşme mantığı, şu tür atasözlerini çağırıştırıyor: “Ayrarı yok içmeye, atla gider sıçmaya”... “Altı kaval üstü şişhane”... “Kel başa şimşir tarak”... Kör topal, ama yine de Türkiye emperyalistleşme sürecinde ilerliyor, emperyalistleşiyor. Ne zaman tamam oldu diyeceğiz, bunu daha somut araştırmak gerekmektedir. Ama ilerlemekte olduğu su götürmez. Gelgelelim bu, ekonomik güçten çok, (onun da etkisi var tabii) jeopolitik konumlarla, tarihsel fırsatlarla bağlı bir olgudur.

Ancak, Türkiye’nin bu nüfusla ve nüfusun estirdiği bu talepler fırtınasıyla, emperyalistleşip, kırıntı dağıtıp da çelişkileri yatıştırabilmesi, “ölme eşeğim ölme” gibi başka atasözlerini çağırştırmaktadır. Türkiye burjuvazisi nüfus konusunda birşeyler yapmazsa, dünyayı sömürüp yutsa, E5 karayolunun deliklerini kapatıp çizgilerini bile çizemez. Dolayısıyla nüfus kıyımı yapmak zorundadır ve *yapıyor*. Emperyalistleşse kelimenin tam anlamıyla **emperyalizmin zayıf halkası** olacak. Kırıntı dağıtsa ne olacak? Onun için, Türkiye’nin önünde büyük bir nüfus kıyımı vardır. Gerçekten bu, Türkiye’nin sadece sorunları açısından değil, emperyalistleşebilmesi açısından da bir sorundur. İtalya, evet “yoksul halkın emperyalizmi” demişler ama İtalya’dan bir yılda 5 milyon kişi başka ülkelere göç ediyormuş o tarihte. İtalya emperyalist olurken dünyayı emperyalistler sarmış.

Eğer sosyalist denen ülkeler çökmeseydi, Avrupa’da demografik fırsatlar doğacaktı. Avrupa’da genç nüfus azalmaktaydı ve Özal’ın da planı Türkiye’den nüfus ihraç etmekte. Ama bu yattı. Türkiye nüfusu içinde öğütmeye başladı. Şimdi trafik, terör, sağlık,

vb. yollardan ilerliyor. Ayrıca, hesapları arasında, Azerbaycan gibi ülkeleri yalnızca sömürgeleştirmek değil, aynı zamanda kolonize etmek de var. İstiyor ki oraya nüfus gönderebilsin. Bu nedenle Ermeniler 300 bin Azeriyi İran'a kaçıran kadar ses etmedi.

Çözüm

Bütün bunlara karşı çözüm nedir? İşçi sınıfının aktif ve yedek ordularının birleşip, sendikal ve siyasal **her düzeyde** insanîyet bayrağını dalgalandırmasıdır. Bu insanîyet konusu gerçekten çok önemli konudur.

İnsanîyet, sevgi, barış, çevre, sağlık, bilim gibi istemler işçi sınıfının ağzından dökülmektedir. Zaten işçi sınıfının dünya görüşü budur. Marksizm nedir ki? İnsanlık içindir. Üstelik Marksizmi diğer bütün hümanist akımlardan ayıran şey şu: Bugüne kadarki hümanist akımlar toplumsal ölçekte insanîyet ve mutluluğu düşünmüşlerdir. Marksizm

ise her bir bireyin mutluluğunun tek tek yolunu göstermiştir. Her bir insanın bir bir mutlu olduğu bir düzene giden yolu bulmuştur. Bilimsel olup, insancıl olup da Marksizm girmeyen tek birşey yoktur. "Marksizm doğrudur" demek yanlıştır. "Doğru Marksizmdir." Her doğru, her bilimsel olan, Marksizmdir. Her insancıl Marksizmdir.

Sorunlara terminolojik at gözlükleriyle bakmazsak, Marksizm, yani insanîyet, yani bilim, yani sevgi, yani barış, yani çevre, yani sağlık,.. bütün bunlar bugün işçi-emekçi insanların, hem de yüzeysel düzeyde siyaseti olarak değil, derinlemesine, hayat felsefesi olarak son derece yaygındır, yayılmaktadır. İnsanîyetin bayrağı aslında işçi sınıfı tarafından dalgalandırılmaktadır.

Sorun örgütseldir. Kriz örgütseldir. Halk bilinç açısından gerçekten çok ileridir. Bunun ileri bir tarafı da sadece siyaset düzeyinde değil, hayat felsefesi düzeyindedir. Örgütsel bir sorunu var, ama işçi seli, zaman içinde yatağını bulup akacaktır. Bundan hiç kuşum yok. ■

SBKP Programı hakkında

SBKP'nin 29.Kongresi'nde SBKP MK Örgütsel Komitesi Başkan Yardımcısı A.Prigarin'in okuduğu raporu yayınlıyoruz.

A. PRİGARİN

Komünist hareketinin yakında kaçınılmaz olarak yükseleceğini söylemiştik. Ve bugün bu yükseliş hakkında konuşmak mümkün. Sovyetler Birliği Cumhuriyetleri'nin çoğunda devrimci durum ortaya çıkmaktadır. Yukarıdakiler artık idare edemiyorlar, aşağıdakiler de eskisi gibi yaşamak istemiyorlar.

Halkın ezici çoğunluğu iktidar rejimlerine güvenini yitirmiştir, fakat belirtmek gerekir ki komünistlere güvenini de iade etmemiştir.

Bir siyasal boşluk ortaya çıkmıştır ve bu boşluğu çeşitli milliyetçi partiler, dinsel, siyasal hareketler doldurmaya çalışıyorlar. Bunların çoğu, bizim için liberal demokratik partilerden daha küçük bir tehlike değildir.

Cumhuriyetlerdeki komünist partilerinin durumları ise aynı değildir: Bazı Cumhuriyetlerde komünist partileri illegal koşullar altında (Litvanya'da), bazı Cumhuriyetlerde etkili bir güç halinde (Tacikistan'da). Bir sıra Cumhuriyetlerde ise mesela Azerbaycan'da, Moldova'da ve bazı diğer Cumhuriyetlerde komünist hareket hâlâ yeniden kurulmaktadır, ayrı ayrı örgütler vardır, tek bir

yönetimleri yoktur. Diğerlerinde ise, Ermenistan'da, Baltık Cumhuriyetleri'nde, Orta Asya Cumhuriyetleri'nin çoğunda artık tek bir yönetime sahip olan tek parti halinde faaliyet gösteriyorlar.

Cumhuriyetlerin üçüncü bir gurubu da vardır. Bu Cumhuriyetlerde komünist hareket o kadar gelişmiştir ki birkaç komünist partisi ortaya çıkmıştır ve bu partiler arasında belirli ideolojik anlaşmazlıklar da vardır. Örneğin Rusya'da, Ukrayna'da.

Şimdi şöyle bir soru ortaya çıkmaktadır: Böyle bir farklılık varken tek bir genel program hazırlamak mümkün müdür? Kayıtsız şartsız evet, çünkü bizleri birleştiren unsurlar, ayıran unsurlardan daha çoktur.

Birincisi, Tacikistan hariç tüm Cumhuriyetlerde iktidar şu ya da bu burjuva gurubun elindedir ve hiçbir yerde iktidar emekçilerin ellerinde değildir.

İkincisi, her bir Cumhuriyet'teki iktidar, rejimi kapitalistleştirme politikası yürütmektedir ve bu politikanın tek bir amacı vardır. Bazı Cumhuriyetlerde hızla, bazı Cumhuriyetlerde yavaş yavaş kapitalizmi restore etmek.

Üçüncüsü, tüm Cumhuriyetlerde ekonomik bir bunalımı sürüp gitmektedir. Bu bunalımın suni nedenleri meydandadır: Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve kapitalistleştirme politikası.

Dördüncüsü, tüm Cumhuriyetlerde kesin bir sosyal ayrışma süreci giderek gelişmektedir. Bir yanda süper zenginlerin ince bir katmanı oluşmaktadır, diğer yanda halkın çoğunluğu, giderek daha fakir, daha sefil olmaktadır.

Beşincisi, Sovyetler Birliği'nin ve tek bir komünist partisinin çöküşü, uluslararası gerginliğin artmasına yol açmıştır ve halihazırda bu çatışmaların artmadığı, hatta kanlı çarpışmaların olmadığı bir Cumhuriyet göstermek zordur. Hepimiz işte bu süreçlere karşı olmalıyız.

Ve nihayet bizleri birleştiren noktaların başlıcası, genel ilkelerdir. Program'da tanzim edilmiş olan bazı ilkeleri söyleyeyim. Herşeyden önce, biz, insanın insan tarafından sömürülmesini reddeden bir partiyiz. Bizleri sosyal demokratlardan ve sağcı komşularımızdan ayıran prensip budur.

Sonra biz proleter enternasyonalist bir partiyiz. Bu da, hepimizi her türlü milliyetçilikten hatta arasına ceplerinde SBKP kartlarını taşıyanlardan ayırır. Biz de reel demokrasi partisiyiz, herbir kişiye ve iş topluluklarına hiçbir liberal-burjuva rejimde sağlanamayacak hak ve özgürlükleri temin etmeğe çalışan bir partiyiz.

Komünistler, burjuva demokrasisini demokrasi olduğundan değil, burjuva olduğundan eleştirdiler ve elıştirmektedirler ve tecrübelerimiz açıkça gösteriyor ki bu demokrasinin ne mal olduğunu bugün hepimiz iyice hissediyoruz.

Nihayet hepimizi genel amaçlar birleştiriyor, hepimiz inanıyoruz ki Sovyetler Birliği'ni yeniden kurmalıyız, yurdumuzu ekonomik bunalımdan kurtarmalıyız, halklarımızın yaşamını daha yüksek bir yaşam seviyesine yükseltmeliyiz ve yurdumuzu sosyalist kalkınmanın yeni bir aşamasına çıkartmalıyız. Ve bunun için iktidarı emekçilerin ellerine iade etmek (zaten bu bizim genel görevimiz) gerek. Dahası da var. Hepimiz tek bir ortak programa sahip olabiliriz, çünkü bu ortak programa dayanarak Cumhuriyetlerdeki komünistler, herbir Cumhuriyet'e mahsus özellikleri gözönünde tutarak öz programlarını hazırlayacaklardır.

Yoldaşlar! Program'ın önemli bir bölümü, XX.yüzyılın derslerine ayrılmıştır. Bu bölümde tüm dünyada ve kapitalist dünyada olup bitenler, ve yurdumuzda sosyalizm kuruculuğunun ve bunun geçici yenilgisinin

Sovyetler Birliği'ni yeniden kurmalıyız, yurdumuzu ekonomik bunalımdan kurtarmalıyız, halklarımızın yaşamını daha yüksek bir yaşam seviyesine yükseltmeliyiz ve yurdumuzu sosyalist kalkınmanın yeni bir aşamasına çıkartmalıyız. Ve bunun için iktidarı emekçilerin ellerine iade etmek gerek.

dersleri söz konusu olmuştur.

Vakit, bu bölümü detaylıca yorumlamama fırsat vermiyor, zaten Nikolayev Yoldaş'ın okuduğu raporda mağlubiyetimizin nedenleri açıklanmıştır.

Program tasarısında yürüteceğimiz mücadelenin üç aşaması saptanmıştır. Birinci aşama, yakın dönemi kapsamaktadır. Bu aşamada Partimiz, muhalefette iken, iktidarı emekçilere iade etmek uğrunda mücadele edecektir.

İkinci aşamada iktidar emekçilerin ellerine geçtikten sonra kısa bir süre içinde karşıdevrimciliğin kalıntılarını ortadan kaldırmak amacıyla yerine getirilecek olan amaç ve görevler uygulanacaktır. Bu, bir asgari programdır. Üçüncü aşama, şimdiden görülebilen bir tarihsel perspektif (önümüzdeki 10-15 yıl). Bu, bir azami programdır.

Çağdaş koşullar altında, partimiz muhalefette iken, stratejik ve taktik sorunlarımıza, Program'da özel bir bölüm ayrılmıştır.

Bana öyle geliyor ki en önemli soru şudur: Yurdumuzda kapitalizm restore edilmiş midir?

Bugün, komünist hareketin bu soruya tek bir cevabı yoktur. Halbuki partimizin taktiği, bu sorunun cevabına önemli bir şekilde bağlıdır. Sosyal-demokrat kanat öyle zannediyor ki burjuva düzen yeniden kurulmuştur ve bu onyıllarca devam edecektir, bu gerçeği hesaba almak gerek ve emekçilerin durumunu daha da iyileştirmek için bu düzen çerçevesinde mücadele etmek gerekmektedir.

dir. RKBP RKIP'nden solcu yoldaşlarımız da yurdumuzda kapitalizmin restore edildiğini söylüyorlar, fakat tüm bunlardan tam aksi sonuçlar çıkarıyorlar. Bu düzeni devirmenin tek çaresi zoru kullanmaktır.

Bizim fikrimiz bambaşkadır. Geçen bir buçuk yıl zarfında olup bitenler açıkça gösteriyor ki sosyalist üretim ilişkilerini bozmak o kadar kolay bir iş değildir. Ve yurdumuz zorla sosyalizmden kapitalizme geçiş dönemine sokulmuş olduğu halde, bugünkü rejimler için bu yoldan kapitalizme geçmek epeyce güç bir iş olacaktır ve hayli uzun bir süre gerektirmektedir. Fakat bu uzun süre içerisinde halkın boynundaki siyasal uru kıvrıp yurdumuzu tekrar sosyalist gelişme yoluna yönetmek, gayet kolay bir iş olacaktır.

Program'da zikredildiği gibi yurdumuzda kapitalizmin kökenleri henüz köklü değildir. Halk, Sovyet hakimiyetinin etkinliklerini unutmamıştır. İşte bunun için burjuvaziye iktidardan uzaklaştırmak, hem parlamento içinde, hem de parlamento dışında yürütülecek mücadele usullerini kullanarak olur. Tabii ki kesin bir bunalım ortaya çıkarsa o zaman zor da kullanılacaktır.

Elbette, Cumhuriyetlerdeki partiler kendi durumlarına göre şu ya da bu yolu seçecek, şu ya da bu mücadele usullerini kullanacaktır.

Asgari Program hakkında

Bu program beş ana amacı kapsar. Bu amaçlar tüm Sovyetler Birliği Cumhuriyetleri ya da Cumhuriyetlerin ezici çoğunluğu için genel amaçlardır.

Ve bunlardan birincisi de, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin yeniden kurulmasıdır. Düşmanlarımız diyorlar ki Sovyetler Birliği yalnız kanlı zorbalık yoluyla yeniden kurulabilir. Biz ise inanıyoruz ki Sovyetler Birliği, geçici bir temelde, Cumhuriyetlerde emekçilerin, komünistlerin, yurdumuzun birleştirilmesinden yana olan diğer solcu güçlerin iktidara gelmeleriyle yeniden kurulacaktır.

İyice anlamak gerek, burjuvazi iktidarda kaldığı sürece biz Sovyetler Birliği'ni yeniden kuramayız. Zaten Cumhuriyetlerdeki iktidar rejimlerinden hiçbiri, geçici bir temelde birleşmekten yana değildir. Herhalde böyle olmasaydı bunlar Sovyetler Birliği'ni yıkmaya çalışmazlardı. Zaten bunların BDT gibi kusurlu bir topluluk çerçevesinde bile normal olarak işbirliği yapmamaları tesadüfi birşey değildir.

Sovyetler Birliği'nin yeniden kurulması için mücadelede, bundan önceki tarihte olduğu gibi, Rusya komünistleri, yönetici bir rol oynayacaklardır. Çünkü Rusyasız Sovyetler Birliği olamaz. Fakat tek bir Rusya da Sovyetler Birliği değildir. İşte bunun için asgari programa göre Sovyetler Birliği'nin yeniden kurulmasının ilk aşamasında, önce Rusya'da ve iki-üç Cumhuriyette daha burjuva temsilcilerini iktidardan uzaklaştırmak gerekmektedir. İşte bu Cumhuriyetler, birleşerek, uluslararası hukuka göre SSCB'nin statüsünü yeniden sağlayıp, gerekli değişiklik ve düzeltmeler ile 1977 Anayasası'nı tekrar yürürlüğüne koyacaklardır.

Asgari Programın ikinci büyük görevi, emekçilerin iktidarını daha da güçlendirmek olacaktır. Bunun için tüm yürütme organları, Sovyetler'e bağlı olmalıdırlar. Sovyetler'e bağlı olmayan tüm makamlar yani Cumhurbaşkanlıkları, valiler, belediye başkanları, vb., ortadan kaldırılacaktır.

Yıgınsal iletişim organları emekçiler için açık olmalıdır. Yurt içinde düzen ve yasallık yeniden uygulanmalıdır, seçimlerde üretim bölge ilkesi kullanılmalıdır.

Üçüncü amaç, halkın ekonomik durumunu yeniden yükseltmek. Her yerde ekonomik yıkım vardır, fakat üretim potansiyeli henüz mevcuttur. Ülkemizin ekonomik durumu onlarca yıl geriye çekildiği halde, halkın ekonomik durumunu, 2-3 yıl gibi kısa bir süre içinde, 1985-1987 yıllarındaki düzeye yeniden yükseltmek mümkündür.

Dördüncü amaç, halka, üretim araçları üzerindeki mülkiyeti, sosyal hak ve garantileri geri vermektir. Bunun için borsaları, bankaları ve özelleştirilmiş olan tesisleri millileştirmek gerekmektedir. Bu arada küçük mülk sahiplerine gerekli tazminatlar verilecektir. Sosyal ayrımın düzeyini düşürmek, el koymaya dayalı para reformu uygulamak ve halktan çalınan milyarlarca el koyma amacıyla idari ve mali tedbirler almak gerekmektedir. Ayrıca, ücretler alanında da derin bir reform uygulamak gerekmektedir. Devlet tesislerinde bile işçi ücretleriyle müdürlerin ücretleri arasında uçurum vardır. Bu farklılıkları ortadan kaldırmak, hatta farklı koşullar altında çalışan emekçiler arasındaki ücret farklarını da gidermek gerekmektedir.

Görevimiz, asgari ücreti asgari geçim düzeyine kadar yükseltmek, tam istihdamı sağlamak, parasız eğitim ve parasız tedaviyi temin etmek, hertürlü çocuk tesislerini açmak, bir de en önemlisi, yıllık konut inşaatının seviyesini yeniden 120-130 mil-

yon metrekareye kadar yükseltmek.

Beşinci amaç, ülkemizin bağımsızlığını yeniden sağlamaktır. Herşeyden önce dış ekonomi politikasını kökten değiştirmek ve dış ticarete devlet tekeliyi yeniden kurmak gerekmektedir. Böylece ülkemizdeki doğal kaynakları çarçur olmaktan kurtarmış olacağız. Bu kaynaklar karşılığında alınan dövizler, yurt dışındaki yabancı bankalarda biriktirilip halkın yararına kullanılmamaktadır. Bu uygulamalara son verip, gerekli önlemleri almak gerekmektedir. Ve diğer ülkelerden sürekli olarak yardım dilemeyi bırakmak gerekmektedir. Biz öz kaynaklarımıza dayanmalıyız ve hiç kimsenin şüphesi olmasın, yeterli gücümüz vardır. Son yıllarda bağlanan tüm ekonomik anlaşmalar yeniden gözden geçirilecektir ve ulusal çıkarlara uygun olmayan anlaşmalar iptal edilecektir.

Bağımsız dış politikaya sahip olmayan bir ülke, bağımsız bir ülke olamaz. Bugün ise, çeşitli Cumhuriyetlerdeki yöneticiler, birbirinden farklı dış politika yürütmektedirler: Ukrayna yöneticileri Almanya'ya dönük dış politika yürütmektedir. Rusya yöneticileri önceden ABD'den gerekli olan izni almadan dış politikada hiçbir adım atmıyorlar. Güneydeki Cumhuriyetlerden bazıları İran'a dönük, bazıları Türkiye'ye yönelik dış politika yürütmeye başladılar. Ancak bunların hiçbiri öz halkının çıkarına uygun dış politika yürütmüyor.

Ve sonuç olarak, ülkemizin savunma kapasitesini gerekli bir düzeye yükseltmek zorundayız. Aksi takdirde "mavi başlıklılar", düzeni korumak üzere yardım etme bahanesiyle hiçbir karşı koymayla karşılaşmadan tüm askeri havaalanlarımıza rahatça inebileceklerdir.

Bir daha vurgulamak isterim ki yukarıda anlattığım asgari programdaki amaç ve görevlerin tamamı, şu ya da bu özellikler dahil olmak üzere, tüm Cumhuriyetlerdeki komünist partileri için genel niteliktedir.

Azami Program hakkında

Azami program, somut amaçları içine almıyor, çünkü bugün önümüzdeki 15 yılın somut amaçlarını önceden saptamamız imkansızdır. Fakat azami programda önümüzdeki dönem için üç ana gelişme yönü açıklanmıştır.

Birincisi, SSCB, 1987 sınırları çerçevesinde yeniden kurulacaktır. İkincisi, halkın iradesi daha da genişletilecektir. Geniş halk yığınları, ülke, bölge, mıntıka, mahale

idarelerine ve tesis idarelerine katılacaklardır. Üçüncüsü, ülkemizin ekonomik düzeyi, dünya düzeyine yükseltilecektir ki hiç kimse ülkemizden "savaşbaşlıklarıyla donatılmış bir Yukarı Volta" diye sözetmesin.

Programın son kısmında bizim stratejik amacımız belirtilmiştir. Komünizm kurulacaktır. Daha doğrusu, komünist toplumunun kurulmasını kaçınılmaz bir süreç haline getirecek doğal tarihsel bir sürece yardımcı olunacaktır. Program'da Marks'ın klasiklerinden yararlanılarak bunun kısa bir tanımı yer almaktadır.

Program üzerine görüşler

Program konuşuldu ve çok yankı yaptı. Gerek komünistler, gerekse partili olmayanlar düşüncelerini, fikirlerini açıkladılar.

Ben tüm bu yankıları ve düşünceleri şu dört guruba ayırdım.

Bunlardan birincisinin - maalesef büyük bir gurup değil - düşünceleri sayesinde Program'ın metni önemli ölçüde iyileştirilecektir.

İkincisi, doğru olan önerilerdir. Fakat tüm bu öneriler kabul edilseydi Program metni önemli ölçüde genişleyecekti. Örneğin bu önerilere göre asgari programdaki amaçlara ulaşmak için kullanılacak olan mekanizmayı daha detaylı anlatmak gerekmektedir. Halbuki hazırlanmış olan Program, SBKP'nin XXII.Kongresi'nde kabul edilen Üçüncü Program'dan yaklaşık on misli kısadır. Ben öyle düşünüyorum ki Programın kısalığı olumsuz değildir, olumludur.

Üçüncü ve dördüncü guruplarda ise hertürlü ideolojik düzeltmeler yer almıştır. Bu düzeltmeler, bize yakın olan solculardan ve sağcılardan gelmiştir.

Solcu yoldaşlar ülkemizde uygulanan sosyalizm modelinin hertürlü eleştirisine karşıdır. Değişimlerin yeteri kadar olgunlaşmış olduğunu, hatta fazlasıyla olgunlaşmış olduğunu kabul etmiyorlar. "Duraklama" terimine bile karşı çıkıyorlar. Ve öyle zannediyorlar ki yapılacak bir iş varsa, o da 1953, 1965 ya da 1983 yılı öncesi yönetim sistemine dönmek olacaktır. Yine tekrar ederim ki soldan gelen düşünceler sırf ideolojik niteliktedir ve bu düşünceler asgari programda değinilen önlemlere hemen hemen hiç değinmiyor.

Sağcı eleştiriciler ise, tam aksine daha ziyade asgari programda değinilen önlemlerin az olduğuna dikkat çekiyorlar. Onlar programa el koymaya dayalı para reformu hakkındaki maddeyi, millileştirme isteği

hakkındaki maddeyi koymamayı teklif ediyorlar. Çünkü "ne olduysa, oldu". Bu konuda yoldaşlarla anlaşmam zordur. Komünistler için toplumda yer alan sosyal ayrımı, yani bir toplum kutubunda çok büyük miktarda paranın birikmesini ve diğer toplum kutubunda aşırı sefaleti kabul etmek imkansızdır. Böyle bir sosyal ayırım sonsuza kadar ayakta duramaz. Bize diyorlar ki programa böyle tedbirleri yazmakla biz, son zamanlarda büyük servetlere sahip olanları ve böyle olmakla beraber partiye yardım göstermeye hazır olanları kendimizden uzaklaştırıyoruz. Böyle bir fikir, önemlidir, ve pratik niteliktedir. Fakat, hatırlatmak isterim ki, Bolşevikler Savva Morozov'dan

yardım almak için programlarını yumuşatmamışlardı. Partiye yardım etmek isteyenler bunu bilerek yaptılar.

Ve sonuncu olarak, Program bir dogma olmamalıdır. Prensipler vardır ki bunlardan hiçbir zaman vazgeçemeyiz. Fakat sosyal siyasal durum, devamlı olarak değişmektedir ve şu yada bu hükümleri devamlı olarak yeniden saptamak gerekmektedir.

Müsaadenizle şunu da açıklayayım, ümit ediyorum ki yeni parti programı, Cumhuriyetlerde komünist hareketin yükselişine, bizim Büyük Anayurdumuz olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin yeniden kurulması için çabaların birleşmesine yardımcı olacaktır. ■

Partinin Adı ve Tüzük Üzerine

SBKP MK Örgütlenme Komitesi Başkan Yardımcısı E.Kopyshev'in, SBKP'nin 29. Kongresi'nde okuduğu rapor:

E.KOPYSHEV

Geçtiğimiz Ekim ayında yapılan SBKP Tüm-Birlik Konferansı, Örgütlenme Komitesi'ne yeni bir Tüzük Taslağı hazırlama yetkisi verdi. Örgütlenme Komitesi'nin atadığı özel bir komisyon bu temel parti belgesinin taslağını oluşturdu ve Aralık 1992'de Cumhuriyetler ve bazı bölge örgütleri düzeyinde dağıttı. Bu örgütlerin tüm yorum ve önerileri, sonunda 21 Ocak 1993'te (*Glasnost*, sayı:3) yayınlanan SBKP Tüzük Taslağı'nda yer aldı. Ardından tüzük çalışması hem temel parti örgütlerini hem de SBKP'nin bugünkü durumu ve geneliyle ilgilenen tüm komünistleri içine çekti.

Aldığımız tepki, öneri ve yorumlar tüzük taslağının genel kabul gördüğünü ortaya çıkardı. Aynı zamanda birçok komünist, tüzük taslağının, RSDPB, RKPB ve SBKP'nin inşasında kullanılan parti geleneklerini, parti yaşam ve kurallarını en iyi şekilde koruduğunu ısrarla belirtti. Aynı zamanda ülkemizin komünistleri parti yaşamında demokratikleşme sürecinin sürmesini istediler. Bundan anladıkları şuydu: tabanda-

ki komünistlerin karar verme mekanizmasında söz sahibi olması ve aynı zamanda bu kararların örgütsel bir birlik içinde uygulanması. Birçok yoldaşımız, partiye üyelik koşullarındaki gevşemeyi partinin aldığı geçici yenilginin nedenlerinden biri olarak görüyor. Bağışlanamaz bir biçimde unuttuğumuz gerçek şu ki, parti toplumun önder gücüken, aynı zamanda sosyalist gelişmenin sorunlarına çözüm bulmada, savunma, uzayın keşfi gibi konularda başarıyla, kaçınılmaz olarak içine her türlü suçlu, kariyerist ve parazitler sızdı ve bunlar zorluk döneminde derhal düşman saflara katıldılar. Sonuç olarak parti işçi sınıfının öncüsü olmaktan çıktı. İşçi, köylü ve aydınların tüm hatalarını taşıyan herhangi bir başka hareket oldu. Bu nedenle, partinin yeni üyelik konusuna yönelik politikalarının sıkı denetlenmesi gereklidir. Partinin temizlenmesine yönelik olarak, tavsiye ve aday üyelik dönemi gibi uygulamalara geri dönmeli ve ne kadar önce işlendiğine bakılmaksızın partinin çıkarlarına ters eylemler cezalandırılmalıdır.

Bu değerlendirme ve önerilerin ışığında,

Parti Tüzük Komisyonu, yeni taslağı 29. Parti Kongresi delegelerinin incelemesine sunar.

Tüzük taslağı parti ideolojisinin Marksizm-Leninizm temelini dayandığını doğrular. Cumhuriyetlerin komünist partilerinin ortak bir partide, SBKP'nin hukuki devamı/mirasçısı olarak birleşmesi, komünist bir sistem kurmanın temel önkoşulu sayılmalıdır. Parti, işçi, köylü ve aydınları – sosyalist ve komünist sosyal gelişmenin tüm destekçilerini – kendisinin sosyal tabanı olarak kabul eder. Parti kısa dönemli hedeflerini görüyor: “Sosyalist sistemin restorasyonunda, emekçi halkın Sovyet erkini, sosyal ve siyasal haklarını yeniden kazanması, aynı zamanda da, Sovyetler Birliği'nin eşit haklar, bağımsızlık, dostluk ve uluslararası kardeşlik temelinde yeniden canlandırılması.”

İdeolojik ihtiyaçlar, kısa dönemli ve uzun dönemli hedefler ve eski Sovyet cumhuriyetlerindeki komünist hareketlerin gerçekleri gözönüne alındığında partinin adı ne olmalıdır sorusu gündeme gelmektedir. Bildiğiniz gibi, 20. Tüm-Birlik Parti Konferansı, “SBPK'nin bugünkü koşullarda ancak eski Sovyet cumhuriyetleri komünist partilerinin – uluslararası komünist kardeşlik, örgütlenme ve işbirliği temelinde – işbirliği ve restorasyonu yeniden toparlanabileceği” kararına varmıştır. “Yenilenmiş SBKP, birbirine uygun anayasal kurallar ve uyumlu bir ortak politik anlayışa uygun olarak hareket eden, bağımsız komünist partilerinin birliği olacaktır. Konferans, SSCB yeniden örgütleninceye kadar, bu birliğin eski adı olan SBKP'nin aynen kalması gerektiği inancındadır.”

Aynı zamanda, 1992 Ekim'ini izleyen olaylar ve diğer yerel öneriler, yenilenmiş parti için diğer bazı olası adları da gözden geçirmeyi zorunlu kılıyor. Bu listede “Komünist Partiler Birliği-Sovyetler Birliği Komünist Partisi-(KPB-SBKP)”, sadece “Komünist Partiler Birliği-(KPB)”, “Sosyal Adalet Komünist Partisi”, “Ülkeler Topluluğu Komünist Partisi”, “Sovyetler Birliği Komünistleri Birliği”, “Sovyetler Birliği Komünistlerinin Partisi” adları önerileri var.

Komisyon, partinin eski adı olan SBKP adının tamamen bırakılmasının mantıksız olacağına inanıyor. Bunun nedenleri şunlardır:

Birincisi, ne adla çağırılsak çağırılalım, inanıyoruz ki, bu görüş, Rusya'nın ve diğer cumhuriyetlerin bağımsızlığını ilan edenlerden, Mart 1991'de Sovyetler Birliği'ne karşı

oy kullananlardan ve Beyaz Rusya'da anayasaya aykırı olarak imzalanan Sovyetler Birliği'nin parçalanması anlaşmasını destekleyenlerden gelmektedir. Mart 1991'de bunlar SSCB nüfusunun sadece %23'ü kadardı. Bugün bu oran daha da düşüktür.

Bizim tavrımız şudur; Parti adından “Sovyetler Birliği” sözlerini çıkartmak, işçi sınıfının çıkarlarına, SSCB'nin parçalanmasından en çok zarar görenlere ihanet anlamına gelir. Ayrıca Belovezhsky Yasası'nın meşru olduğunun açıktan kabulü ve böylece suçluların teşviki anlamına gelir.

Bizim kesin inancımız şudur ki, Sovyetler Birliği yaşıyor ve referandum kararı ancak halkın kendisi tarafından geri alınabilir. Halk oylaması sonuçlarını görmezlikten gelmek suçtur. Sovyetler Birliği'nin parçalanmasını başlatanlar, eski Sovyet cumhuriyetlerinin bir kere bağımsız oldular mı, kısa sürede Batı tipi bir refaha kavuşacaklarını ileri sürdüler. Ancak, hayat, bu cumhuriyetlerin uluslararası işbirliği ve dostluktan daha kazançlı çıkacaklarını gösteriyor. Parlamen-tolararası komisyon, kopan ekonomik bağları

Sovyetler Birliği yaşıyor ve referandum kararı ancak halkın kendisi tarafından geri alınabilir. Halk oylaması sonuçlarını görmezlikten gelmek suçtur. Sovyetler Birliği'nin parçalanmasını başlatanlar, eski Sovyet cumhuriyetlerinin bir kere bağımsız oldular mı, kısa sürede Batı tipi bir refaha kavuşacaklarını ileri sürdüler. Ancak, hayat, bu cumhuriyetlerin uluslararası işbirliği ve dostluktan daha kazançlı çıkacaklarını gösteriyor.

yeniden kurmak ve ortak güvenlik sorununu çözmek için elinden geleni yapıyor. Ancak, ortak amaçlar için birleşmeyi öneren, başkanlık sistemine dayalı kapitalist cumhuriyetlerdir. Bizim görevimiz farklıdır. Biz komünistleri birleştirmek, partiyi siyasi bir ortak birim olarak yeniden örgütlemek, işçi sınıfının siyasi girişimini ve çıkarlarını desteklemek ve bunu SSCB'nin yeniden inşası için kullanmak niyetindeyiz. Bu nedenle biz, Sazhi Zaidinov'na Umulatova'nın başkanlık ettiği SSCB Halk Temsilcileri Kongresi'nin Daimi Presidyumu'na yardım edeceğiz.

İkinci olarak, kaydolma (legalleşme-registrasyon) zorluğu olabileceği nedeniyle SBKP adını terketmemiz önerildi. Kuşkusuz, Yeltsin, S.Shushkevich, L.Kravchuk ve N.Nazarbayev SBKP'nin kaydolmasını göze alamazlar. Onlar için bu ahiret gününe bir adım daha yaklaşmak olur. Ancak bu kaydın bize getireceklerini anlamaya çalışalım. Birkaç kuşak komüniste ihanet etmeye ve anti-Sovyet, anti-komünist rejimlerden varlık hakkı dilenmeye değer mi?

Kaydolma, partinin kendi resmi mühür ve banka hesabı olmasını, ekonomik ve yayıncılık vb. etkinliklerde bulunmasını, eleman çalıştırıp, ücretlerini parti keseneklerinden ödemeyi, parti hizmetlerinin kaydını tutmayı ve emekli maaşı ödemesini sağlıyor. Fakat bugünkü şartlarda, partinin 800 bin, bir milyon kadar üyesi varken, parti üyeleri arasından seçilmiş küçük bir yönetim mekanizmasıyla işleri yürütebiliriz. Bunlara, çalışmalarının karşılığı, parti keseneklerinden, yüksek nitelikli bir işçinin ücretine eşit olacak şekilde ödenebilir.

Böyle yaparak partiyi yeraltına ittiğimiz söyleniyor. Tekrar tekrar, ısrarla hayır diyoruz. Kaydolmamış bile olsa, parti anayasa ve devlet yasaları çerçevesinde çalışabilir. Biz, şiddete, iç savaşın her türlüşüne, etnik ve ırksal düşmanlığa karşıyız. Ancak sicilli bir provokatör, iktidarı emekçi halka devretmek için barışçı yolları inkar edip, silahlı kavgayı çağırır.

Bir başka itiraz da şu; resmi kayıt olmazsa, parti, seçimlerde "parti listesi" şeklinde oy kullanamayacak ya da mahkemede kendi mülkiyet haklarını - parti malları üzerindeki hakkını savunamayacak. Böyle yasalara ve seçimlere kesinlikle karşıyız. Biz, temsilcileri bölgesel ve endüstriyel temelde seçilen emekçi halkın Sovyet iktidarından yanayız. Parti listesiyle oylamayı öngören yasa kabul edilse bile, SBKP'yle birlikte, temsilcilerini aday göstererek bir siyasi blok oluşturabilecek cumhuriyetçi

komünist partileri her zaman vardır. Partinin mülküne gelince, Kırgızistan ve Kazakistan'daki komünist partilerinin yaşadığı deneyim gösteriyor ki, yetkili makamların kaydolma için temel şartı, partinin mirasından vazgeçmesini gerektiriyor. Bu da doğal olarak her türlü mülkiyet hakkından vazgeçmeyi getiriyor.

Özetleyecek olursak, kaydolmaya ihtiyacımız vardır, kabul ediyoruz. Ancak bu kayıd, anti-Sovyet makamlara değil, halkın düşüncelerinde ve gönlünde olmalıdır. Ancak bu tür bir kaydolma partinin sosyal temelini genişletir, etkinliğini artırır ve uzun dönemde Sovyet erkinin yeniden kurulmasının yolunu açar.

Yine de, şu gerçeği görmemezlikten gelemeyiz; SBKP'nin canlanması, Ukrayna ve Baltık'ta yeraltına geçmek zorunda kalacak olan yoldaşlarımızın durumunu

Biz, şiddete, iç savaşın her türlüşüne, etnik ve ırksal düşmanlığa karşıyız. Ancak sicilli bir provokatör, iktidarı emekçi halka devretmek için barışçı yolları inkar edip, silahlı kavgayı çağırır.

zorlaştıracaktır. Bu cumhuriyetler, ulusal partilerin yurtdışı merkezlerle çalışmasını engelleyen yasalar kabul etti. Bununla birlikte, bu yasalar yurtdışında işbirliği ve danışma merkezleri açılmasına izin veriyor. İşte bu nedenle, SSCB yeniden kuruluncaya dek, KPБ-SBKP adını almamız hepimizin çıkarınadır. Bu, bir yandan isimde devamlılığı sağlayacak, bir yandan da cumhuriyetlerdeki yoldaşlarımıza manevra yapabilecekleri yeterli bir alan yaratacaktır. Şu konuda da kafalarımızın açık olması önemlidir. Evet, her cumhuriyet partisinin bağımsızlığından, kendi ülkesinin emekçi halkının çıkarlarını savunma hakkından yanayız. Ancak, ulusalcı/milliyetçi komünizme karşıyız. Bir yandan kendimizi kendi ulusal kalelerimize hapsedip, diğer yandan da "bütün dünya işçileri birleşin!" demek

saçmalık olur. Daha da ötesi, proletarya enternasyonalizmi ilkesini terketmek, kaçınılmaz olarak komünist hareketin tekil parçalarının da yenilgisine götürür. Söylemeye bile gerek yok, emekçi halkın da güvenini yitirir.

Bu nedenle, SPB-SBKP ve her partinin bağımsızlığını ortaya koyarken mümkün olduğu kadar birliği korumalıyız. Bu bağlamda, KPБ-SBKP, eski SSCB sınırları içinde kurulmuş Bağımsız Devletlerin Komünist Partilerinin Uluslararası Birliği olarak kabul edilmektedir. Pratikte bu şu anlama gelir; KPБ-SBKP'nin her üyesi, ilgili cumhuriyetin komünist partisinin de bir üyesidir, tabii eğer bu parti KPБ-SBKP'ye katılmışsa.

Bu birliği korumak amacıyla, tüzük, her cumhuriyetin, KPБ-SBKP'de yalnızca bir komünist partisiyle temsil edilmesini öngörüyor. Eğer bir cumhuriyette, KPБ-SBKP'nin tüzük ve programını destekleyen birkaç tane komünist partisi varsa, bunların ortak bir parti oluşturup, KPБ-SBKP'ye katılmaları gerektiğine inanıyoruz. Bunun dışındaki herhangi bir yaklaşım, komünist hareketi cumhuriyetler temelinde bölmeye götürür. Aynı zamanda bazı cumhuriyetlerde henüz örgütlü komünist partileri yerine, çeşitli SBKP örgütlerinin olduğunu da inkar etmiyoruz. Bu durumda, bu örgütler, cumhuriyetlerde tek bir komünist partisi oluşuncaya kadar, KPБ-SBKP'nin merkezi organlarıyla doğrudan işbirliği içinde olabilirler.

KPБ-SBKP'ye üye partiler, siyaset ve örgütlenmede bağımsızdırlar; ortak örgütsel ilkeler ve kendi program ve tüzükleri temelinde hareket ederler ve ideolojik birlik-parti dayanışması temelinde birbirleriyle işbirliği yaparlar.

Örgütsel ilkeler arasında, demokratik merkezîyetçilik ilkesini Lenin'in anladığı çerçevede tutmamız ve KPБ-SBKP üye partileri arasında ayrımcılığı önlememiz önemlidir. Aynı zamanda komünistlerin amaç ve eylemde birleşmiş platformlar kurma hakkını da tanıyoruz.

KPБ-SBKP'nin kendisi ve tüm üye partileri temel parti örgütlerine (hücreler) dayalıdır ki, bizim görüşümüze göre, bunları bölgesel ya da mesleksel ilkeler ve ilgili yasalara göre oluşturmak mantıklıdır.

Tüzük, Birlik organlarının görev ve sorumluluklarını belirler. En yüksek organ, her 3 yılda bir yapılması önerilen KPБ-SBKP Kongresi'dir. Yürütme organları ve her üye parti olağanüstü Kongre çağırabilir. İki Kongre arasında Partiler Konseyi ya da

üye partiler bir parti konferansı toplayabilirler.

KPБ-SBKP Kongresi, Partiler Birliği'nin yöneticilerini seçmede yetkilidir. Bazı komünistler buna itiraz ettiler. Geçmişte bu yolla seçilen genel sekreter ve başkanlardan kurtulmanın çok güç olduğuna dikkati çektiler.

KPБ'nin yürütme organlarının adlarıyla ilgili olarak da çeşitli öneriler var. Bazı yoldaşlar, Kongre'nin önce KPБ-SBKP Konseyi'ni seçmesini, ve bu Konseyi, Siyasi Yürütme Komitesini, bu komitenin başkanını, başkan yardımcısını ve çeşitli sorumluluklar üstlenecek beş yardımcısı seçmekle görevlendirmesini öneriyorlar. KPБ Konseyi, hem cumhuriyetlerin temsili, hem de parti genelinde sayılan, adı iyi anılan kişilerin doğrudan Kongre'ce seçimiyle oluşturulabilir.

Tüzüğün dördüncü bölümü, "Mülkiyet Haklarının Durumu – KPБ-SBKP'nin Mülkleri ve Mali Durumu" konularını işliyor. Bugünkü durumda, parti yeni rejimler tarafından yoksullaştırılıyor, elindekiler alınıyor. Dahası, SBKP'ye dayanma iddiasındaki bazı yeni siyasi partiler, SBKP'nin vasiyetini bile okumadan, onun yasal varisi olarak – özellikle de mülkleri üzerinde – hak iddia ediyorlar. Bu konuda onlara varolan SBKP tüzüğünün 40. maddesini hatırlatmak isterim. Bu madde SBKP'nin mal varlığının partinin bütününe ait olduğunu açıkça ifade ediyor. Bu madde aşağıdaki şu eklemeye beraber yeni tüzüğe de alınıyor; KPБ-SBKP üye partileri arasında mülkiyet hakları üzerine anlaşmazlıklar, ya bir KPБ-SBKP kongresinde ya da üye partilerle anlaşarak birliğin yürütme organları tarafından çözülür.

KPБ-SBKP gelirlerini, her üye partinin belirleyeceği miktardaki üyelik aidatlarından, yayın gelirlerinden, ekonomik gelirlerden, işletme gelirlerinden ve diğer başka gelirlerden edinir.

KPБ-SBKP'ye ayrılacak miktarı ya Kongre ya da onun tam yetkili temsilcileri belirler. Örneğin Haziran 1992 SBKP-MK Plenumu'nu örgütlemek için 42 bin ruble, 20. Birlik Parti Konferansı'nın düzenlenmesi için 110 bin ruble, Kongre için de yaklaşık 1 milyon ruble harcandı. Şunu akılda tutmak gerekir ki KPБ-SBKP'nin Örgütlenme Komitesi resmi bir kuruluş gibi çalışır ve işleyişinde *Glastnost* gazetesinin birkaç muhabiri ve teknik elemanı vardır. İşleyiş, eşgüdüm ve danışma giderlerinden başka, komünist tutukluların ailelerine ve fiilen yeraltında çalışan parti üyelerine yardım

için bir fon oluşturmak gerekebilir.

Şu modeli uygulayabiliriz; üye aidatlarının yarısını kendine ayıran parti örgütleri, bunun yüzde 40'ını mahalle, il ve cumhuriyetler düzeyindeki parti organlarına ve 10'unu da KPB- SBKP'ye verebilirler.

Beşinci bölüm, partinin faaliyetlerini durdurmasıyla ilgili bir maddeyi içeriyor. Kongre böyle bir karar alırsa, bu ancak KPB- SBKP'ye üye partilerin sayısı üçten az olursa geçerlidir.

Son olarak, "Rusya Federasyonu Kamu Birlikleri Üzerine Kanun"la Tüzük Taslağı'na ilişkin yazışmalarımız hakkında birkaç söz söyleyeceğim. Taslak bağımsız bir

uzmanlar gurubunca incelendi. Sonuçlar kesin değil. Ama şundan eminiz ki, ileride gerçekleşebilecek "kaydolma" bir takım zorluklara yol açacak ve tüzüğün önünü kapama girişimlerini teşvik edecek. Tüzüğün önemi, daha önce burada tartışılmıştı. Delejelere Tüzük Taslağı'yla ilgili bir karar tasarısı verilecek. Bu tasarı Yürütme Komitesi'ne partiyi kaydetme/yasallaştırma yetkisi sağlayacak. Eminim ki Yürütme Komitesi, parti üyeleri arasından, SBKP'nin geçmişine, temel amaç ve örgütsel ilkelerine ihanet etmeden, Tüzük Taslağını yetkililere kaydettirecek yeterli sayıda gönüllü bulabilecektir. ■

Rusya'daki sınıf savaşımını, savaşımın içinden anlatan dergi

Rus İlericiler Dergisi çıktı

Editörlüğünü *Kervan* ve *Kaynak*'ın Rusya temsilcisi olan Yrd. Prof. Pashentsev'in de yaptığı, İngilizce olarak yayınlanan bu dergi dünya işçi sınıfı hareketine hayırlı olsun.

Russian Progressive Review

NUMBER 3 DECEMBER 1993/ JANUARY 1994

A new magazine and press review of political, social, economic and environmental developments and thinking in Russia.
Founded in 1993 by Yevgeny Pashentsev.

CONTENTS

- Editorial comments - Russia's Elections: Free and Fair? - David Yeomans..... 3

RUSSIA'S MODERN TRAGEDY

- Russia's Black Monday - S. Govorukhin..... 10
- Declaration of the Central Commitee of the All-Union Communist Party of Bosheviks. Leningrad, Russia, 3rd-4th October, 1993 23

- An Open Fax to: Kim Cambell, Rt. Hon. Prime Minister, Govt. of Canada, Ottawa, Ontario, Canada..... 27
- Russia's Mafia: An Unannounced Visit - V. Orcinsky 29
- A Spider's Eye View in the Debris of Russian Science - A. Verechenko..... 36
- Yeltsin's Draft Constitution: The Key Articles 44
- Russia's Left Political Movement - Yev. Pashentsev 46
- Strategy and Tactics of the Communist Movement - A. Ilyin 60
- Programme of the Social-Democratic Party of the Russian Federation - Extracts..... 69
- End Political Repression in the Baltics! - A. Lokshin 76
- The Third Force - Prof. A. Andreev 79
- C. Godinya - Interview..... 87
- Three Fat Whales - S. Frolov 92

TRANSITION FROM CAPITALISM TO SOCIALISM?

- A Changing China in a Changing World - Geng Yuxin for Beijing Review 96
- Victorious Communism! 99
- Western Intervention in the USSR - The Kriebel Institute 102
- Polish Vote Reveals Anger of Capitalism - David Perez . 107

FROM OUR PAST

- From 1950 - The Unfolding of a Diabolical US Plan 110

INFORMATION KALEIDOSCOPE..... 113

- Subscription Form

Moskova'da, editörlüğünü Yrd. Prof. Yevgeni Paşintsev ve David Yeomans'ın yaptığı

Russian Progressive Review'un (*Rus İlericiler Dergisi*) ilk sayısı çıktı. İki ayda bir yayınlanacak olan derginin ilk sayısı Temmuz-Ağustos 1993 tarihliydi.

"Editör'ün Yorumu" bölümünde, dergi hakkında şöyle deniyor:

"Umarız ki *Rus İlericiler Dergisi* Rus ve diğer uluslardan okuyuculara, geçmişin sağladığı kazançları koruyarak, ve geleceğe ümitle bakmamızı sağlayacak olan demokratik sosyalizmi kurma savaşımımızdan haberler verme olanağı sağlar. Dergimizde yorumlarıyla birlikte son gelişmeleri aynı zamanda da ilerici Rus düşüncesini ve yazılarını bulacaksınız."

İlk sayısı Moskova'da çıkan bu dergi bundan sonra *Kervan* Avrupa Temsilciliği'nin desteğiyle İngiltere'de basılıyor.

Derginin 6 sayılık aboneliği 12 sterlin, 12 sayılık aboneliği 24 sterlidir. Abone olmak isteyenler şu adrese başvurabilirler: Multiline

Systems Ltd, 22-24 Powell Road, London E5 8DJ.

Mektuplarınızı ve yorumlarınızı, hem yukarıdaki adrese, hem de "29-2-215 General Belov St., Moscow 115563" adresine gönderebilirsiniz.

Leo Mayer ile Münih'te söyleşi

Kaynak Almanya muhabiri Hikmet Yalçın'ın Alman Komünist Partisi Merkez Komite üyesi Leo Mayer ile Aralık 1993'de Münih'te yaptığı söyleşinin tam metnini veriyoruz.

Solingen'de Naziler beş Türkiyeli insanı katletti. Bu "bir avuç serserinin" işlediği bir cinayet mi?

Solingen'de beş Türkiyelinin katli, Solingen ve Mölin katliamından önce başlamış olan bir gelişmenin devamıdır. Yabancıların öldürülüşü, kundaklanan sığınmacı yurtları, ırkçılık ve Yahudi düşmanlığı, faşizmin bayraklarıyla ve Hitler selamıyla çekinmeden yürüyüşler düzenleyen neonaziler, Almanya'da uzun bir süreden bu yana ürkütücü bir gelişmenin habercisiydiler.

Bu gelişmenin ve cinayetlerin politik sorumlusu Alman hükümetidir. Alman hükümeti, göçmenlere ve sığınma hakkı yasasına yönelik başlattığı iftira ve yalan kampanyalarıyla, ırkçı şiddetin altyapısını hazırladı. Sığınma yasasına ilişkin bitmek bilmez meclis tartışmaları, yabancı düşmanlığını daha fazla körükledi. Bunun ardından boy veren gerici terörü gerekçe edip sığınma yasasını kaldırdılar. Zorun, insan hakları üzerindeki bu zaferi, neofaşist guruplara taze güç verdi. Kaldı ki yabancılar baştan beri, federal hükümetin uyguladığı işçi düşmanı ekonomik ve sosyal politikaların sonuçlarının sorumlusu ya da günah keçisi olarak gösterilmekte. Rüşvetçilik, işsizlik,

sosyal güvensizlik ve perspektifsizlik politika yorgunluğunu geliştirip, milliyetçi ve ırkçı ideolojilerin taban bulmasına neden oluyor. Ancak, neonazi teröre karşı düzenlenen yürüyüşler Almanya'da önemli bir demokratik potansiyelin olduğunu da gösterdi. Biz DKP'li komünistler, tüm demokratik güçlerin, yerli ve yabancıların, milliyetçiliğe, neofaşizme ve sağcı gelişmeye karşı birliğini güçlendirmenin en önemli görevlerimizden biri olarak görüyoruz.

Almanya'daki politik mücadele hangi alanlarda yoğunlaşmakta?

Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ni ilhak eden Alman emperyalizmi, şimdi de Avrupa üzerinde egemenliğini kurup, dünyada önemli bir ekonomik, politik ve askersel güç olma çabası içinde. Alman solu güçsüz ve bölük pörçük, sendikalaf savunmada. Sosyal Demokrat Parti (SPD) muhalefetten vazgeçmiş durumda. Gerçi iktidara gelmek istiyor, ancak, gerici hükümetin mevcut politikalarına alternatif getirmekten aciz. Bunlar, bugünkü politik durumun birkaç ana başlığı. Ocak ayında gerçekleşen 12. Kongre'mizde, parti üyelerinin pratik yönelimi için aldığımız kararlar şöyle:

- Almanya'nın militaristleştirilmesine ve federal ordunun ülke dışındaki faaliyetlerine karşı mücadele;

- Demokratik hakların savunulması ırkçılığa, yabancı düşmanlığına ve neofaşist teröre karşı mücadele;

- İşsizliğe, sosyal hakların budanmasına karşı mücadele; neoliberalizme karşı alternatifin geliştirilmesi;

- Uluslararası dayanışma;

- DKP'nin ideolojik ve örgütsel olarak güçlendirilmesi ve tüm sol güçlerin birliğinin sağlanması.

Parti Kongresi'nden sonra, şu aşamadaki gelişmeler aldığımız kararların isabetli olduğunu gösterdi. Son olarak, Doğu Almanya metal işkolundaki işçilerin büyük grevine tanık olduk. Bu grevle, karara bağlanmış olan toplu sözleşmelerin sermaye tarafından iptal edilmeye çalışılması engellendi. Burada, sermayenin amacı, mevcut toplu sözleşme sistemini olduğu gibi ortadan kaldırmaktı. Bu saldırı geri püskürtüldü. Ama bu, sermayenin amacından vazgeçeceği anlamına gelmez. İktidarın ve sermayenin, sosyal ve politik kazanımlara saldırıları giderek daha da pervasızlaşıyor.

Federal Almanya'daki sığınma yasasının kaldırılmasıyla, faşist diktatörlüğün acı deneyiminin Anayasa'ya yansıyan en önemli sonucu kaldırılmış oldu. SPD meclis gurubunun büyük çoğunluğunun, bu en önemli insan hakkının kaldırılması için suç ortaklığı yapmış olması bizi öfkeliyor. Başka türden insan haklarının ortadan kaldırılması için hazırlıklar sürüyor. Anayasa çiğnenerek, Somalya'ya asker gönderildi. Halk ve dünya kamuoyu, emperyalizmin çıkarları için Alman askerlerinin dünyadaki değişik savaş alanlarına gönderilişine, adım adım alıştırmak isteniyor.

Parti Kongresi'ne değinmiştin. DKP (Almanya Komünist Partisi) geçen Ocak ayında 12. Kongresi'ni gerçekleştirdi. Kongre'de ele alınan önemli konular nelerdi?

Bana göre parti kongresinde açıklık kazanan en önemli konu şuydu: Almanya'nın, sosyalizmi hedefleyen bir partiye bugün ve gelecekte de gereksinimi var. Oysa, işimiz hiçte kolay değil. Doğu Avrupa'da sosyalizmin çöküşü ve DAC'nin yok edilişi bizde derin yaralar açtı. Almanya'da 1989 yılından bu yana devrimci partimizin varlığı için mücadele veriyoruz. DKP, komünist hareketin ağır yenilgisini henüz aşmış değil. Bugün "devrimci bir partiye gereksinim var mı" sorusuna, en iyi cevabı, emperyalizmin

"yeni dünya düzeni", Alman emperyalizminin büyüme çabası ve sermayenin işçi emekçi kesiminin haklarına karşı başlattığı saldırılar vermekte. 12. Parti Kongresi'yle birlikte, partinin varlığının sürmesi gerektiği eğilimini güçlendirdik. Kongre, "DKP'nin programatik yönelimi için tezler"i, yeni bir parti tüzüğü ve başlantıçta belirtmiş olduğum, önümüzde duran görevler için pratik yönelime ilişkin kararlar alındı. Bunun yanı sıra, seçim politikasına, sosyalist Küba ile dayanışma ve 25/26 Eylül Battrop'da gazetemizin (Unsere Zeit) basın şenliğinin yapılmasına ilişkin kararlar aldık. Bütün bunlar, delegelerin büyük çoğunluğunun oylarıyla karara bağlandı.

"Programatik yönelim için tezler"inizin içeriğini biraz açar mısın?

Bizim parti programımız 1978 yılından kalma. Ancak, bu arada dünya çok değişti. İçinde bulunduğumuz süreç, ortak deneyimlerimizin ve konularımızdan emin olma ve yeni yönelimlerin geliştirilmesi sürecidir. Geçmişteki programatik açıklamalarımızdan bugün de geçerli olan hangileridir? Neyi bir kenara bırakıp, neyi geliştirmeliyiz? Açıklık kazanmamış soruları nasıl formüle edeceğiz? Doğu Avrupa'da sosyalizmin çöküşünden ve kapitalizmin güçlenmesinden ne gibi sonuçlara varmalıyız?

Tezlerle birlikte, parti içindeki kolektif tartışmayı somutlaştırdık. Doğal olarak bu tartışmalar bitmiş değil, bunu bir ara değerlendirme, bundan sonraki tartışmaların ve yeni bir parti programının oluşturulmasının altyapısı olarak görüyoruz. Bence önemli olan, insanlığın sorunlarıyla sınıf sorunları arasındaki bağlantıya yönelik yıllarca süren tartışmanın bugün kolektif bir tartışma düzeyine gelmiş olmasıdır. Yani bunları karşı karşıya getirmek doğru değildir. Bu iki sorunun da birbiriyle bağlantısı var. Global sorunları yaratan, kâr ve yayılma hırsı içindeki uluslararası sermayedir. O halde, insanlığın, varlığını sürdürebilmesi üretici güçlerin dönüşümünü zorunlu kılıyor. Bu da ancak sosyalizmde mümkün. Bu bize işçi sınıfını merkez alan geniş bağlaşıklıklara girme gibi bir stratejik yönelimi dayatıyor. Çünkü, işçi sınıfının sınıf çıkarları, insanlığın sorunlarının çözümü için zorunlu olan görevlerle istisnasız bağdaşmakta. Ancak, bu saptamayla önemli bir sorun çözülmüş değil, o da şu: Nasıl yapıp da, işçi sınıfının politik bir sınıfa dönüşme sürecini hızlandırıp, tarihsel misyonunu gerçekleştirmesini sağlarız. Bu, bizim için açıklığa kavuşması gereken sorunlardan

birisidir. Bu teorik ve programatik tartışma, pratik ve politik görevlerimizle bağlantı içinde olacaktır. Gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde, sol ve komünist örgütlerin tartışmalarından ve deneyimlerinden kendi mücadelemiz için yararlanacağız. Bu şekilde Marksizmin krizini, yani teorimizin kimi güncel sorunlara cevapsız kalmasını giderip, içinde yaşadığımız gerçekliği ayrıntılı bir biçimde analiz edip açılımlar sağlayabilirsek aşabiliriz.

Siz yeni bir tüzük de kabul ettiniz. Tüzük'de yeni olan ne var?

Demokratik merkeziyetçiliğin yozlaştırılıp politik belirlenmelerde tabanın katılımının yeterince sağlanmaması salt iktidardaki komünist partilerinin sorunu değildi. Yeni tüzüğümüz, parti içi demokrasinin gelişmesini ve katılımcılığı teşvik edecektir. Amacımız, politik ayrılıkların tüzük maddeleriyle çözümlenmesini engellemektir. Partinin birliği sürekli, politik-içeriksel tartışmalarla yeniden kazanılmalı. Hızla değişen bir dünyada, farklı görüşlerin ve çözüm önerilerinin ortaya çıkması kadar doğal birşey olamaz. Bu farklılıkları ve çelişkileri yaratıcı bir biçimde kollektif konumlar için partinin yenilenmesi ve gelişmesi için değerlendirmeyi öğrenmek zorundayız. Bu nedenle, parti içinde fraksiyonlaşmayı tüzüğe başvurarak değil politik olarak engellemeyi daha doğru buluyoruz. Tüzükde, yalnız ya da başka partililerle alternatif düşüncelerin ve önerilerin yayınlanması, toplantılarda temsil edilmesi hakkına yer verilmiştir. Ancak, bundan sonra da çoğunluğun aldığı kararlara her parti üyesi uymak zorunda. Üzerinde uzun bir süre tartıştığımız başka bir konuda çifte üyelikti. Yani, aynı zamanda başka bir örgüte ya da partiye üye almak. Artık bu mümkün, fakat üye olunan diğer partinin DKP'ye düşman bir parti olmaması şartıyla.

Bu formülasyon önceki tüzükde de vardı. Buna rağmen bunun büyük bir tartışmaya neden olması ülkemizdeki değişiklikten kaynaklanmakta. PDS (Demokratik Sosyalizm Partisi) ile birlikte Almanya'da – özellikle de eski DDR'de – komünist olmadığını açıklayan ama içinde reformist güçlerin yanısıra birçok komünistin de olduğu bir sosyalist parti oluştu.

Gerçek olan şu, hem DKP hem de PDS ki, kendilerini Almanya'nın tümüne seslenen partiler olarak kabul etmelerine karşın, örgütlenmeleri bölgeselliği aşmış değil. PDS Batı'da, DKP de Doğu'da salt birkaç üs elde edip az sayıda birimler oluşturabildi. Bizim ve bizim dışımızdaki birçok komünistin amacı tüm Almanya'da birleşik bir komünist partisi kurmak. Bu amaca hangi yoldan gidileceğini bugünden tespit etmek kolay değil. Tüzüğümüzle, bu bağlamda olanaklı gözüken hiçbir gelişmenin önünü tıkamak istemedik.

PDS'le olan ilişkiniz ne durumda?

İki parti de üzerlerinde farklı geçmişlerin ve deneyimlerinin izlerini taşıyor. Üstüne üstlük bölgesel düzeydeki örgütlenmişlikleri, doğuda ve batıdaki farklı sosyal sorunlar ve bilinç düzeyleri eklenmiş durumda. Bir kere, politik hedef doğrultusunda görüşlerimiz çok farklı. Toplumsal değişikliklerin ana taşıyıcısı partidir, ki bunda hiç anlaşamıyoruz. Ancak, bu bizim sermayenin saldırılarına ve Alman emperyalizminin yayılmacılığına karşı dostça birlikte mücadele vermemize engel olmamalı. İki partinin de, sol güçlerin birleşmesinde ve neoliberalizme karşı alternatif sosyal ve politik bir sürecin başlatılmasında büyük sorumluluğu var. Bu nedenle kendilerine önümüzdeki yıl seçimlere ortak adaylarla katılmayı en azından bir şekilde anlaşmayı önerdik. ■

Alman Komünist Partisi'nin programatik yönelimi için tezler

Alman Komünist Partisi'nin (DKP) 1993 Mannheim Parti Kongresi'nde kabul edilmiştir.

İnsanlık, tarihinin en ağır krizini yaşıyor. Reel olarak tüm insanlık, ilk kez toptan yok olma tehlikesiyle karşı karşıya gelmiş bulunmaktadır. Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde sosyalist toplumların çöküşü, bu ülkelerde yeniden kapitalizmin ve emperyalizmin egemenliğini getirdi.

Milyarlarca insan sefalet içinde, milyonlarca aç. Hergün onbinlerce çocuk açlıktan ölüyor.

Dünyanın biyolojik dengesi hiçe sayılarak doğal kaynakları yağmalanıyor. Böylece, gelecek nesillerin yaşama koşulları tahrip edildiği gibi, su ve hava da zehirleniyor. İklimi stabilize eden ormanlar kesiliyor. Yine dünyanın biyolojik dengesini sağlayan yüzbinlerce canlı ve bitki türü yok ediliyor.

Gelişmiş ülkelerde, üretilen bunca toplumsal zenginliğe rağmen, halkın önemli kesimleri yoksulluk ve sürekli işsizlik içinde yaşıyor.

Dünyanın birçok bölgesinde korkunç savaşlar ve iş savaşları sürüyor. Milyonlarca insan açlıktan, şiddetten, ayrımcılıktan ve

baskıdan kaçıyor. Emperyalist metropoller arasında etki alanı, hammadde ve pazarlar için şiddetlenen çatışma sonucu, yeniden emperyalist savaşların çıkması mümkün. Silahlanma ve kitlesel imha araçlarının üretimi en modern teknik olanaklarla sürmekte.

Dünya çapındaki ekonomik, sosyal, ekolojik ve kültürel kriz, kapitalist sistemin politik krizidir. Emekçilerin, emeğin ürününün sadece küçük bir bölümünden yararlanabildiği, "artı değer" olan diğer bölümüyle, burjuvazinin en önemli üretim araçlarını mülkiyetine geçirdiği ve böylece işçilerin daha fazla sömürüldüğü bir sistem, kaçınılmaz bir şekilde insanların gerçek istemleriyle sermayenin kullanımı arasındaki çelişkiyi doğuracaktır. Ücretli emek ve sermaye, işçi sınıfı ve burjuvazi arasındaki uzlaşmaz çelişki bu toplumsal yapının temel çelişkisidir.

Kapitalizmin temel hastalıklarının tedavisi mümkün değildir. Bu hastalıklar, insanlığı felakete götürüp, sonuçta insan varlığını

tehdit etmektedir.

Kapitalizmin krizi için çözüm, kapitalizmin iyileştirilmesi değil, yeni bir toplumsal düzen olan sosyalizm ve bunun sonucunda gelişecek olan komünizmdir.

Bu çözüme ulaşmak için devrimci bir politik örgüte gereksinim vardır. DKP politik parti olarak uluslararası ve ulusal düzeyde insanlığın var olabilmesi, sosyal adalet, cinsiyet eşitliği için, ırk ve ulus ayrımı gözetmeden, kişinin gelişmesinin sağlandığı ölçüde bütünün gelişmesinin temel koşullarının olduğu bir toplum düzeni için, görüş birliğine vardığı insanlarla mücadele verir. Parti insan onuruna yakışır bir yaşam ve içinde yaşadığımız doğanın korunması için savaşı.

DKP Marksist işçi hareketinin geleneklerinin mirasçısıdır. Onun tarihinde Komünistlerin Birliği (Bund der Kommunisten), devrimci sosyal demokrasi, sosyalistler yasasına karşı mücadele ve 1914 savaş kredilerine karşı red oyu vardır. Ekim Devrimi ile birlikte, Rusya'nın ve daha sonra Sovyetler Birliği'nin elverişsiz koşulları altında, komünistlerin sosyalist bir toplumu kurma girişimleri başlar. Dünyanın neresinde olursa olsun komünist partileri savaşa, faşizme, sosyal-ulusal baskıya ve sömürgeciliğe karşı verilen mücadelenin taşıyıcılarıdır. Onlar bu mücadelede sayısız kurbanlar verdiler. Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'ndeki sosyalist toplumların çöküşü, komünistler için ağır bir politik yenilgidir. Bu aynı zamanda tarihte ve sosyalizmin kuruculuğunda yapılan hataların kapsamlı bir biçimde irdelenmesi ve değişen koşullara yeni cevapların verilmesi görevini önümüze koyuyor. Ancak, bu arınma sürecinde komünist partilerin tarihi kazanımlarıyla eski sosyalist ülke halklarının tarihi arasındaki bağlantı yitip gitmemeli.

DKP şu aşamada yeniden örgütlenme ve yenilenme sürecindedir. Parti eylemliliğini bilimsel sosyalizm temelinde biçimlendirir. Bu amaçla, programatik yenilenmenin ana hatlarını 11. Kongre'nin kararları doğrultusunda geliştirir.

Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin (DDR) yıkılması, sosyalist ülkelerin çöküşü ve emperyalist dünya düzeninin tehdidi altında gelişen yeni politik süreçte Almanya'daki emekçilerin bir komünist partisine acil gereksinimi vardır.

Bizim politik mücadelemiz,

– kesin anti-kapitalist olup, emekçilerin, sömürülen ve ezilen insanların günlük çıkarları için verilen mücadeleyle, bu toplumsal düzenin temel ilişkilerini ortaya

çıkartıp tekeli kapitalist özel mülkiyete son vermeyi hedefler;

– sömürsüz bir toplumun kurulmasını amaçlar ve geleceği sosyalizmde görür;

– tarihin temel itici gücünü sınıf savaşımı, toplumsal ilerlemedeki belirleyici sosyal gücü, işçi sınıfı olarak kabul eder;

– kaynağını, Marx ve Engels tarafından temellendirilen, Lenin ve diğer Marksistler tarafından geliştirilen materyalist bilimden alır.

Bu politikanın etkili olabilmesi için komünist politikanın temellerini günümüz gerçekliğinde, teori ve pratikte deneyip yenilemeliyiz, kendimizi yeni politik koşullara hazırlamalıyız. Bu doğrultuda yeni bir komünist kimliğin oluşumunun, yıllarca sürebileceğinin bilincindeyiz.

(Parti kongresinin, programatik yenilenmede geliştirilecek tezler için önerileri.)

Çağımız

Üst düzeyde gelişmiş üretici güçlerin, kapitalist üretim ilişkilerinin egemenliği altında örgütlenmesi, insanlığın yaşamsal varlığını tehdit ediyor. Bilimsel teknik devrim, yüzyılımızda doğaya müdahale edip yaşamı iyileştirmek için sonsuz olanaklar yarattı. Hiçbir dönemde insanlar, üretimi geliştirip aynı zamanda fiziksel zorlukları azaltmak için bugün olduğu kadar geniş olanaklara sahip olmadılar. Günümüzde, dünya çapında açlığı ve sefaleti aşır, insanlara yokluktan uzak onurlu bir yaşamı sağlamak ve aynı zamanda dünyayı gelecek nesillere sağlıklı bir ekosistemi olarak devir etmek mümkün.

Ancak, günümüz gerçekliği başka. Üretici güçlerin hızla büyümesi ve toplumsal zenginliklerin artması, kapitalist üretim ilişkilerinin egemenliği altında gerçekleşti. Bu, başlangıçta bilimsel teknik ilerlemeyi ve sanayi ülkelerinde işçi sınıfının örgütlü mücadelesi sonucu gelişen toplumsal ilerlemeyi teşvik etti. Ne var ki, üretici güçlerin gelişimi kapitalizme salt sermaye birikimi için hizmet eder. İşte bu durum, insanlığın yaşam koşullarını tehlikeye sokuyor. Bugün, insanlığın ve doğanın, nükleer, kimyasal ve biyolojik bir savaşla ya da insan genlerine müdahale sonucu, bir anda yok olması olanaklı. Canlı çevrenin dönüşü olmayan tahribi, hızla ilerlemekte. Sermayenin yendi üretimini temel ilke olduğu bu toplumsal formasyonda, sayılan tehlikeleri önleyecek hiçbir etkili araç yoktur. Kapitalist koşullar altında gerçekleşen her türlü

bilimsel teknik ilerleme, beraberinde yozlaşmayı ve yıkımı getirmekte.

Bilimsel sosyalizm çağımızın kapsamlı analizini mümkün kılıyor. O bize, üretici güçlerin tarihsel gelişmişlik düzeylerine göre, toplumsal yapıların biçimini belirleyen üretim ilişkileri içerisindeki örgütlenişini gösterir. Her toplumsal formasyon, gelişim sürecinde ürettiği çelişkilerle kendi sonunu da hazırlar. Her dönemde bu çelişkilere boyun eğmeyen insanlar çıkacaktır. Onlar, eski topluma devrimci yoldan son verip, eskinin temel çelişkisinden arınmış yeni toplumu yaratacaklardır.

Buysa, eski toplumdaki temel üretici güçlerin gelişmesine bağlıdır. Çağımızda bu böyledir. Emperyalizm bir bakıma, sosyalizmin tüm maddi ön koşullarını hazırlamış durumda. Diğer yandan kapitalizmin temel çelişkisi, yaratılan toplumsal üretimle emeğin ürününü mülkiyetine geçiren sermaye sahipleri arasındaki çelişkidir. Fakat bu durum öylesine şiddetlendi ki, uygarlığı yok etme aşamasına geldi. Sistemlerarası mücadele sonucunda, Doğu Avrupa'daki sosyalist toplumların kapitalizm karşısında yenilgisi, kapitalizmin oluşturduğu tehlikeyi daha fazla artırdı. Artık kapitalizm, az gelişmiş ya da zayıf gelişme içinde olan ülkeleri ve sanayi ülkelerindeki işçi sınıfını istediği gibi sömürüp genel krizin sonuçlarını şiddetlendirebilir. Burjuvazi şu aşamada, mücadeleler sonucu kazanılan tüm hakları sınırlandırıp, giderek yok ediyor. Örgütsüzleştirme, manipülasyon ve artan baskılar yığınların sindirilmesi sermayenin egemenliğini sağlamlaştırmaya yöneliktir. Ama bu aynı zamanda, tüm bunlara boyun eğmeyenlerin direnişini de doğuruyor.

Kâr ilkesinin aşıldığı, üretici güçlerin gelişimini dönüştürüp, bunun sonucunda üretimin ürününün toplumun gereksinimleri için kullanıldığı bir toplum, yanyana gelişen varlıkla yokluğu ve doğaya egemen olmakla doğayı yok etme çelişkisine bir son verebilir. Bireysel çıkarların yerine global sorumluluk, uluslararası dayanışma, ifade edilmez insan haklarına saygı, demokrasi ve üretici güçlerin rasyonel ve planlı kullanımı. Bu toplumsal düzen sosyalizmdir.

İçinde yaşadığımız çağda, insan toplumunun varlığını sürdürebilmesi ve ilerlemesi için kapitalizmin yerine sosyalizmin gelmesi bir zorunluluktur. Kapitalizmden sosyalizme geçiş, hareket halindeki sınıfların dönüşümlü mücadelesi sonucu gerçekleşir. Emperyalizm tam anlamıyla aşılınca kadar, bu dönüşüm sürecektir. Bu geçişi sağlayacak olan hangi güçlerdir?

İşçi sınıfı ve tarihsel sorumluluğu

Sosyalizm, yaşamın her alanına egemen olan emek ve sermaye çelişkisinin kaldırılmasını öngörür. Kapitalizm tüm üretim biçimlerini sermayenin boyunduruğuna sokup geriye üretim ilişkilerini belirleyen iki temel sınıf bırakmıştır: Kapitalistler ve ücretli işçiler ya da *Komünist Manifesto*'da yazıldığı gibi, burjuvazi ve proletarya.

Günümüzde insanlığın varlık krizinin aşılması için üretici güçlerin gelişimi, önce sermayenin değerlendirilmesi için değil, en başta insan varlığının güvenceye alınmasına hizmet etmelidir. Ne var ki, durmak bilmez sermaye birikimi kapitalistlerin ekonomik varlıkları için bir ölüm kalım sorunudur. Sermayenin yeniden üretiminin sonu, onların sonu anlamına gelir. Bu nedenle burjuvazinin sınıf çıkarları, insanlığın çıkarlarıyla çelişir. Buna karşın işçi sınıfının çıkarları, sömürüye son verip artı değer toplumsallaştırılmasını öngördüğü gibi, insanlığın doğal yaşam koşullarının güvenceye alınmasındaki çıkarlarıyla da tam uyum içindedir. Bu nedenle işçi sınıfının mücadelesi, bir avuç azınlığın çıkarlarına karşı çoğunluğun çıkarları için verilen mücadeledir. "İşçi sınıfının tarihsel misyonun"dan anlaşılması gereken işte budur. İnsan soyunun kendi kendini yok etme aşamasına geldiği günümüzde, bu görev güncelliğini yakıcı bir şekilde korumakta. Çünkü bugün sorun, gelecekte bir yaşamın olanaklılığı ya da olanaksızlığı sorunudur. Bu nedenle "global sorunlar" ya da genel insanlık sorunları, politik sınıf sorunlarıdır. Bunların kalıcı çözümü en başta işçi sınıfının sınıf savaşımındaki gücüne bağlıdır. Bu bağlamda, tarihsel gelişmenin toplumsal taşıyıcısı ve belirleyici öznesi işçi sınıfıdır. O, yaşamı ücrete bağlı olan insanların sınıfıdır. Gelişmiş kapitalist ülkelerde işçi sınıfını, insanların büyük çoğunluğu oluşturur. İşçi sınıfı üretim sürecindeki konumu gereği sermayenin gücüne karşı, belirleyici karşıt güç oluşturur. Karşıt güç olarak etkin olabilmek ve toplumsal değişimlerin taşıyıcılığını yapabilmek için, işçilerin büyük çoğunluğunun katılımı gerekir. İşçi sınıfının politik özne olarak saflaşması için sınıf bilinci vazgeçilmezdir.

Bilimsel teknik devrim sonucu iş sürecindeki değişimler, işçi sınıfı içinde bir ayrışma yarattı. Bu aynı zamanda sınıf bilincinin bulanıklaşmasına neden oldu. Bugün, işçi sınıfına dahil olma bilinci, sınıf içinde farklı

konumlardaki insanların geçmişe göre, bunu günlük yaşamlarında daha az duyumsamalarını getirdi. Sınıf bilincinin gelişmesi, geçmişte olduğundan daha çok, örgütlü bir bilinçlenme süreci sonucunda sağlanacaktır.

Yüzyılımızın ortasına kadar işçi sınıfı için belirleyici olan vücutsal emek, gelişmiş ülkelerdeki bilimsel teknik devrim, basit işlerin eski sosyalist ülkelere ve üçüncü dünya ülkelerine kaydırılması sonucu, giderek kayboluyor. İnsanların zihinsel ve sinirsel özelliklerine dayanan iş süreçleri daha fazla ağırlık kazanıyor.

* İşçi sınıfı içindeki kafa emeğinin oranı doğrudan üretimin içinde olan insanlardan daha yüksek. Hizmet ve idare işlerindeki insanlara karşı üretimdeki işçilerin sayısı giderek azalmakta.

* Yabancı işçiler Alman işçi sınıfının çok önemli bir parçasıdır. Onlar Alman iş arkadaşlarıyla aynı sınıf çıkarlarına sahiptirler. Ancak, içinde buldukları farklı konumları gereği kimi özel sorunları ve çıkarları da var.

* FAC'de değişik sınıf ve katmanlara dahil olan kadınlar farklı sömürü ve baskılar altında yaşamaktalar. Kapitalizmin ve erkek egemen toplumun baskıları dönüşümlü olarak güçlenip artmakta. Komünist Partisi'nin bu nedenle, bu baskıları en ağır biçimde yaşayan işçi kadınlar için özel sorumluluğu vardır. Özellikle yabancı kadınlar ayrımcılıktan ve baskıdan en çok etkilenen kesimleri oluşturuyor. DKP'nin kadın politikası, gelen eşitlik için her türden baskıya karşı verilen mücadelenin bir parçasıdır.

Kapitalizm toplumsal üretimden giderek daha çok insanı dışlıyor. Günümüzde işsizliğin en çarpıcı özelliği, ekonomik büyümeye rağmen giderek daha fazla yığınsallaşmasıdır. Kadınlar ve yaşlılar arasında işsizlik süreklilik kazanıyor. Erken emeklilik, ABM (iş bulma önlemi) yerleri ve perspektifi olmayan süreli sözleşmeler gerçek durumu örtbas etmeye çalışıyor. Bu bağlamda, tüm kapitalist ülkelerde işçi sınıfının süreli ya da süresiz olarak iş sürecinden dışlanan kesimleri hızla büyüyor. İnsanlar yoksulluğa ve düş kırıklığına itilip sınıfsızlaştırılıyor. İşsizler çoğu durumlarda sosyal yardıma muhtaç edilerek içeriksiz bir yaşama mahkum ediliyor. Bu durumdan birçok genç insan etkileniyor. Böylece, anlamlı bir yaşamın perspektifi ellerinden alınmış oluyor.

* Bu süreçle beraber çalışanların bir bölümünde belirgin bir kalifiyeleşme var. Üretimdeki bu ayrışım aynı zamanda bireylerin işlev, kazanç ve sosyal statülerindeki farklılığın büyümesini sağlıyor. Bundan

çıkararak, işçi sınıfının bir bölümü mesleğindeki beceri ve konumunda bir kalifiyesizleştirme yaşıyor.

* Sovyetler Birliği'ni DDR'i ve diğer Doğu Avrupa ülkelerini kapitalistleştirme sürecinde yığınsal bir kalifiyesizleştirme ve bilimin yok edilişi yaşanıyor.

* Modern kapitalist üretim biçimi, üretici güçlerin nesnel gelişmesine, öznel olarak da yeni gereksinimlerin doğmasına ve iletişim araçlarının etkisi sonucu işçi sınıfının diğer sınıf ve katmanların bireyselleşmesine yol açıyor. Temelde bu bireyselleşme, bireyin gelişimi için önemli fırsatlar sunmakta. Ancak, emperyalizm koşulları altında, bu giderek sosyal anlamda köksüzleşmeye, kişinin yalnızlaşmasına ve bireyselliğin tüketime yoğunlaşmasına neden oluyor. Bu da, dayanışmanın yok olmasını ve işçileri bölmenin kolaylaşmasını sağlıyor.

Sınıf bilinci boş çağrılarla oluşmuyor. Sınıf bilinci, aynı sınıftan insanların kendi çıkarları için verdikleri mücadelede gelişip, birlikte mücadele etmenin teorik temellerinin kavranmasıyla sağlamlaşıyor. Bunun ilk aşaması sosyal talepler ve sendikal mücadeledir. İkinci aşaması, politik örgütlerin toplumsal çözümler için verdiği mücadelede yer almaktır.

DKP, işçi yığınları henüz sınıf sorununa yönelmemiş olsa da, emek ve sermayenin uzlaşmaz çelişkisinin bilinciyle, işçi sınıfının savaştan partisi olarak hareket eder. Partinin en önemli görevi, sınıf bilincini geliştirip bunu sosyalist bilince bağlamaktır. Partinin politik faaliyetleri bu görevin ışığında biçimlenir ve bu doğrultuda yığınları ikna etmek zorundadır. Bunu yaparken tüm işçi sınıfına ve onun sınıf bütünlüğüne yönelmek zorunda.

Kapitalizmin bundan sonraki gelişmesi işçi sınıfının bölünmesini engelleyecek koşulları yaratıyor:

* İş yerini yitirme tehlikesi ve korkusu, tüm ücretlileri aynı oranda etkiliyor.

* Yüksek vasıflılığın ve sosyal sınıfsızlaşmanın aynı anda ve bir arada gelişmesi, iş bölümünde bölünenleri yeniden birleştiriyor.

* Öğrenim düzeyinin altında işler yapmak zorunda kalan yüksek vasıflıların oluşturduğu yedek ordu, bir yandan düzenin tayin ettiği bireysellikten payını alıp ve bu sınırlar içinde kişiliğini geliştirirken, diğer yandan asıl insancıl özellik ve beklentilerini yitirmenin çelişkisini yaşıyor.

Demokrasi ve sosyal ilerleme mücadelesinde, tekelci üretim alanlarındaki işçilerin büyük önemi var. Sosyal ve politik istemlerin elde edilmesinde belirleyici güç, bu

alanlarda çalışan işçilerdir. Sonuçta, üretim sürecindeki tüm çalışma alanları maddi üretime yöneliktir. Sınıfın bu kesimi, karşı bir güç oluşturarak bir çok alanda olumlu gelişmelerin önünü açacak durumda. Biz, bu nedenle, işçi sınıfının bu kesiminde, örgütlü işçi hareketinin geleneklerine olan bağlılığı yakalayıp, sınıf içindeki değişik gurupların bilincinde ortak sınıf konumunun yerleşmesine katkıda bulunmak istiyoruz.

Kapitalist toplumun, eski toplumsal formasyonlardan günümüze belli ölçüde bağımsızlığını koruyarak gelmiş ara katmanları, sermaye yayılmacılığının giderek daha fazla kurbanı oluyorlar. Köylüler, zanaatkarlar, küçük ya da orta halli işletmeler sosyal olarak yıkıma uğrattılıyor. Bu durum, onlarda politik bir protesto havası yaratıyor. Finans kapitalin ve büyük sanayinin tekelci yöntemlerine karşı bu katmanları eylem birliği içinde harekete geçirmek ve böylece faşist saptırmalara karşı bağımsızlık kazanmalarını sağlamak mümkün. Böylesi eylem birliklerini hedefleyip gerçekleştirmek işçi sınıfının ve en başta DKP'nin görevidir.

Üretici güçlerin gelişmesi sonucu işçi sınıfı ve aydınların politik işbirliği büyük önem kazanmakta.

Artık aydınlar yığınsal bir katmana dönüşmüş durumda ve bunun şu anda beşte dördü ücretli konumda. Aydınlar işçi sınıfıyla işbirliği yapmadan temel çıkarlarını elde edemezler. Ancak, işçi sınıfı için de bu bağlaşıklık aynı derecede önemi var. Bilimsel teknik devrimin ilerlemesiyle, işyerlerindeki mücadelede mühendislerin ve teknisyenlerin kimden yana tavır koyacağı giderek daha çok önem kazanmakta. İşçi sınıfının, aydınların bilgisine gereksinimi var. İşçi hareketi, barış ve toplumsal ilerleme mücadelesini göz önünde bulundurup aydınlar arasındaki ilerici hareketleri ve akımları teşvik etmeli ve ortak mücadeleye kazanmak zorunda.

İnsan uygarlığının kurtarılmasında ve kapitalizmden sosyalizme geçiş mücadelesinde öncü güç işçi sınıfıdır.

İşçi sınıfı bu görevi gerçekleştirmek için, aynı ya da kısmen aynı çıkarlara sahip olduğu tüm sınıf ve katmanlarla işbirliği yapmak zorunda. İşçi sınıfıyla çıkar birliği içinde olduğunu kavrayan, sınıf savaşımında müttefik sayılır.

İşçi sınıfının partisi DKP

Bilimsel sosyalizme dayanan DKP, sınıf bilinçli ve savaşkan işçi sınıfının partisidir.

Bugün işçi sınıfının keskinleşen mücadelesi, insanlığın varoluşunun sürüp sürmeyeceğini belirleyecektir. Komünistler, yaşamdan, sağduyudan ve hümanizmden yana taraflılıklarıyla, ilerici insanlık tarihinin ışığında hareket etmekte. Tarihsel duyarlılık ve bilimsel dünya görüşü olmadan komünist bir açılım da olmaz. DKP'nin bu nedenle görevi, bilimsel sosyalizmi Marks, Engels, Lenin ve diğer Marksistlerin düşünceleriyle geliştirmektir. Parti içinde bulunduğu süreçte politik pratiğini bu teorik birikimle uyum içinde biçimlendirmeli. Geçmişte partiyi zayıf düşüren hatalar ve eksiklikler gözden geçirilerek, geleceğe yönelik önemli dersler çıkartılmalı.

Tarihsel materyalizme göre işçi sınıfı çağımızda tarihsel ilerlemenin taşıyıcısıdır. DKP, işçi sınıfının bir parçasıdır. Parti işçi sınıfının, teorik temellere dayanan örgütlü ve bilinçli hareketliliğinin hizmetindedir. O, devrimci sosyal demokrasi, Spartaküs Birliği ve KPD geleneğine bağlı kalıp, 1968 yılında illegaliteden çıkıp yeniden kurularak, işçi hareketinin içinde, barış savaşımında ve diğer hareketlerde, Alman ve uluslararası emperyalizme karşı verilen mücadelede en ön saflarda savaşmıştır. DKP, komünist kuşakların emperyalizme-faşizme ve ilk sosyalist Alman devletinin kurulması için verdikleri mücadeleyi sürdürmeye kararlıdır. Parti, Rosa Lüksemburg, Karl Liebknecht, Ernst Tahlmann, Wilhelm Pieck ve Max Reimann'ın ruhunda ve izinde savaşır. DDR'in kuruculuğuna katıldıkları için bugün takibe uğrayan, hapis yatan ve ayrımcılığa maruz kalanlarla dayanışma içindedir.

Komünistler, sosyalist devletlerin ve Doğu Avrupa komünist partilerinin çöküşünden sonra yaşanan ağır yenilgiye rağmen, emperyalizme karşı barış için sömürüye ve baskıya karşı sosyalist bir toplum için mücadeleye devam edip, yığınları bu hedefler doğrultusunda seferber etmek için ardıcıl çaba göstereceklerdir.

DKP, uluslararası komünist hareketin bir parçasıdır ve tüm ülkelerin komünist partileriyle kardeşçe dayanışma içindedir. Artık sınıf savaşımı ne ulusal ne de bölgeseldir. Kapitalizmin genel krizi farklı boyutlarda yaşansa da, dünyadaki tüm ülkeleri etkilemekte. Sermaye güçlerinin uluslararası bağlantılarına karşı, işçi sınıfı da enternasyonal savaş gücü olarak örgütlenmeli. Bu bağlamda, kapitalist sistemin merkezlerinde mücadele veren komünist partilerine büyük sorumluluk düşüyor.

Emperyalist güçlerin yayılmacılığı pervasızlaştıkça, savaş tehlikesi, açlık, yoksulluk

ve dünyanın ekolojik tahribi artmakta. Bunun yanısıra, sosyal hakların geri alınması ve politik baskıların artma tehlikesi de giderek büyüyor. Kapitalist sistemi reformlarla düzeltme hayalciliğine kapılmayan, reformlardan öte sistemin sosyalist toplumu düzeniyle aşılması gerektiğine inanan bir parti, tarihsel zorunluluktur.

20. yüzyılın son on yılındaki politik durum, mevcut toplumsal ilişkilere devrimci yoldan son vermeyi zorunlu kılıyor. O halde ne yapılmalı?

Emperyalizme ve savaş tehlikesine karşı mücadele

Komünistlerin temel görevi, baskıya, savaşa ve emperyalist güçlerden kaynaklanan diğer büyük tehlikelere karşı ardıcıl mücadele vermektir.

Bugün tekellerle devlet arasındaki bütünleşme sonucu kapitalist sömürü ve baskı doruk noktasına ulaştı. Tekelci devlet kapitalizmi, uluslararası düzeyde bütünleşmiş sermayenin kendi çıkarlarını gözetip rekabet savaşını sürdürmede kullandığı egemenlik biçimidir. Yeni dünya düzeni denilen ideoloji, bu egemenlik biçimini meşrulaştırmak istiyor.

Emperyalist merkezlerdeki banka ve sanayi sermayesi finans kapital ile bütünleşerek finans oligarşiyi oluşturdu. Bununla, kendi egemenliği altındaki ülkeler gurubunun ekonomik ve politik rotasını geniş çapta belirliyor. Kapitalist sistemin kâr mantığı bu oligarşileri sürekli yayılmacılığa sevk ediyor.

20. yüzyılın sonuna doğru üç emperyalist güç merkezi oluştu: ABD, Japonya ve Almanya'nın başını çektiği Batı Avrupa. Önümüzdeki on yıllarda, ekonomik ilerlemenin alt yapısını oluşturan bilimsel teknik devrim, gelişmiş kapitalist ülkelerde sürecektir. Böylece, ekonomik ilerleme, dünya nüfusunun yüzde 23'ünün yaşadığı gelişmiş kapitalist ülkelerde olacaktır. Emperyalizmin savunduğu "yeni dünya düzeni"nin amacı emperyalist merkezlerin bu doğrultuda egemenliklerini sağlamlaştırmaya yöneliktir.

Gelişmiş kapitalist dünya pazarı i nsaflırg dörtte üçünün her türlü gelişme perspektifini yağmalayıp yok ediyor. Bu insanların yaşadığı ülkeler, salt ucuz hammadde sağlayıcıları, ucuz işgücü ve acımasız sömürü cennetleri, serbest çöp sahaları, kitle ürünleri pazarı ve global eğlence yerleri olarak görülüp bu şekilde kapitalist dünya pazarına bağlanıyor.

Emperyalist merkezlerdeki devletlerin

işlevi, finans ve sanayi sermayesinin ulusal dayanaklarını güvenceye alıp, idaresini yapmak ve kârlı uluslararası bağlantıların içine sokmaktır. Bu da, devletler üstü, demokratik meşruluğu olmayan, İMF, Dünya Bankası yada AT yönetimi gibi politik olguların ortaya çıkmasıyla gerçekleşiyor. BM, emperyalist merkezlerin amaçları için araç haline dönüşmeye devam ediyor.

Körfez savaşı, emperyalist güçlerin savaşı, yeniden meşru bir politik araç yapma kararlılığının ve bunun için uluslararası kuruluşları kötüye kullanmalarının açık kanıtıydı.

Faşist dünya savaşında Japonya ile birlikte mağlup edilen Alman emperyalizminin amacı, bu yenilgiden kazançlı çıkmaktır.

DDR'nin ilhaki ile savaşın başlıca sonuçları olduğu gibi silindi. Bundan sonraki hedefin "Knigsberg" (Kallningrad) olduğu açıkça ilan ediliyor. Baltık devletlerinin Sovyetler Birliği'nden kopmasında en büyük rolü Alman emperyalizmi oynadı. Slovenya, Hırvatistan ile suni uydu devletler yaratılarak Yugoslavya parçalandı. Almanya, çok kısa bir zamanda, Rusya, Ukranya, Kırgızistan gibi Sovyetler Birliği'nden kopan diğer devletlerin etkisi altına alınmayı başardı. Geçmişte "anavatana dönüş" (Heim-ins-Reich) çağrısıyla başlatılan gerici propaganda ile dev göç hareketleri yaratıldı. Sosyalist ülkeleri sarsmak için yaratılan bu göç hareketleri, bugün emperyalizmin saldırılarına hedef oluyor.

Bugün Alman emperyalizminin izlediği stratejik hedeflerin kökleri, Alman imparatorluğuna ve Hitler faşizmine uzanıyor. Bunun başlıca içeriği, Doğu Avrupa, Balkanlar ve Orta Doğu'da ekonomik, politik ve kültürel etkinin sağlanmasıdır.

Alman emperyalizmi bu doğrultuda, kapsamlı bir ekonomik, politik ve askersel güçlenmeye doğru gidiyor. Bu ona, Batı Avrupa ve dünyanın birçok yerinde liderliğe oynama fırsatını sağlayacaktır. Alman emperyalizminin yayılmacılık hırsı eski sosyalist ülkelerle, Avrupa'daki rakiplerine, Japonya ve ABD gibi emperyalist merkezlerle yöneliktir. Bu amacını, Avrupa birliğini kendi liderliğinde, politik bir Avrupa birliği için düzenlemeye gitmesi ile somutlaştırıyor. Önde gelen FAC temsilcilerinin geleceğe yönelik planlarına göre, Ortak Pazar ve Doğu Avrupa'daki yeni pazarlar, onların ekonomik ve politik egemenlik alanları olacak.

Bunu en çarpıcı biçimde, Alman dış ve askeri politikasının, Nazilerin başarısız macerası sonucu, anti-Hitler Koalisyonu'nun

Almanya'ya koyduğu sınırlandırmaları delmeye çalışmasında görülüyor. Oysa, bu sınırlandırmaya göre Almanya, dünyada bir daha etkin olmayacaktı. Ancak, 1955 yılında Federal Ordu'nun kurulup NATO'ya girmesi ile, müttefik güçlerin bu kararı resmen çiğnendi. Bugün, Alman askerlerinin global savaş girişimlerine katılmasının yürürlüğe girmesi sonucu, bu kararın hiçbir geçerliliği kalmamıştır. NATO, BM ve KSZE bünyesinde, çevik kuvvetler ve bağımsız savaş birlikleri biçiminde hareket eden F.Almanya'nın emperyalist dünya jandarmanlığındaki "yeri" güvenceye alınmış oluyor. Silahlanmış, askersel olarak vurmaya hazır bir Almanya savunucularının amaçları yalnızca 3. Dünya ülkelerini baskı altında tutmak değil. Almanya'nın yeni askersel politik amacı, uluslararası arenadaki ağırlığını diğer emperyalist ülkelere karşı da göstermektir. Almanya'nın "yeni dünya düzeni" içindeki "yerini" güvenceye almak isteyen bu amacın mantığında, tüm diğer Avrupa halklarına ve devletlerine karşı kaçınılmaz olarak, saldırgan ekonomik, politik ve askersel etkinlikler de var. Böylesi politikalar sonucu, Alman emperyalizminin etkin katılımı ile Avrupa'da yeniden savaşların çıkma tehlikesi daha da artacak.

Dışa yönelik saldırganlık beraberinde içe yönelik saldırganlığı getirecektir. Kaldı ki, emperyalizm açısından bu kaçınılmazdır. Reel sosyalizmin varlığı, son 40 yılda emperyalizmi özellikle Batı Almanya'da önemli maddi ve sosyal tavizler vermeye zorladı. Bu durum, emperyalizmin kendi işçi sınıfının gözünde parlak bir görünüm kazanmasını sağladı. Bu görüntü sosyalist ülkelerin içine kadar yansdı. Günümüzde, egemen güçlere göre böylesi politik vitrinlere gereksinim kalmamıştır. Artık, ekonomik, sosyal, politik, kültürel kazanımların ve hakların budanması salt DDR'le sınırlı kalmıyor. Eski federal cumhuriyetlerde de bir çok insan sosyal çöküntü içinde. Artan işsizlik, evsizlik ve yoksulluk ülkemizde giderek daha geniş halk kesimlerinin günlük yaşamı haline dönüşüyor. Sendikaların 40 yıl boyunca mücadele ederek kazandığı tüm konular tehlikede. Sığınma hakkı yasasının içinin boşaltılması ve Anayasa'da yapılan diğer köklü değişiklikler, ikinci dünya savaşının anti-faşist sonuçlarını olduğu gibi silmeye yöneliktir. Böylece Alman emperyalizminin içe ve dışa karşı önü açılmış olacak.

Giderek artan ve bilinçli bir şekilde planlanıp teşvik edilen faşist çeteler, egemen sınıfların içinde egemenliklerini sonuna

kadar kullanmada en gerici yöntemlere başvurmadan çekinmeyen kesimlerin olduğunu gösteriyor. 80'li yılların başına dayatılan "düşünsel-ahlaksal sağ'a dönüş"ün sonuçları bugün kendini gösteriyor: En geniş halk kesimlerinin özellikle gençliğin ve aydınların apolitikleştirilmesi, emekçi halkın içinde dayanışmanın ve yardımlaşmanın yitmesi, bireysel yaşam ve davranış biçimlerine yönelik, Alman emperyalizminin saldırgan politikalarının onaylanması, yabancı düşmanlığının ve faşist eğilimlerin güçlenmesi için elverişli bir ortam yarattı.

Alman emperyalizminin içe ve dışa yönelik yayılma hırsı, buna karşı direnecek güçleri ortaya çıkartacaktır. İşçi hareketinin, aydınların ve kimi koşullar altında sermayenin bazı kesimleri, emperyalist politikanın değişik yönlerine karşı gelecektir. Küçük halklar ve ülkeler Almanya'nın ekonomik ve politik üstünlük çabalarına itirazsız boyun eğmeyecektir. Kaldı ki, etkili emperyalist ülkelerin Almanya'nın bu çabasına karşı direneceği açıktır. Bu durum, içte ve dıştaki çatışmanın şiddetini artıracaktır. Ama aynı zamanda Alman emperyalizminin çabalarını dizginlemenin olanaklarını da genişletecektir.

Geniş anlamda anti-faşist ve anti-emperyalist karakterli bir strateji, bu koşullar altında nesnel bir zorunluluk ve reel bir olanak olacaktır. Böylesi bir stratejik yönelim, iç ve dış koşulların dialektik temelinde dayanarak ileri adımların atılmasını sağlayacaktır.

Bu nedenle, Alman emperyalizmi Alman işçi sınıfının ve DKP'nin can düşmanıdır. Yaşanan iki emperyalist savaş ve faşist diktatörlüğün acı deneyimleri, Anayasanın demokratik-antifaşist içeriğini koruyan, barışın, halkların ekonomik ve uygarca gelişimini güvenceye alınmasına katkıda bulunan ve bunun yanısıra ulusal hukukuna saygılı bir devlet düzeninin kurulması zorunludur. Bunun önkoşulu ülkemizde demokrasinin kimi ekonomik çıkar gurupları ve güçleri tarafından yönetilip ve yönlendirilmesinden kurtulmasıdır.

Oysa emperyalizm insanlığı felakete sürüklüyor. 80'li yılların ortasından itibaren emperyalist merkezlerde başlayan göreceli stabil büyüme süreci, kapitalist üretim biçiminin periyodik krizini durdurmayı başaramadı. Bu on yılın başlangıcı ile ekonomide bir dengesizlik ve güçlü bir kriz yatkınlığına tanık oluyoruz.

Emperyalizmin gücü yalnızca, kapitalist merkezlerdeki emekçilerin sömürsünden, katı modernize stratejisi ve rasyonel iş

örgütlenmesinden kaynaklanmıyor. Bu onun, bugünkü gücünün ve göstermelik sağlamlığının kaynağı.

Gücünü ve zenginliğini en başta 3. Dünya'daki milyonlarca insanı acımasızca sömürerek elde ediyor. Oralarda, yılda 40 milyon insan açlıktan ve açlıktan kaynaklanan hastalıklardan ölüyor. Her yıl ikinci dünya savaşının beş yılında ölen insan sayısı kadar insan ölüyor. Yarısını çocukların oluşturduğu açların yanısıra, on milyonlarca insan mağaralarda, gecekondularda, sağlık hizmetlerinden yoksun, eğitimsiz, işsiz, yoksulluğa mahkum edilmiş durumda yaşıyor. Bu sürecin en acı yönlerinden birisi, kadınların ve çocukların üzerindeki ekonomik ve cinsel sömürüdür. Bu durum, üçüncü dünya ülkelerindeki ulusal burjuvaziyi de içine alan kesimler tarafından, emperyalist merkezlerin dünyanın geri kalan kesimlerine karşı sessiz savaşı olarak değerlendiriliyor. O halde, metropollerin görkemini ezilen ülkelerin sefaletinden ayrı görmek mümkün değil.

Emperyalizm dünyadaki, gelecek nesillere ait olan tüm zenginlikleri şimdiden tüketiyor. Gelecek nesillerin, yer altı zenginliklerini, temiz havalarını ve sularını yağmalıyor. Kapitalist sistemin kâr mekanizmasından kaynaklanan doğanın tahribine karşı dünya çapında gelişen direnişin içinde Marksist güçler de yer alıyor.

Finans oligarşinin yanısıra emperyalizmden çıkarı olanlar, düzen politikacıları, basın-yayın kuruluşları, ordunun, polisin, yargı mekanizmasının yöneticileri ve sistemin hizmetindeki yüksek maaşlı bürokratlardır.

Bu sistemin yükü altında ezilenler, yer küresinin sömürülen tüm sınıf ve katmanlarıdır. Metropollerdeki işçilerin büyük kesimi, memurlar ve köylüler artan bir işsizlik ve sosyal güvensizliğe itilmiş durumda. Gelecek korkusu, işsizlik, konutsuzluk, artan suç oranı ve uyuşturucu bağımlılığı bunun en önemli göstergeleridir. İşçi sınıfının geniş kesimlerinin sistemi ayakta tutan refah düzeyi, pamuk ipliğine bağlı.

Yüzyılın sonuna doğru emperyalizm yenilmez gibi görünse de, onun ekonomik ve politik mekanizması, gerek gelişmiş kapitalist ülkelerde, gerek üçüncü dünya ülkelerinde kendisine karşı dev bir potansiyeli geliştiriyor. Burada komünist güçlere düşen görev, bu potansiyeli örgütleyip harekete geçirmektir. Sorun, kârlarına kâr katma uğruna insanlığa zarar verenlerin elinden erki koparıp almaktır. Ücretler için sendikal mücadeleden tutalım da, işyerleri, iş

güvenliği, demokrasi ve mülkiyet ilişkilerinin değişmesi için politik mücadeleye kadar uzanan geniş bir eylem yelpazesi ile güçler dengesinin değişmesini sağlamak mümkün. Güçler dengesindeki bu değişim emperyalizmi dizginlemek için, onun anti-sosyal, anti-demokratik ve saldırgan yapısının yayılmasını engellemek için zorunludur. Komünistlere düşen görev, tüm bu hareket ve etkinlikler içinde emperyalizmin yapısının kaynağı olan nesnel ekonomik ve toplumsal yasallıkları gösterip, emperyalizmin saldırgan karakterinin değişebilirliğine inanan her türlü hayalciliğe karşı mücadele vermektir. DKP'nin en ön saflarda yer aldığı bu mücadele, salt kapitalist sistemin reformuna yönelik olamaz. Hedefimiz sosyalizmdir.

Emperyalizme tarihsel alternatif – sosyalizm ve asıl insanlık tarihinin başlangıcı

Komünist hareketin asıl hedefi, burjuva toplumunu tüm sınıfları ve sınıf çelişkileriyle yıkıp, bireyin özgürce gelişiminin bütününe özgürce gelişiminin koşulu olduğu komünizmi kurmaktır.

Açlığın ve açlıktan kaynaklanan hastalıkların olmadığı, konutsuzluğun ve işsizliğin aşıldığı, insanlık onurunu koruyan ve gelecek nesillerin doğal zenginliklerini sorumlucaca muhafaza eden böylesi bir toplumsal düzeni, önemli üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet ile bağdaştırmak mümkün değil.

Emperyalizmin bugünkü egemen sistemine karşı tek alternatif, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kaldırılması ve yerine toplumsal mülkiyetin getirilmesidir. Böylece, sermayenin egemenliğine son verip yerine işçi sınıfının ve emekçilerin iktidarı kurulmuş olacaktır. Bu iktidar, toplumsal üretimi toplumun gereksinimlerine göre planlayacaktır. Bu tarihsel alternatif, komünist toplumun ön aşaması olan sosyalizmdir.

Sosyalizm, insanlık tarihinin tüm kazanımlarını, insanın toplumsal sorumluluk içinde, kendisini özgürce belirleyebilmesi için korur. İnsanlığın kültürü ve onun öne çıkan hümanist değerleri sosyalizmin kültürünün bileşkenidirler. Sosyalizm ile birlikte, sınıflı toplumlarda yaşama geçirilemeyen tüm idealler, tarihsel somutluk biçiminde gerçekleşecektir.

Sosyalizm ne bir cennettir, ne de gelişmesi durmuş varılmak istenen son aşamadır. Tam tersi. Sosyalizm, asıl insanlık tarihinin

başlangıcı olup, kanlı sınıf savaşlarının olmadığı, ancak, tüm insanlığın maddi, kültürel ve bireysel zenginliğinin gelişimi için, kendi içinde çelişkili, kavgalı ve barışçıl yöntemlerin kullanıldığı toplumdur. Bu tarih, katılanların sırtından değil, onların bilinçli yön vermesiyle gelişecek olan, asıl insanlık tarihi olacaktır.

Bizim, dayanışma içinde desteğimiz ve sempatimiz, günümüz dünyasında farklı koşullar altında sosyalizmin kuruculuğunda çaba sarfeden, Küba, Çin Halk Cumhuriyeti, Vietnam ve Kore Halk Cumhuriyeti'ne yöneliktir.

Paris Komünü'nden sonra bir sosyalist toplum düzenini kurmak için ilk deneme, 1917 Ekim Devrimi ile Rusya'da başladı. Bu deney başarısız olmuş olsa da, onun kalıcı tarihsel önemi asla azalmayacaktır. Ekim Devrimi, insanlığa yeni bir çağın başlangıcını müjdelemiştir. Elverişsiz koşullara rağmen, Sovyetler Birliği'nin ve daha sonra diğer sosyalist ülkelerin kuruculuğunda olağanüstü başarılar elde edildi.

* On yıllar boyunca, sosyalist toplumlar, kapitalistler olmadan da ve her türlü kâr ilkesinden uzak, toplumsal planlama ile üretimin mümkün olduğunu ispatladılar.

* Sosyalist ülkeler, emperyalizmin saldırganlığını dizginlemeyi başardılar. 1917 Sovyet iktidarının, Rusya'nın birinci dünya savaşından çekilmesini sağlayan barış ilanı, Hitler faşizminin yenilgiye uğratılması, Varşova Paktı'nın silahsızlanma girişimleri sosyalizmin barış politikasının sonuçlarıdır.

* Sosyalizm, ekonomisini üçüncü dünyanın sömürsüne katılmadan geliştirdi.

* Sosyalizm, emperyalist merkezlerde ulaşılamayan bir dizi sosyal kazanımlar gerçekleştirdi.

Ne konut sorunu ne de işsizlik vardı. Herkes için eşit eğitim olanağı, kadınların iş hayatına güçlü katılımı, ücretsiz sağlık hizmetleri ve çok gelişkin bir kitle kültürü vardı.

Bütün bu başarılarla rağmen sosyalist ülkelerin çoğu, sistemler arası rekabette kapitalizme yenildi. Genç sosyalist ülkeler daha çok içinde buldukları elverişsiz koşullarla boğuşmak zorunda kaldılar. Devrim, ekonomik olarak güçsüz ve henüz sanayi kapitalizminin ön aşamasında bulunan Rusya'da başarıya ulaştı. Sovyet iktidarı, başındanberi dış saldırılar ve ekonomik yaptırımlar ile zor duruma sokuldu. Daha sonra ikinci dünya savaşında, Hitler orduları tarafından ülkenin geniş kesimleri, sanayisi ve altyapısı yerle bir edildi. Milyonlarca insan Alman işgalcilerin kurbanı oldu.

İçteki gelişme, Rusya'nın geri kalmışlığı yüzünden çelişkilerle doluydu. Sosyalizmin tutunabileceği burjuva demokratik kurumlar yoktu ve yalnızca Çarlığın otoriter idare mekanizması vardı. Halkın eğitim düzeyi çok düşüktü. Okuma-yazma bilmeyenlerin sayısının çok yüksek olmasına karşın, eşsiz bir kültür seferberliği sonucu bu sorun bir nesilde aşıldı. Dış tehtide karşı çok kısa bir sürede ordulaşmak gerekiyordu. Tüm bunlar SBKP'nin devrimci dinamizminden kaynaklanan olağanüstü çabalar sonucu gerçekleştirildi. Ne var ki, partinin bu durumu, ideolojik ve politik olması gereken öncülüğünün, giderek halkı yöneten bürokratik bir öncülüğe dönüşmesine neden oldu.

Bu nesnel çelişkiler karşısında, komünist dünya hareketi ve özellikle SBKP ve diğer sosyalist ülkelerin komünist partileri yenildi. Onlar, bu çelişkilerin aşılması için hiçbir politik strateji geliştiremediler. Gelecekte gerçekleştirilecek her sosyalizmin kuruculuğunda ders alınması gereken kimi temel hataları şimdiden görebiliyoruz. Bu bağlamda ayrıntılı ve kapsamlı analizler, daha uzun bir zamanı ve incelemeyi gerektirse de, en önemli yanıtları şöyle sıralayabiliriz:

* Sovyetler Birliği'nin, dıştan kaynaklanan aşırı bir tehdit altında olması içeride baskı ve teröre neden oldu. Oysa bu durum 1936 Anayasası'nda kabul edilmiş olan sosyalist hukuk devleti anlayışını çığnıyordu. Bunun yanısıra, kimi devlet organları, başlarına buyruk kendi mekanizmalarını yaratıp, erki keyfi bir biçimde kullanıyorlardı. Böylece, toplumsal gelişme için zorunlu olan eleştirel tartışma ortamı silinerek, partinin kendisi zayıflatıldı.

* Lenin'in ölümünden sonra, Stalin'in etkisiyle, Sovyetler Birliği'nde ve 1945'ten sonra Avrupa'nın diğer sosyalist ülkelerinde parti ve devlet içinde demokratik merkeziyetçiliği kötüye kullanarak biçimsel demokratik yapılar oluşturuldu. Bu yapılanmalar içinde, parti üyelerinin ve halkın kısıtlı söz hakkına sahip olduğu, ama partinin tek ya da bir kaç liderinin herşeyi belirlediği bir süreç yaşandı. Sonuçta, yığınlara yabancılaştırma, yeni ekonomik ve politik zorunluluklara karşı tepkisizlik reel sosyalizmin çöküşünü ve oportünizmin zaferini sağladı.

Sosyalizmin kuruluş aşamasında, üretimin ve yeniden üretimin sıkı biçimde merkezileştirilmesi doğrudur. Ne var ki, bilimsel teknik devrim, merkez ile ekonomik birliklerin öz yetki sorumluluğu arasındaki bağlantının esnekleşme zorunluluğunu çok önceden dayatmasına karşın, merkeziyetçilik korundu, bununla da kalmayıp mükem-

melleştirildi. Savaş sonrasında kadar kapitalizmi geçen üretim verimliliğinin hızı düşerek tersine döndü. Bu da, sosyalizmin ekonomik altyapısını çökertti.

* Özellikle 70'li yıllardan itibaren, sermaye daha güçlü bir uluslararası iş bölümüne giderken, sosyalist ülkelerin bu bağlamdaki enternasyonalleşme girişimleri tıkanıp kaldı.

* 20'li yılların sonundan itibaren politik yaşamın bürokratikleştirilmesi, Marksist-Leninist teorinin ve kültürün gelişimini engelledi.

Sosyalizmin, Sovyetler Birliği'nde, baştan elverişsiz koşullar altında kurulması ve bundan kaynaklanan iç çelişkiler, sosyalist ilkelerden sapmalara yolaçtı. Bir de buna dıştan gelen ağır saldırılar eklenince durum iyice zorlaşmış oldu. İkinci dünya savaşından sonra gelişen "soğuk savaş", bu saldırıları, sabotajdan teknoloji ambargosuna ve yıpratıcı bir silahlanmaya kadar genişletti. Nitekim, bu iç ve dış etkenler altında üstünlük kazanan oportünist görüşler, Sovyet toplumunun devrimci karakterini ve bilimsel sosyalizm düşüncesini sarsıp, burjuva ideolojilerine kapı pencere açarak Sovyet sistemini çökertmeyi başardı.

Sosyalizmin kurulmasının ilk denemesinde ortaya çıkan sorunları ve yenilgiyi tarihsel materyalizme dayanarak çözümleyebiliyoruz. Ancak, tüm bunlara rağmen sosyalizmin kapitalist sisteme karşı alternatif olmasını sürdürmesinde hiçbir şey değişmedi. Sermayenin yeniden üretimi yasallığı, insan uygarlığının sonunu, bundan da öte insanlığın sonunu getirecek ekonomik bir davranışı zorunlu kılıyorsa, o halde, bu sermaye ilişkilerini ortadan kaldırıp yerine toplumsal üretim ilişkilerini koymak mantıksal bir zorunluluktur. Sermayenin egemenliğini yıkıp üretim araçlarını ve artı değeri toplumun mülkiyetine geçirmekten başka çare yoktur. Hiç kimse, karmaşık tarihsel süreçler içinden ortaya çıkacak olan sosyalist mülkiyet ve üretim ilişkilerini şimdiden planlamaya kalkışmamalı. DKP, çalışan insanların kendi geleceklerini özgürce, sömürünün olmadığı bir ortamda, güvence içinde ve baskı altında tutulmadan kendilerinin belirlemesi için mücadele veriyor.

DKP, toplumsal mülkiyetin oluşumu, ekonominin idarenin ve basın- yayın üzerindeki toplumun denetimi için toplumsal, politik, ekonomik ve hukuksal tüm gelişmeleri destekleyip teşvik edecektir. Parti, kapitalizme alternatif sosyalist modellerin teorik oluşumu ve yaşama geçmesi için çalışacaktır. Bunun yanı sıra, burjuva demok-

rasilerindeki politik hakların ve reel demokratik özelliklerin feodalizme karşı elde edilmiş önemli kazanımlar olduğunun bilincindeyiz. Bu haklar ne kadar da hakim sınıfların çıkarlarına göre düzenlenip işletilse de, burjuva demokrasilerinin sınıf karakterine, kapitalizmdeki darlığına ve şu aşamadaki zayıflıklarına verilecek cevap, onun sosyalizmde tamamen yadsınması olmamalı. Onu sosyalizmde daha da geliştirerek, bir gün, dialektik yasallıklar içinde aşmalıyız.

DKP, sosyalist toplumun yalnızca yığınların onayı ve etkin girişimiyle kurulacağını bilincindedir. Partinin bu nedenle, öne çıkan görevlerinden biri yığınların politik ve ideolojik bilinçlenmesini sağlayıp, egemen güçlerin kültürüne karşı yeni bir kültürün geliştirilmesidir. Sosyalizm gökten düşmeyecektir.

Strateji

DKP'nin hedefi sosyalizmdir. Sosyalizm uğruna mücadele, insanlığın varlığı için, savaşların, yığınsal yoksulluğun ve ekolojik felaketin önlenmesi için mücadele vermeden mümkün olmayacaktır.

Tüm bunlar, emperyalist sisteme, ulusal ve uluslararası finans oligarşiye karşı verilecek sınıf savaşımı ile elde edilecektir.

Komünistlerin görevi, emperyalizmin üretici güçlere yönelik deformasyonunu, en azından, insanlığın bundan sonraki gelişme olanaklarını daha fazla tarhip etmeden frenlemektir. Bu doğrultuda geliştirilecek her politikaya destek vereceğiz. DKP'nin yoğunlaştığı eylemler, kapitalizm tarafından mağdur bırakılan insanların ve işçi sınıfının özellikle sosyal ve politik çıkarları içinsözcülüğün zorunlu olduğu eylemlerdir. Bunun yanı sıra, egemenlerden ilerici reformlar koparmayı hedefleyen her eyleme katılır.

DKP'nin politikası, bağımsız eylemlerin geliştirilmesini, geniş eylem birliklerinin oluşumunu ve bunun başarısı için her türlü çabayı göstermeyi öngörür.

* Barışın güvenliği için, 1914 ve 1939'dan sonra üçüncü bir felakete doğru gidişi engellemek.

* Demokrasiyi ve insan haklarını, bürokratikleşmeye, basın-yayın kartellerine ve meslek yasaklarına karşı savunup genişletmek.

* Sosyal kazanımların savunulup ve genişletilmesi için, işsizliğe, işletmelerin kapanmasına, yüksek vergilere ve geçmişte mücadele sonucu kazanılan sosyal hakların-

budanmasına karşı Almanya çapında karşı koymak.

* Dil, ulus, ırk, cinsiyet, din ve dünya görüşünden bağımsız olarak tüm işçilerinin eşitliğinin sağlanması. Yabancı işçilerin temel haklarının elde edilmesi için seçme ve seçilme, oturma hakkı, iş ve sosyal yardım, barınma koşullarının düzeltilmesi, eğitim ve bir üst eğitim hakkı, kendi ana dillerini konuşma ve kültürlerini yaşatma hakkı.

* Gerici gelişmelerin tehdidine karşı etkili mücadele verip, yabancı düşmanlığının, ırkçılığın ve neofaşist terörün zeminini çökertecek geniş bir anti-faşist hareketi geliştirerek, faşistlerin saldırganlığına karşı anti-faşizmin taarruzunu başlatmak. Bunun için, faşist örgütlerin ve yayınların yasaklanması ve faşizmden tarihsel derslerin alınması ve bunun yaygınlaştırılması zorunludur.

Anti-emperyalist dayanışma ve yeni bir dünya ekonomik düzeni için, yabancı düşmanlığının, ekonomik ambargoların ve askeri cezalandırma operasyonlarının durdurulması, ekonomik borçların yükü altında ezilen ülkelerin borçlarının silinmesi ve daha iyi hammadde fiyatlarının belirlenmesi.

* Bugünkü ve gelecekteki nesillerin zararına işleyen pervasız kâr hırsına karşı, dünyanın tahribinin durdurulması.

Hareket halindeki sınıf ve katmanlar, sınıf savaşlarında mücadele deneyimi kazanıp, finans oligarşinin alanını daraltarak daha ileri adımların ön koşullarını hazırlamış olurlar. Bu savunma mücadeleleri ve reform hareketlerinin başarısı en başta işçi sınıfının toplumu değiştiren temel güç olarak bu çatışmaların merkezine girmesine bağlıdır.

DKP bu doğrultuda tüm enerjisini kullanacaktır.

Özellikle gençliği bu mücadele ve hedefler için kazanmanın büyük önemi var. Kapitalizm, genç insanlara anlamlı bir yaşam ve gelecek perspektifi sunamaz. Gençlik, her yerde egoizmi, insafsızlığı, rüşveti, bağımlılığı ve teslimiyeti görüyor.

DKP için gençlik arasında Marksizmi ve sosyalizmi, kapitalist sisteme alternatif olarak yaymak çok önemli bir görevdir. Ortak dünya görüşü nedeniyle DKP'nin en yakın yandaşı Sosyalist Alman İşçi Gençliği - SDAJ'dir.

Toplumsal ilişkilerin değişimi, bir dizi küçük ve büyük adımlardan oluşup devrimle son bulur. Bu bağlamda, reformlar vazgeçilmezdir. Ancak, reformların, işçi sınıfının durumunu düzeltir, güçler dengesini onun lehine değiştirir, sınıf bilincini geliştirerek

kapitalist erk ve mülkiyet ilişkilerinin aşılması için katkıda bulunursa bir anlamı var. Reformlar, emekçilerin kaderinin daha çekilir duruma gelmesi için önemli olsa da, sonuçta geçici bir iyileşme ve dünyamızı bekleyen tehlikeleri biraz daha geciktirmekten başka bir işlevi yoktur. Sorunların tek çözümü, toplumsal üretimle özel mülkiyetçilik arasındaki temel çelişkinin kaldırılmasıdır.

DKP görevini, bu düşünceyi, emekçi halka ulaştırarak, reformlar için mücadeleyi yeni toplumsal düzenin nihai hedefiyle birleştirmekte görür.

Savunma ve reform mücadeleleri tüm bir süreci kapsayacaktır. Bu mücadele, demokratik ve sosyal kazanımlara yönelik saldırıları geri püskürtüp, demokratik ve sosyal dönüşüm için bir ivme sağlayabilir. Böylesi bir süreçte, emekçilerin kendilerine olan güvenleri artacak, güçler dengesi değişip anti-monopolist ve demokratik dönüşümler sonucu anti-tekelci bir demokrasiyi kurmak mümkün olacaktır. Bu da, sosyalizme geçişin daha elverişli koşullar altında gerçekleşmesini sağlayacaktır. Kuşkusuz, reformlar için mücadele, anti-tekelci ve anti-emperyalist ortaklıklar sonucu oluşacak olan bir iktidar ulusal bir karakter taşıyacaktır. Ancak, köklü ekonomik değişimler ve kapitalist kâr sistemine devrimci yoldan son vermek, enternasyonal bir koordinasyonla ve bu devrimci dönüşümler önemli emperyalist ülkeleri kapsarsa mümkün olacaktır.

İşçi sınıfının yaptırım gücünü belirleyen onun örgütlülüğüdür. DKP'yi güçlendirmek, onun örgütlülüğünü ve gazetesini tüm Almanya'ya yaymak, Almanya'daki komünist hareketin güçlenmesinin ve Avrupa çapında komünistlerin zorunlu olan sıkı işbirliğinin gelişmesi için temel önkoşullardır.

İşçi sınıfının sayısal olarak en güçlü olduğu örgütler sendikalar. Alman işçi hareketinin en önemli kazanımı, faşizm deneyiminden çıkarak oluşturulan birlik sendikasının günümüze kadar korunmuş olmasıdır. Birlik sendikalarını koruyup gelişimine katkıda bulunmak, komünistlerin merkezi görevidir. DKP'nin, işçi sınıfının sosyal haklarının korunması için yeri sendikaların yanındadır. Yerimiz, barış hareketinin, çevre hareketinin, kadın hareketinin demokratik haklar için hareketin ve ülkemizdeki anti-faşizmin yanındadır. Bu bağlamda, başka partiler ile yakınlaşmaktan çekinmiyoruz. Tüm eylem birlikleri ve genelde birlik politikamızda ölçüt, işçi sınıfının ve halkın çoğunluğunun çıkarları-

dır. DKP için, diğer komünist ve sosyalist güçlerle Almanya çapında politik ve ideolojik temel sorunlar etrafında tartışmayı yoğunlaştırıp her fırsatta birlikte harekete geçmenin büyük önemi var. Hedefimiz, Almanya'daki tüm komünistlerintek parti içinde birleşmesidir. DKP buna ilişkin tavrını kendi programatik temel ilkelerinden ve tüzüğünden çıkararak belirleyecektir.

İçinde bulunduğumuz yenilgi ortamından çıkışın uzun ve zorlu olacağını biliyoruz. Ancak, Marksist konumları sınıf savaşının içine taşımayı başarırsak,

komünist politikanın Almanya'daki mücadeledede güç ve etki kazanacağını da biliyoruz.

Biz komünistler, 1919'da Karl Liebknecht'in, ölümünden kısa bir süre önce söylediği gibi "yüksekten derinliklere fırlatılmaya alıştık". Ama biz, Rosa Lüksemburg tarafından formüle edilen, "sosyalizm ya da barbarlık" alternatifinin bugün de geçerli olduğunu biliyoruz. Bu bizim önümüze, insanlığın mutlu ve özgür geleceği için, komünizmdeki geleceği için savaşma görevini koyuyor. ■

DÜNYA'DA SINIF SAVAŞIMI SÜRÜYOR

Kaynak'ın bu sayısıylabirlikte, sosyalizmin çöktüğü günümüzde, karamsarlığa kapılmak yerine, yepyeni ve derinlerden gelen, çıkardığı derslerle çok daha sağlam temellere oturacak olan dünya işçi sınıfı savaşımından kısa kısa haberler vermeye başlıyoruz.

Çekoslovakya

400 BİN ÜYESİ OLAN ve Aralık 1992'de Kladno'da toplanan Bohemya ve Moravya Komünist Partisi (KSCM) Kongresi'nde isim değişikliği yapılmamış ve Sosyalist Enternasyonal'le birleşme planları gerçekleştirilmemişti. Kongre, Jiri Svoboda'yı yeniden başkan seçmiş, diğer adaylar öldürülme tehdidinden dolayı adaylıklarını geri çekmişlerdi. Parti içinde Marksist-Leninist görüşleri de içeren değişik eğilimler vardı.

Bu eğilimlerden biri olan ve kendilerini *Sosyalizm İçin* (For Socialism-FS) olarak adlandıran bir platform, Başkan Jiri Svoboda'nın Aralık Kladno Kongresi'nin kararlarından yan çizerek, sosyal demokrat çizginin de sızmasıyla, partinin likidasyonuna ve bölünmesine karşı durdu. FS, teorik yaklaşımının Marksizm-Leninizm temeline olduğunu ve dünya komünist hareketlerinin genel deneyimlerine dayandığını belirtti.

FS, parti örgütleri içinde açık bir platform olarak çalışma yürüteceklerini açıkladı. Amaçlarının partinin komünist karakterini güçlendirmek olduğunu, böylece her parti örgütünün ve üyesinin sosyalist dünya görüşünün yeniden doğuşunda aktif yer alacaklarını belirtti. "Bu nedenden dolayı

biz, topraklarımızda kapitalizmin restorasyonuna karşı çıkıyoruz ve sosyalizmi savunuyoruz" diyordu.

Haziran 1993'de Moravya'da yapılan kongrede ise KSCM'yi, amorf bir "Demokratik Sol Parti" haline getirme oyunları suya düştü.

Kongre yeniden partinin ismini ve programını onayladı, sağın platformlar oluşturmasını yasakladı ve FS gurubundan iki lideri merkez komiteye seçti.

Parti liderliğine tarihçi Miroslav Grebenicek seçildi. Adaylar, 49 işçi, 14 köylü, 38 emekli, 18 iş adamı, 3 işsiz, 81 full-time parti profesyoneli ve 17 milletvekilinden oluşuyordu. 61 delege lokal belediye başkanlarıydı.

Slovakya

SLOVAKYA KOMÜNİST PARTİSİ'nin (KSS) Demokratik Sol'a dönüşmesine karşı çıkan guruplar, "Marksist bir parti olarak ulusal, demokratik, işçi hareketi ve anti-faşist hareketlerin geleneklerini yeniden gündeme getirme" temelinde birleştiler. Slovakya'da 18 bin 500 üyeyi temsil eden 163 delege son 40 yıldır Slovakya'da

gerçekleşen olumlu "maddi ve manevi" gelişmeleri tanıdıklarını bildirdiler. "KSS çalışan insanların sosyal garantilerini koruma çabasında olan bir muhalefet partisidir" ve "komünist ve işçi hareketinin orijinal değerleri"ne dönme çabasıdır.

Hollanda

14 KASIM 1992'de Amsterdam'da değişik komünist gurupların birleşmesiyle toplanan kongrede Yeni Hollanda Komünist Partisi kuruldu. Yeni kurulan parti haftalık bir gazete çıkarmaya başladı ve yeni bir merkez binaya yerleşti. Yeni Parti, Hollanda Komünist Partisi'nin, Hollanda Komünistler Birliği'nin, Brabant Komünist Platformu'nun ve diğer lokal komünist gurupların eski üyelerini biraraya getirerek, eski partinin kendini radikal/yeşilci cepheye dönüştürmesinden sonra ilk defa komünist güçlerin birlikteliğini temsil ediyor.

Almanya

ALMANYA KOMÜNİST PARTİSİ (DKP) "yenilgi" sonrası ilk kez Mannheim'da toplanarak tam üyeli kongrelerini yaptı. (*Dia-Mat* January 1993) Parti iki Almanya'nın birleşmesi ve Batı Berlin'in özel statüsünün kaldırılması nedenleriyle özel sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Batı Alman partisi sorunlarının üstesinden gelebilmekteydi ancak üyelerinin büyük çoğunluğunu kaybetti, birçok parti örgütü çöktü ve mal varlıkları karmaşa içinde yok oldu. Eskiden günlük olan gazeteleri *Unsere Zeit*, iki ayda bir çıkmaya başladı ve Luksemburg parti örgütü tarafından basılmaktadır. İşçi sınıfı içinde yeniden güç kazanmaya çalışan Alman komünistleri, aktif sağcı Sosyal Demokratlar nedeniyle kamu sektöründe iş ve sendikalarda sorumluluk alamıyorlar.

Parti okumuş ve genç üyelerini kaybetti. Partinin merkezi örgütsüz durumdadır.

Kongre parti çalışmalarını, parti yapısı ve basını çerçevesinde yeniden inşa etme üzerinde önemle durdu. Sessiz kalan derin ideolojik ve politik farklılıklar liderlik seçimlerinde çok kesin bir şekilde ifade edildi. Ve 37 oya karşı 158 oyla Rolf Priemer ve 35 oya karşı 162 oyla Heinz Stehr olmak üzere iki konuşmacı seçildi. Helga Rozenberg 150 karşıt oyla seçimlere giremedi.

* İki Almanya'nın birleşmesinden üç yıl sonra Doğu Almanya'nın ekonomik tablosu-

nun bazı verileri ise şöyle:

- Son üç yıl içinde endüstri proletaryası eski kapasitesinin 1/3'ünden aza düştü.

- Ekmeğini ve yağınını insanların karnını doyurmakla kazanan 800 bin kişiden geriye sadece 200 bin kişi kaldı.

- Bir milyondan fazla insan, özellikle kalifiye işçiler yeni iş aramak için Batı'ya gittiler.

- 1993'ün başında, eğitim sektöründe çalışan 195 bin kişiden sadece 23 bin 500'ü eğitim ve araştırma yapabilmektedir.

Portekiz

4 ARALIK 1992'de, Almada'da Portekiz Komünist Partisi'nin 14. Kongresi toplandı. Kongre'de Alvaro Cunhal bir konuşma yaptı. Alvaro konuşmasında, "bu kongreye bazılarını beklediği gibi geri çekilme, savunma, geriye dönülmez bir düşüşün politikasını görüşmeye gelmedik, aksine işçi sınıfının ve halkın ülkenin hayatına yapıcı katılımlarıyla birlikte politik eylemin karşılaşacağı sorunlara cevaplar vermeye ve amaçlarımıza bağlılığımızı tastiklemeye geldik" dedi.

Uluslararası durumu değerlendirirken iki temel fikri akılda tutmak gerektiğini söyleyen Cunhal, birinci fikir olarak, Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupa ülkelerinin çöküşüyle birlikte dünya dengelerinde ortaya çıkan ani ve radikal değişiklik sonucunda emperyalizmin dünya hegemonyasında yeniden yerini alma çabasında olduğunu söyledi.

İkinci fikir olarak ise, bu değişiklik sonucunda kapitalizmin daha üstün ve sonul bir sistem olduğu anlamı çıkarılamayacağını, sosyalist sistemin inşası projesinin tarihsel olarak ortadan kalkmadığını belirtti.

Cunhal sözlerini şöyle bitirdi: "Bazı kapitalist teorisyenlerin ve propagandacıların söylediklerinin tersine, komünist partileri geri dönülmez bir çöküş içinde değillerdir. İşçilerin, halkın ve hak davası savaşımına gönül vermiş partilerin önemleri devam edecektir ve derin inancımız odur ki, komünist partilerinin yok olduğu yerlerde işçiler ve halk yenilerini yaratacaklardır."

Fransa

FRANSIZ KOMÜNİST PARTİSİ (PCF) yönetimi, liderlerinden biri olan Charles Fiterman'ın partiyi likide etme ve yerine yeni bir sol parti kurma önerisini reddetti.

Tartışma, Fransız genel seçimlerinden hemen sonra, Sosyalist Parti'nin oylarındaki

çöküşle birlikte hükümete gerici bir partinin geldiği dönemde yapıldı. Ancak PCF, beklenenin tersine oy kaybına uğramadı ve parlamentoda bir gurup oluşturmaya yetecek kadar üye çıkardı.

Charles Fiterman Merkez Komite'de sadece 7 kişiden destek buldu. Ezici çoğunluk ise partiyi, bölgeler düzeyinde sol ve ilerici güçleri harekete geçirerek yeni seçilen gerici hükümetle mücadele etmeye çağırdı.

İsrail

İSRAİL ORDUSUNDA ASKERLİK yapmayı reddeden ilk Druze Arab'ı, şair Muhammed Nafa'a İsrail Komünist Partisi'nin genel sekreterliğine seçildi. Direnişi yüzünden hapse atılan ve eğitimini sürdürmeyecek kadar fakir olan Muhammad Nafa'a hayatını tarım işçiliği yaparak kazanıyordu. 57 yaşındaki bu eski Genç Komünist lider, Barış ve Eşitlik için Demokratik Cephe'yi İsrail Parlamentosu'nda 1990-1992 yılları arasında temsil etti.

ABD

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ KOMÜNİST PARTİSİ(CPUSA) üyeleri kampanyalarını ve örgütlenme çalışmalarını, evsizler ve işsizler üzerinde yoğunlaştırdılar. CPUSA'nın merkez yöneticilerinden biri olan Jim West, bu stratejinin partinin uzun vadeli stratejisi olan endüstriyel işçi sınıfıyla kaynaşma stratejisinin bir uzantısı olduğunu söyledi.

Parti, Clinton'un seçimiyle birlikte ABD ekonomisinde köklü değişiklikler olacağı umudunun yükseldiğini kabul etmektedir. Hernekadar bu umutlar hayali de olsa, parti kendini yığınlardan soyutlamamak için olgunlaşmamış eleştirilerle sakter bir yalıtılmaya düşmek istememektedir.

Jim West, CPUSA'nın Aralık 1991 Kongresi'nde meydana gelen ciddi bir ayrılıktan partinin yeni yeni kendini toparla-

maya başladığını söylüyor. Partinin çoğunluğu, genel sekreter Gus Hall'un, partinin desteğini Marksizm-Leninizm ve devrimci bir işçi sınıfı partisine olan ihtiyaç temelinde sürdürmesini destekledi. Küçük bir azınlık, ancak içlerinde Angela Davis ve James Jackson gibi önemli isimlerin de olduğu bir azınlık Yazışma Komitesi (Committee of Correspondence) adı altında ayrıldılar. (Bu isim Amerika'nın İngiliz koloniliğine karşı yürüttüğü bağımsızlık savaşı sırasındaki devrimci örgütlenmelerden esinlenmiştir.)

Jim West ayrılık noktalarını şöyle açıklamaktadır. Birincisi Sovyetler Birliği ve Avrupa'da sosyalizmin çökmesi. Sovyetler Birliği'nin politikasını körce savunanların Gorbaçov'un gerici politikalarını zamanında görememeleri.

İkincisi, Afro-Amerikan eşitliği gibi çok önemli bir konuyu da içeren "işçi sınıfının birliği konusunda değişik yaklaşımlar". Ayrılanlar bu konunun ABD politikasında ana ayrılık noktası olduğunu belirtirken, partinin çoğunluğu bu konuyu sınıf savaşımının en kritik halkalarından biri olarak görüyor.

Üçüncüsü, işçi sınıfının merkezi rolü üzerine farklılıklar var.

Sonuncu olarak da Gus Hall'un süregelen yöneticiliğine ve parti içindeki demokratik merkezîyetçiliğe itirazlar var.

Jim West'e göre parti, parti-içi çatışmaların öncesindeki gücüne henüz erişebilmiş değil, ancak evsizlerin sorunu çevresinde, son bir yıl içinde 300 yeni üye kazanmış durumdadır.

Partinin yayın organı olan *Halkın Haftalık Dünyası*, (*People's Weekly World*) yayınına İngilizce ve İspanyolca olarak devam ediyor. Parti-içi çatışma sırasında satışında düşüş olmuştu ancak yeniden toparlanıyor.

CPUSA uluslararası planda aktif olarak çalışıyor. Kanada ve Meksika komünist partileriyle Kuzey Amerikan Serbest Ticaret Bölgesi çerçevesinde birlikte savaş yürütüyorlar ve dünya çapında komünistleri bir araya getirme ve komünist hareketi ilerletmenin yollarını araştırıyorlar. ■

Zeynelabidin oğlu Zeyd, onun soyundan gelenler ve Anadolu Aleviliği

Araştırmacı-yazar İsmail Kaygusuz, Alevilik inanç ve kültür tarihi dizisinin bu bölümünde, Aleviliğin ehlibeyt soyuyla birlikte Anadolu'ya ilk girişini anlatıyor.

İSMAİL KAYGUSUZ

Önceki yazımızda Zeyd ve Yahya hakkında vermeğe çalıştığımız bilgilerin büyük çoğunluğunu Şahrîstan'dan ve J. Wellhausen'ın klasik Arab tarihçilerinden derlediklerini özetleyerek sunmuştuk. 4. İmam Zeynelabidin'nin oğlu Zeyd ve soyu üzerinde yeni ortaya çıkan bilgilerden özetler vermek ve soyunun Anadolu'daki uzantıları konusunda burada kısa bir tartışma yapmak gereğini duyuyoruz.

Isparta-Senirkent yakınlarında Uluğbey kasabasında mezarı bulunan Veli Baba tarafından 1640'larda Arapça yazılıp, 1890 yıllarında Türkçeleştirilmiş *Menakıbnâme*'de, soyundan geldikleri Zeynelabidin oğlu Zeyd hakkında ayrıntılı bilgilere rastlıyoruz:

“İmam Zeyn-el-Abidin Efendimizin şehadetinden (713- İ.K.) sonra Küfe'de sakin olurdu

(otururdu) ki Küfe Şiileri onun katına gelüp işvalar idüp (tahriklerle yoldan çıkartıp) da'vayı Hilafet ittirdiler. Anın üzerine biat ittildiler ki 'Dostuna dost, düşmanına düşman olalar'. Ve önünde kılıç urup anı halife kıldılar. Bu tedbir üzerine tamam bir yıl geçti. Bu bi'atlerini ve bu mukavelelerini Yusuf bin Amru'ya (Umar, Ömer- İ.K.) haber virdiler. Ol dahi Zeyd R.A.'a adem gönderdi. 'Küfe'de durmasın çıksın'didi.' (Veli Baba Menakıbnamesi, (Haz. Doç.Dr.Bedri Noyan), İstanbul-1993, s.134)

Zeyd hasta olduğu ve iyileşince gideceğini bildirir. Yusuf bin Umar bir sürer bekler. Ancak Küfe'deki taraftarları ona “eğerçi Zeyd bin Ali bu günlerde halk bütün ana biat ider” diye haber iletince, “edepsiz büyük sözler söyleyüp, tehditler idüp, elbette durmasın gitsün” der.

Zeyd bunun üzerine Medine'deki akrabalarının yanına gitmeyi düşünürken, Yusuf bin Umar “kendi Kavm-i Yezid'inden bir adem” gönderir ve Zeyd bin Zeyn-el-

Abidin'i Gadip adındaki yere kadar zorla götürmesini sağlar. Yusuf'un "Yezid"i döner dönmez çok sayıda Küfeli yanına gelip; "Ya sıbt-ı (torunu) Rasulallah, bizi nere koyup gidersen ki Küfe'de yüzbin kılıcın vardır ve cemi halk sana tabi ve nasır(yardımcı)dırlar" diye yalvarır, ağlaşır-sızlaşırlar. Onu kandırarak geri götürürler.

Sadece içlerinden Muhammed bin Amru, dedeleri İmam Ali ve İmam Hüseyin örneklerini vererek Zeyd'i, gitmesi için inknaya çalışır:

"Ya ibn-i (oğlu) Rasullah, sen bu Küfe halkının yalanlarına inanma ve sözlerine bakıp ta aldanma. Var, Medine'ye kendi kavim ve kabilen yanlarına git. Zira ben korkarım ki bu kavim sana dahi vefa itmeyeler. Ve bilirsin ki ceddin İmam Ali Sıffiy'n'de Mu'aviye ile muharebe itti. Mu'aviye mağlub olduğu günü Amr-ıbnil- As'ın hilesiyle Kur'an-ı Azim-üş-Şan'ı mızraklar başına diktürüb 'ey kavim biz sizi bu Kelamullah'a davet ediyoruz, bırakın kırmayın bizi' deyü feryatları üzerine ceddin Hz Ali: 'Kelamullah-ı natık benim, anların işi hiledir, urun bakayım' diye emir verdiyse de emrine inkiyad ve kendusine ita'atten huruç ettiler. Eğer bu anda ateş-i harbi kestirmez isen seni katlîderiz veya düşmana teslim ideruz deyü Mu'aviye'nin üç buçuk kuruşuna aldanup yirmibin havaric-i Küfi (Küfeli Hariciler) üzerine hücum ittiler..." (Veli Baba Menakıbnamesi, s.135)

"Ve yine bilirsin ki ceddiniz İmam Hüseyin bin Ali'ye neler ittiler. Ana dahi bin yeminler ve nice sözler ile kırkbin kişiyiz, sana tabiyiz deyü mühür basup Müslüm ibn-i Akıyl vasıtası ile Medine-i Münevvere'ye gönderdiler. Ve Şah-ı şehidi Irak'a davet idüp, badehu Müslüm ibn-i Akıyl'i ve iki dane tıfl-i nevrestenini (iki yeni yetişen çocuk) şehid eyledikten sonra ceddiniz İmam Hüseyin Müslüm'ün göndermiş olduğu üzerine, arsa-i Kerbela'ya teşrif ettiklerinde bu kavm-i Yezid aleyh-il-la'nenin hakimi olan Zeyyad'ın ve scr'askeri bulunan Saïd bin Vakkas'ın ve ümerasından Şimr-i Z-ül- cevşen kafirin arkasına düşdüler, gidip Kerbela'da Fırat'ın suyunu kestiler. Bunlardan vefa gelmez..." (agy, s.137)

İmam Caferi Sadık devrede

Bu uyarıya rağmen yalvarmalara dayanamayan Zeyd bin Zeynelabidin, hiç değilse Medine'deki akrabalarına danışıp, bir karara varmaları gerektiğinde ısrarlı olur. Ve bir mektup yazarak yeğeni İmam Caferi Sadık'a gönderip, cevabını bekler. Cafer'den gelen mektup olumlu yöndedir:

"Siz bizim büyük ammi zademizsiniz. Bizlerden duadan başka birşey elimizden gelmez. İnşallah muvaffak olursunuz. Ve lüzum takdirce bu taraftan asker sevketmekte kusur olunmayacağı şüphesizdir." (agy, s.137-138)

Yazımızın birincî bölümünde (bakınız Kaynak sayı:2) el Şahrıstan'a (Kitab al-

Milal, s.271 vd.) dayandırılarak anlatıldığı gibi Zeyd'le, gerek büyük kardeşi İmam Muhammed Bakır'ın (ö.733-34) ve gerekse yeğeni İmam Caferi Sadık'ın (ö.765-66) anlaşamadıkları noktalar vardı. Fıkıhçı ve Muttezile olan Zeyd, Ebubekir ile Ömer'in Ali'nin hakkı olan hilafeti gasbettikleri düşüncesini benimsemediğinden İmam Bakır'la tartışıyorlardı. Zeyd'in 740'lardaki başkaldırısında, artık yaşamayan İmam Bakır'ın, kardeşinin bu yönünü eleştirmesinde haklılığı, bunu ilke olarak kabul etmiş olan Şii'lerin (Ali ve Ehlibeyt yandaşları) ikiye ayrılmasında ve dolayısıyla azalmasında görüldü.

Menakıbname'de Zeyd'in, büyük bilgin ve mutasavvıf olan Caferi Sadık ile hem başkaldırı eyleminde hem de Ebubekir ve Ömer'e ilişkin düşüncesinde hemfikir olduklarını görüyoruz. Oysa önceki yazıda belirtildiği gibi, el Şahrıstan'a göre İmam Caferi Sadık Zeyd'in oğlu Yahya'yı, babasının yaptığı yanlışla düşmemesi ve isyan etmemesi yolunda ikaz etmiştir. Ayrıca onun, Ebu Müslim'in hilafeti kendisine eliyle teslim etme önerisini kabul etmediği üzerinde tarihçiler hemfikirdir.

Oysa Veli Baba, Zeyd'in ona danıştığı ve Cafer'in de "gerekirse Medine'den asker sevketmekte kusur olmayacağı" yanıtını verdiğini yazmaktadır. Şii'lerin "sen Ebu Bekir ve Ömer hakkında ne dersin?" sorusuna Zeyd'in, "Allahtan korkun ve onların hakkında yaramaz sözler söylemeyin... Ve atalarımın dahi onların hakkında asla iyilikten gayri nesne işitmedim" biçiminde verdiği karşılığı İmam Cafer'e iletirler ve amcasının yerine kendisinin geçmesini isterler. Veli Baba'ya göre İmam Caferi Sadık şöyle davranmıştır:

"Ben dahi öyle dirim, deyüp mukaddem (önceki) Zeyd Efendimizin gönderdiği mektubu kendilerine kıraat etti (okudu). Ve 'bu mektubu dahi sizin ademleriniz getirdi. Ve bizim ayırımız gayrımız yoktur. İmdi ey müslümanlar Tanrıdan korkun. Eğerci benim ammim (amca) oğluna(?) biat ittiniz ise vefa idin ki ol bu işe benden herhalde layık ve şayestedir.'" (agy, s.139).

Veli Baba'nın, cedit Zeyd'in İmam Caferi Sadık ile mektuplaştığı ve onun desteğini aldığına dair bilgileri nereden bulduğunu bilemiyoruz. Ancak anlattığı birçok olaylar ve verdiği tarihler bilinenlerle büyük uyum sağlamaktadır. Belli ki eski İslam tarih-yazarlarını okuyup incelemiştir.

Ne var ki Sünni Arab tarihçi ve ozanları, çoğunluğu ağızbirliği etmişlercesine Caferi Sadık'ın, Zeyd ve oğlu Yahya'nın başkaldırı hareketlerini ve hatta Ebu Müslim'i bile

tasvip etmediğini yazmaktadırlar. Bunları ilk yazarların Emevi ve Abbasi saraylarına yaranmak için onların istediklerini yazdıkları bir gerçektir. Daha sonrakiler ise bunları yinelemekten öteye gitmemişlerdir. Bu nedenlerle, önceki yazımızda belirttiğimiz gibi Zeyd için "sizin Mehdi'niz Zeyd'inizi biz işte böyle ipte salladınız" ve Yahya'ya "Irak'ın danası" diyen Emevi tarihçilerinin kaynaklanan çağdaş yazarların eleştirel gözle ve dikkatli yaklaşmaları gerekir.

Veli Baba da elbet yan tutacaktır. Çünkü soyundan geldiği bir kimseyi, "ceddini" anlatıyor. Ancak doğru bildiğini söyleyen Veli Baba'nın kimseye yaranacak hali yoktur. Ayrıca A. Gölpınarlı'nın verdiği bilgiler de (Bkz. *Tarih Boyunca İslam Mezhepleri-Şiilik*, İstanbul-1987, s.87) onu onaylamaktadır:

"İmamiyye (Caferiyye) kaynaklarına göre Zeyd bin Ali (Zeynelabidin-İ.K.) İmamet iddiasıyla, yahut Emevi'leri altederse İmamet makamına gelmek amacıyla harekete geçmişti. O İmam Caferi Sadık'ın imametini inananlardandı. (*Tenkiyh'ul Makaal*, s.460-470)"

Hatta Hanefi mezhebinin kurucusu ve İmam-ı Azam diye anılan Ebu Hanife Nu'man bin Sabit (ö.767), Zeyd'in Küfe'de halife Abdülmelik oğlu Hişam'a başkaldırısını, Muhammed'in Bedir savaşına benzetmiş. Fiilen katılmamakla birlikte onu desteklemiştir. A. Gölpınarlı'ya göre onun "Zeyd'i, cediti Hüseyin gibi yalnız bırakıp kaçacaklarını bilseydim ben de Zeyd'e katılırdım" dediği rivayet edilir (A.Gölpınarlı, *agy*, s.205-6).

Böylece Zeyd, yeğeni İmam Caferi Sadık'ın onayını aldıktan sonra Küfe'de Nasır bin Huseyma'nın evinde kalır. Şiiler gelip orada kendisine biat ederler. Beni Azder kabilesinden Hind bint-is Salt'ın kızı Atike ile evlenir.

Zeyd'in planlı, düşünülmüş ve siyasi önlemler içinde ağır ağır bir ayaklanma eylemine hazırlandığını görüyoruz. Veli Baba'nın şu söyledikleri Zeyd'in asıl politikasını açığa çıkarmaktadır:

"Lakin Efendimiz bir yerde karar idemezdi. Ta Yusuf bin Umar'a duyururlar deyu bazı günlerde Azderi'ler katında, bazı günler Şiiler katında kahrı. Ve halk gerek Azderiler ve gerek Şiiler'den guruh guruh gelip, bi'at iderlerdi ki Tanrının kitabı ve peygamberin sünneti deyu. Nihayet-il-emir onbeş bin kişi biat etti. Yusuf bin Umar'ın haberi olmadı andan. Sonra Zeyd Efendimiz huruç (ayaklanma) hazırlığı gördü. Küfe kavminden Süleyman bin Seraka adlı bir kişi gelip, Yusuf bin Umar bu kıssayı hikayet eyledi." (*Veli Baba Menakibnamesi*, s.138).

Zeyd'in Küfe'deki politik etkinlikleri oldukça gizli ve akılcı önlemlerle örülüydü. Aynı Küfelilerin, yaklaşık 70 yıl önce dedesi İmam Hüseyin'e yaptıkları ihaneti unutmamıştı. Küfeli kabile başkanlarına mektuplar yollarken en gizli yöntemleri uyguluyordu. Veli Baba (*agy*, s.138-139) bunlardan birinin, Küfe valisi Yusuf bin Umar(Ömer)'in adamlarının eline nasıl geçtiğini şöyle hikaye ediyor:

"Efendimiz (Zeyd) tarafından bir adam çıktı. Çağırıp yanlarına getürdiler. Ve onu 'kandan (nereden) gelürsin kande gidersin?' didiler. Ve anın üzerini aradılar, hiç nesne bulamadılar. Elinde bir asası var idi, elinden gördüler ki ol asanın bir tarafından mum yapışmış. Gördüler ki ol asanın içi mücevvef (oyuk) ve içinden bir name çıkardılar. Ve ol nameyi okudular: '.. İmdi ey Müslümanlar, siz bilürsüz ki, ne hal ve bela ile mübtelasız (tutulmuşsunuz) ki sizin ortanızda bunca türlü fitneler vardır. Ve nahak yere kanlar olur ve mallar alınır. Pes şimdi ben sizi, Tanrının kitabı ve Peygamberin sünneti üzerine da'vet iderim ki ZALİMLER ÜZERİNE CİHAD OLUP, MAZLUMLARIN DADINI (hakkını) ALALIM. Pes vaciptir (gerekir) ki siz dahi itata idesiz ve hakka nusret (yardım) idesiz ve bu name size 'erişecek, eglenmeyüb benim katıma gelesiz.'... "

Kanaatımızca Harici'lerle, ya da Emevi'lerin siyasetini beğenmeyen Sünni bir topluluk olan Azderi'lerle akrabalık kurması da Zeyd'in Şiilerle bir denge stratejisi uygulama isteğini gösterir. Belki de bu nedenle 'Ebubekir ve Ömer'i dışlamama' siyaseti izlemiştir.

Önceki yazımızda eylemin başlayıp gelişmesi; Küfeli muhbirlerin Yusuf bin Umar'a haber yetiştirmeleri, Küfelilerin mescide sokulması ve bir daha oradan çıkmamaları; Zeyd'e ihanetleri ve onun korkunç sonu anlatılmıştı. Veli Baba biraz daha ayrıntılı olarak hemen hemen aynı olayları sergilemektedir. Küfelilerin korkaklığı ve ihanetini ve ayaklanmayı bastırmada Yusuf bin Umar'ın kullandığı yöntemi özetle şöyle vermektedir:

"Ve çağırıp etti: 'Ey Küfe kavmi benimle bi'at itiniz. Hakka yardım idiniz.'... İmdi bi'at idenler anın (Zeyd'in) avazını işidirler lakin evlerinden dışarı çıkmazlardı. Ve asker durmayıp cenk iderdi. Yusuf bin Umar çağırıp itti: 'Her kişi baş getüre veya esir getüre bin dirhem sin (gümüş) viririm. Pes Şamiler (Şamlılar) cenge haris olup başlar getirüp, akça alurlardı. Hem getürdikleri esiri Yusuf bin Umar mecal virmeyüb katlidedi. Ve getürene bin dirhem virirdi.'" (*agy*, s.140-141).

Zeyd oğlu Yahya eylemi hakkında da epeyce bilgi vermektedir Veli Baba. Babasının öldürülmesinden sonra Küfe'den kaçan Yahya, önce Kerbela'da ondan sonra Medayin kentinde gizleniyor. Yusuf bin Umar'ın

adamlarından kurtulmak için "hemen Yahya Medayin'den Komış'a andan Serhas'a vardı, andan Merv'e, andan Horasan'a geldi."

Horasan'da ise, vali Nasr bin Seyyar halife adına onu yakalattı, "sağ elini zincir ile boynuna bağlayıp, Merv'de zindana koydurdu." Yahya ancak Hişam'ın ölüm, Abdülmelik'in halife olmasıyla serbest bıraktı.

Yahya başkaldırma hazırlıkları içindeyken, Nasr bin Seyyar, komutanlarından Eslem Bin Ahır'ı üstüne gönderir. "Ol dahi Kirman yolunda Yahya'yı karşıladı ve yolunu bağladı. Yahya'nın yedi yüz askeri vardı. Ol yedi yüz kişi on bin kişi ile cenk ittiler."

Eslem bin Ahır tek kişi kalmamasına hepsini şehit eder. Bir okla yaralanan Yahya'nın "Sure bin Avle namında bir Yezid gelüp mübarek başını kesti... Nasr dahi başı Velid aley-il-la'neye gönderdi. Ve emreyledi ki gövdesini dar ağacına asdılar. Ta Eba Müslim gelinceye ol darağacında asılı kaldı. (agy, s.143-146)

Zeyd'in diğer oğulları ve ölümünden sonrasını Veli Baba şöyle anlatıyor:

"Cedd-i alamız Hz. Zeyd... şehid olduğunda ceddimiz kebir mahdumu (atamız büyük oğul) Hüseyin-i Züd-dem'a ve İsa mü'tem-il- Eşbal ve diğer mahdumu Muhammed Medine-i Münevver'e de olurlardı. Ol vakit ki ceddimiz Zeyd-eş-Şehid'in şehadeti Medine-i Münevver'e de işittirildi. Cafer Sadık Efendimiz hazretleri bu üç yetimleri bağrına basup nice gün karalar giyüp matem itti. Tamamen sinn-i rüştlerine balığ oluncaya (erginlik yaşına erişene) kadar pederlerinin yokluğunu bildirmeyüp her hususlarında say-i belîğ idüp (fazlasıyla çaba harcıyıp) ve tahsil-i kemallerine kemal (tam) derece itina itti. Kendilerinin pederlerinden ziyade te'ehhül ve tezevvüc (evlenmelerine) itmelerine gayret itmiştir." (agy, s.154)

Zeyd'in torunları Anadolu'da

Kırk sekiz yaşlarındayken öldürülmüş olan Zeyd'in dört oğlu bir kızı vardı. Kendisinden 2-3 yıl sonra Güzcan'da idam edilmiş olan Yahya'nın çocuğu yoktu. Kızı Cezla küçük yaşta öldü. Zeyd'in Anadolu'da yeşeren soyu, diğer üç oğlundan biri olan Hüseyin-i züd-dem'a (gözü yaşlı Hüseyin) ve diğer adıyla *Hüseyin-i zül-İbre'*den türemiştir.

Zeyd oğlu Hüseyin otuz dokuz yaşındayken, 760'lara doğru Medine'de ölür. Hüseyin-i Züd-dema'nın oğlu Yahya'nın Ardeşir'e göç ettiğini görüyoruz. Halife al Mansur'un (754-775) ilk dönemlerinde Zeyd'in kuzenlerinden Abdullah'ın oğulları Muhammed'in Medine'de, İbrahim'in Basra'da peşpeşe başkaldırıları buna neden

olmalıdır. Halifenin buyruğuyla her ikisi de vali İsa bin Mahan tarafından Medine ve Basra'da idam edilmişlerdi (Şahrîstan, *Kitab al Milal*, s. 272-273).

Emeviler ve onu izleyen Abbasiler Ali soyundan ve Ehlibeyt'ten gelenlere baskı, zulüm, hapis ve işkenceyi kendilerine politika edinmişlerdi. Abbasi baskıcı yönetimine karşı Şiileri ve diğer ezilen kesimleri ayaklandırma kuşkusu içinde görülen Alioğulları, sürekli izlenmede olduklarından durmadan yer değiştiriyorlardı. Örneğin İmam Hasan'ın torunlarından Yahya bin Abdullah'ın başına halife Harun el-Reşid (786-809) ödül koymuştu. Yemen, Mısır ve Magrip ülkelerini dolaşan Yahya bin Abdullah, sonunda Irak'dan Rey'e geçmenin bir yolunu bulduysa da orada da duramadı. Horasan'daki halife valisine yakalanma korkusundan, Transoksiana'ya geçip, bir süre bir Türk kağanının yanına sığındı. Gizlice müslüman olan Kağan ona destek verdi. Oradan Hazar'ın güneyinde dağlık Tabaristan'dan Daylam bölgesine geçti. Böylece 790'larda bu bölgeye gelen ilk Ali oğullarından ve Ehlibeyt islamlığını yayanlardan oldu (B.S. Amoretti, "Sects and Heresies", *Cambridge Ancient History of Iran*, Vol. IV, s.509).

Ali evlatlarının yerlerini bilen ve onları görenler halifeye gammazlayıp ödül alıyorlardı. Muhtemelen aynı halife Zeyd'in torunu Yahya'yı, "... bir münafıkın iğvasıyla (aldatmasıyla) Ardeşir'den Bağdad'a yürüyüp, benim üzerime huruç (isyan) idecekmişsin deyü hilafet kıskanup bi-gayri hakk-ın (haksız olarak) katl ittirdi. Bu sebeple şehit oldu... Müşarun'ileyh (adı geçen) Yahya'nın şehadetinden sonra mahdum-u alileri (büyük oğulları) Muhammed-il Aksasi pederlerinin bu hal ile şehadetine adem-i tahammülünden (dayanamayıp) orada yerleşmek kendüsine zindan olup Küfe köylerinden Aksas nam karuyyaya (köye) gelüp, orada tavattun idüp (vatan tutup) ellibeş yaşında olduğu halde Hicret-i Nebeviyyeden (... yüz doksan veya ikiyüz?-İ.K.) beş sene sonra Hulefa-yi Abbasiyeden (...Emin veya Memun 809-13/833-İ.K.) saltanatında irtihal-i dar-i bakaa (ebedi dünyaya göç) buyurmuştur." (Veli Baba *Menakıbnamesi*, s.155- 56)

Halife Memun (813-833) zamanında, Zeyd oğlu Muhammed'in oğlu Muhammed, yani torununun bir başkaldırıya karıştığını görüyoruz. Olasıdır ki Yahya el Ardeşir'in oğlu Muhammed il Aksasi de bu 815 yılındaki Zeydi ayaklanması sırasında ölmüştür.

Anlatıldığına göre, Şiiliğe geçmeden önce halifeye hizmet etmiş eski bir çete başı olan Abu-l-Suraya bu başkaldırıcıyı yönetmiştir. Önce İmam Hasan'ın evlatlarından gelen Muhammed bin Tabataba adına isyanı Küfe'de başlatan Abu-l-Suraya, onun yaralanıp ölmesiyle, Zeyd'in torunu Muhammed'i, yani İmam Hüseyin soyundan birini imam seçerek başa koydu.

Küfe ele geçirilmişti. Adına para basıp, bu girişimine devlet örgütü görünüşü verdi. Basra, Wasit, Medain ve Mekke'ye temsilci elçiler gönderdi. Sonra Bağdad üzerine yürüdü. Irak valisi Al Hasan bin Sahl ve Horasan valisi Harthama, bütün Abbasi yandaşlarının evlerinin yağmalandığı Küfe'yi geri aldılar. Abu-l Suraya izlenip yakalandı ve 15 Ekim 815'de idam edildi.

Ocak ayında başlamış olan isyan Ekim'de bastırılmıştı. Basra'da Zeyd el Nar (ateşli, yakan Zeyd) namıyla kahramanlıkları bilinen Zeyd bin Musa da çabucak bastırıldı. Abu-l Suraya'nın ölümünün arkasından kasım ayı içerisinde Mekke'deki temsilci, İmam Caferi Sadık'ın torunu olmakla birlikte siyasi olaylardan uzak yaşamakta olan Muhammed el Dibac'ı 'inanınların emiri' ilan etmeği başardı. Ancak Mekke çabuk geri alındı halife kuvvetlerince ve Muhammed el Dibac Jurjan'a sürgün edildi.

Yine Mekke'den bir Hüseyin soylu, Abu-l Suraya tarafından Yemen'e gönderilmiş olan İbrahim bin Musa, bir çok kanlı çarpışmalardan sonra oraya gizlice girdi. Böylece 516 yılında Yemen'e adım atıp, Zeydiliği buraya ilk getiren İbrahim bin Musa oldu. (Henri Laoust, *Les Schismes dans l'Islam*, Paris-1983, s.93-94).

Zeyd'in soyunu Anadolu'ya taşıyanların, kendilerinden en az üç Seyyid Ocağı çıkan, Muhammed il Aksasi'nin oğlu *Ali-yyül Medeni* ve amcası *El Hasan-üz Zahid* olduğu görülmektedir.

Aksas köyünden Medine'ye geri dönen Ali orada yirmi yılı aşkın bir süre oturur. Veli Baba, *Menakıbnâme*'de (s.156) onun hakkında şu bilgileri geçmektedir:

“Ali-yyül- Medeni (şehirli) ve Ali-yyül Zehid (ibadete düşkün) namlarıyla meşhur bir fazıl (erdem sahibi) idi. Aksas kariyesinden Medine-i Münevvere'ye hicret idüp, yirmi seneyi mütecaviz Medine'de ikamet idüp devlet-i Abbasiyye'nin zulüm ve ta'addisinden (adaletsizliğinden) rahat idemeyüp bir gece Medine'den huruç (çıkış) idüp Kürdistan'da Malatya nam şehre gelüp Malatya amirine haber verdiler. Emir, Ali-yyül Medeni'yi huzuruna alup yer gösterdi, oturdu. Nereden gelüp

nereye gidersin ve kangı.. deyu sual eyledi.

“Müşarün'ileyh (işaret edilen) Ali-yyül-Medeni dahi vuk'-u hali (olup bitenleri) ve Beni Haşim kabilesinden idüğünü haber virdi. Malatya amiri muhibb-i Ehl-i Beyt ve Ömer neslinden olduğunu bildirüp, 'Müsterih-ül-bal (gönlü rahat) ol' dedi. 'Bizim bu şehirde bir cami vardır, hatibi yoktur. Seni bu camiye hatip nasbideyim' dedi.”

Ali-yyül Medeni bu görevi sürdürürken ölür. Arada başkaları da yapmış mıdır bilinmiyor. Ama Ebi Cafer Muhammed Veli Baba'nın aynı yerde (s.156) verdiği bilgilere göre, Muhammed otuz yıl bu camide hatiplik yapmıştır. “... Necl-i necipleri (soylu oğulları) Ebi Cafer Muhammed cami-i mezkurda (zikredilen camide) otuz sene mikdarı imamet ve hitabet ittikten sonra elli yedi yaşında olduğu halde hicret-i Nebeviyye'den ikiyüz seksen dokuz sene sonra Hulefa-yı Abbasiyye'den Mutedid billah bin Muvaffak bin Mütevekkil zamanı saltanatında (Halife Mu'tedid'in öldüğü yıl olan 901 de- İ.K.) irtihal-i dar-ı bakaa (ebedi öbür dünyaya göç) buyurmuşlardır.”

Menakıbnâme'de Ebi Cafer Muhammed'i anlatan paragraftan önceki 7-8 satırın okunamaması, yorumu güçleştiriyor. Çünkü Veli Baba soyağacında, Ali-yyül Medeni ile Ebi Cafer Muhammed arasında oğlu Zeyd-i Rabi ve torunu El Hasan Gazi bulunmaktadır. (agy, s.122). Dolayısıyla Ebi Cafer Muhammed torununun oğludur.

Seyyid Battal Gazi ve Bizans-İslam sınırboyları

Soyağacında gördüğümüz çok önemli bir husus da *Battal Gazi*'nin - diğer adıyla *Cafer el-Gazi*'nin - de Zeyd'in soyundan geldiğinin açıklığa kavuşmasıdır. Ebi Cafer Muhammed ile amca çocukları olmaktadır. Babaları Hasan ve Hüseyin Gazi sınır kenti Malatya'da birer İslam bahadırıdır. Battal Gazi'nin de aynı yolu seçtiği, günümüzde bile zevkle okunan maceralarından açıkça bellidir. Ancak Ebi Cafer Muhammed'in otuz yıl boyunca imamlık, hatiplik yaptığına bakılırsa o 'ilim-irfan'ı seçmiştir.

Ali-yyül Medeni kabilecek 830'larda Malatya'ya geldiğinde, kentin emiri Ömer ibn Abdullah el Akta idi. Gerek Bizans ve gerekse İslam sınır kentleri o dönemlerde, merkezden uzak olduklarından çok kere bağımsız hareket eden otonom çevrelere dönüşmüştü. Bu Anadolu sınır kentlerinde yaşayan halklar, birbirinden nefret etmeyen bir tablo oluşturmuş, kuvvetler dengesinde yeni İslam-Bizans ilişkisi yaratma çabasına

girmişlerdi. (Alain Ducellier, *Byzance et le Monde Orthodoxe*, Paris-1986, s.133).

Hristiyanlık ve İslam orthodoxizmi ile yine iki dinin heterodoksizminin içiçe girdiği; dostluğun düşmanlığın, yiğitliğin kahbeliğin ve savaşın birada yaşandığı bir bölgeydi burası. 833- 34'den itibaren *Hurremiye* hareketinin aldığı ilk yenilgiden sonra iki bin *Babek* savaşçısı Bizans'a girmişti, aralarındaki anlaşma gereğince. Başlarında ünlü komutanları Nasr Theophobos bulunuyordu ve Bizans imparatoru Theophilos'un 837 yılında Abbasi'lere karşı yaptığı Sozopetra (Doğanşehir) savaşında büyük rol oynamıştı. Ama aynı yıl içinde Hurremilerin önderi Babek, Bizans tarafından boş yere yardım bekledi.

Yine bu dönemde Paulikien'ler (Poliçyenler) Fırat'ın doğusuna, kıvrım yaptığı Bizans arazisine yerleşmişler ve Malatya emiri ile dostluk ilişkisi içinde bulunuyorlardı. Bizans'ın Anadolu Themalarına (eyaletleri) akınlar yapıp, yağmalarla yaşıyorlardı. İlk önce Emir'in onlara bağışlamış olduğu Arguvan'a yerleşen *Paulikienler*, önderleri Karbeas'ın yönetiminde 845 yıllarında Tephrike (Divriği) kalesinde, tam asker ruhlu bir devlet merkezi kurdular. Bu, Müslümanlar için 856, 859, 861 yıllarındaki Bizans saldırıları sırasında hazır güç oldu. Ancak sınır boyları otonomizminin özelliği olarak, Paulikienler 863'deki Emir Ömer İbn Abdullah'ın ölümü ve müslümanların yenilgiyle sonlanan büyük sefere katılmadılar. (Alain Ducellier, *agy*, s.134. Karş. Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Ankara-1981, s.195 ve 207)

Burası, iki dünyanın edebi destan geleneklerinin filizlendiği verimli ortak toprağıdır ve bunlar, birbirlerine şiddetle karşıt dinsel ve kültürel dışlamaları aşmış "sınırboyu insanları"dır. (Tel est le terrau commun ou germent les tradition epiques des deux mondes: sous des dehors religieux et culturels violement antagonistes, ce sont les "hommes de la frontiere"). Grekçe yazılmış *Digenis Akritas* (sözlük anlamı: Çifte ırktan sınıradamı, akıncı (İ.K.) destanında heyecan verici maceraları anlatılan bu kişiler, bazan hısım akraba ve çok kere suçortağıdırlar. Aynı zamanda *Seyyid Battal*'ın, *Anter* ve *Zat el Himma*'nın Müslüman çevreleridir. (Alain Ducellier, *agy*)

Aynı çevrede *Türk unsurların varlığı* da sözkonusudur. 9.yüzyılın ilk yarısından itibaren Bizans-Arab sınırboyu halklarıyla yüzyüze geliş ve karışım başlamıştır. İrene Melikoff'un saptamalarına gözetarsak daha iyi anlayacağız:

"Arapların Bizans'a karşı açtıkları seferlerde, özellikle halife Mutasım (833-842) zamanından beri, Rum (Anadolu) kafirlerine karşı Cihat'ta Türkler fiili askerlerin çoğunluğunu oluşturmaktaydı. Bu sınır alanlarında Gazi'ler, Bizans seferlerinin akıncıları Akrites'lerle - ki bunlar çok sık paralı Türkler arasında asker yazılmışlardır - karşı karşıya gelmekteydiler. Zaman geçtikçe sınır bölgelerinde, Küçük Asya'da çok daha sonra Türk egemenliğinin yayılmasını yeğlemek zorunda kalan bir etnik kimlik biçimlendi. Bizans kadar Arab-Türk destan edebiyatında bölgedeki durumun yaşayan bir kanıtı vardır. *Digenis Akritas* destanıyla Seyyid Battal'ın arasında mevcut bulunan ilişkilerin incelenmesi, bu konuya açıklık getirecektir." (İrene Melikoff, *La Geste de Melik Danişmend*, Paris-1960, s. 49).

Bu dönemde Bizans ve Arap sınırboyu bahadırlarının yarattığı destanlar birbirine karışmış. Bizans Hristiyan halkları arasında terennüm edilen *Digenis Akritas*'ın serüven destanlarıyla, Müslüman halklar arasında söylenmekte olan *Seyyid Battal*'ınkiler neredeyse birbirinin aynısıdır. Bu konuda Louis Brehier'in söylediklerini kısaca özetleyelim:

"Digenis Akritas destanlarının bilinen en eski toplayıcısı Kappadokia-Caeserea (Kayseri) episkoposu Arethas'dır (850-932). Gezginci halk ozanı ve güldürü ustalarının kapı kapı dolaşarak, tanınmış kahramanların maceralarını makamla okuduklarını saptamıştır. Bu çok değerli metin kahramanlık şiirlerinin 9.yüzyılın sonlarında zaten mevcut olduğunu göstermektedir. En eski olan bu birinci grup metni ve Makedonya hanedanından İmparator Basileios'un (867-886) Paulikien'lere karşı mücadelesi gibi tarihsel olayların ima edildiklerini ortaya çıkardıktan sonra Henri Gregoire, halkın konuştuğu grekçe ile yazılmış şiirin ilkel versiyonunu 900 yılından sonraya tarihler. Destan tarzındaki şiirlerde Digenis'in maceralarıyla birlikte silahları, savaş yöntemleri, silah arkadaşları ve yakın akrabaları da ayrıntılanır. Örneğin 'Andronikos'un oğlu' adlı şiirde; anasının (Eudokia) Arablar tarafından kaçırıldığı ve kendisinin hapiste doğduğu ve daha çocukken yaptıkları anlatılır." (Louis Brehier, *La Civilisation Byzantine*, Paris-1970, s. 337, 339).

"Bizanslılarınki gibi Arapların da epik (destansı) halk şarkıları vardı. Bunlar kendi Emir'lerinin Bizans'a karşı kahramanlıklarını anlatıyordu. Digenis'in babasının maceralarını anlatan şiirin ilk bölümlerine onların girdiğinin kabul edilebileceğini sanıyoruz. Orada Araplar'ın elverişli bir dönemde buldukları gösterilir ve Mesopotamya'daki Ali taraftarlarının kenti olan Küfe ve bütün Suriye'yi hükmü altında tutan emir Digenis'in babası tarafından zapt edilmiş kentlerin sayısı verilir. Digenis'in kendisi Apelat'lardan daha az Arab'larla savaşmaktadır. Arap savaşlarının diğer olaylarından, çeşitli versiyonlarda sözedilmektedir. Bir Arap şövalyesinin (Battal Gazi- İ.K.) romanından üretilmiş bir Türk romanı, Malatya'lı bir Arap kabilesinin İmparatorluk içinde göçünü göstermektedir. Bir Bizans Theması içerisine yerleştirilmesinde bilinen olaydır." (*agy*, s.338).

Sınırboyu insanların ayrı dil, din ve kültürden olmalarına rağmen, birbirlerine hoşgörülü davranmaları ve ortak kültür

elemenlerini kullanma geleneğinin oluşması, hiç kuşkusuz bölgenin siyasi durumuyla yakından ilişkilidir. Herşeyden önce bu sınırboyu yerleşim birimlerinin kısa zaman aralıklarıyla sık sık Araplar ve Bizanslılar arasında el değiştirmesi, farklı inanç ve kültür topluluklarını her türlü dayanışma ve kaynaşmaya zorlamıştır.

İstanbul Orthodoxos kilisesi ve konsillerinin kararları kadar Abbasi Sünni dogmatizmine (Orthodox İslam) karşı aykırı inanç ve düşünceler, merkezlerden uzak olmaları dolayısıyla buralarda tutunup yükselmiştir. Örneğin iyilik-kötülük ikilemi ilkeleri üzerine kurulu *Manicheizm*'den derinden etkilenip Hristiyanlığa değişik bir yorum getiren *Paulikienizm* bu bölgede doğup gelişir. 7.yüzyılın başlarında Samosata'dan (Samsat) çıkan bir avuç inanç topluluğu olan Paulikienler, 9.yüzyılın ortalarında Bizans'ı sarsacak bir sınırboyu devleti kurmuşlardır. Ancak bu devletin kuruluşuna en büyük yardım, Abbasi devleti merkezinden uzak Malatya emiri Ömer bin Abdullah'tan gelmiştir.

Veli Baba soyağacını somut bir kanıt olarak ele almak durumundayız. Ve görüyoruz ki, Malatya'ya gelip yerleşen Arap kabileleri Abbasi yönetiminin resmi dini Sünniliğe karşı olanlardır. Emevi ve Abbasilerin, saltanatlarını sürdürebilmelerini Ali oğullarını (Ehli Beyt soyundan gelenleri) yok etme siyasetine bağlamaları, onların ve Ehli Beyt'i sevenlerin İslam imparatorluğu merkezinden *uzaklaşmalarına* neden oluyordu. Ayrıca 9.yüzyılda bu bölgeye yerleşmiş Banu Habib adında bir Arap kabilesinden de söz edilmektedir. 10.yüzyılın sonlarında bu sınır kenti Malatya'nın nüfusu 60 bine ulaşmıştır. (Alain Ducellier, *agy*, s.188) ve kent, çeşitli halkların, inanç ve kültürlerin mozayiki görünümündedir.

Veli Baba soyu, soyağacında görüldüğü gibi *Battal Gazi'nin Zeyd'in torunlarından olması* dolayısıyla İmam Zeynelabidin yoluyla İmam Hüseyin'e ve İmam Ali'ye ulaşmaktadır. Demek ki, İslam heterodoksizminin, yani *Alevi-Bektaşiliğin* Battal Gazi'yi savaşçı bir Arab bahadırı gibi değil, *Seyyid Battal Gazi* olarak tanıması ve onu bir Veli bilip Cem'inde devranında sürekli anması, boşuna değildir. 17.yüzyılda yaşamış Alevi ozanı Kul Hüseyin, Battal Gazi Destanı'nı altı dörtlük içinde şöyle vermektedir:

Kalktı Malatya'dan huruç eyledi
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyid Battal
Ben atamın kanını alırım dedi
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyid Battal

Şemmas seyde gördü idi düşünür
Dua kıldı Hak onarsın işini
İndi kesti Muhribal'ın başını
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

Battal da haykırdı meydana girdi
Naranın sesi asumana erdi
Babik'in gözünü oydu çıkardı (Babik: Babek)
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

Otuz altı arşın kadd ü kameti (boyu bosu)
Gören kafirler de alır heybeti
Tevabil lalası Aşkar'dır atı
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

Hak nazar kılmıştır Seyyit Gazi'ye
Kaf dağında koparır tak bazuya
Gör ki ne işledi Akabe cazuya
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

Hüseyin'im eydür dileğim budur
Öğmü de yaratmış ol gani kadir
Urum'u İslam'a getiren odur
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

Irene Melikoff Battal Gazi'nin tarihsel kişiliği ve kahramanlık destanları hakkındaki genel kanı ve kendi düşüncelerini şöyle özetliyor:

“Battal'ın menkıbelerinin ilk izleri, Emevilerin Bizans'a karşı seferlerinin ve Abbasilerin ilk savaşlarının sözlü anlatımlarında bulunmaktadır. Arap şövalyelik romanlarında billurlaşan bu menkıbeler, Arapça esinlenmeli yeni bir Türk destanları dizisinin başlangıç noktasına hizmet etti. Fakat Türkleştirilmiş Battal'da Mesleme (717-18 yıllarında İstanbul'u kuşatan Emevi komutanı, halife Abdülmelik'in kardeşi-İ.K.) ordularının eski kahramanını tanılamak (teşhis) zordur. Belki hikâyenin bazı kısımlarında, tıpkı Türk kahraman Alp Er Tonga ile Afrasyab'ın birbirine karıştırıldığı gibi karıştırılmıştı. Seyyid Battal'ın romanı bir bütünlük içinde biçimlenmemiş; birbirine karışmış birçok rivayetlerden düzenlenmiştir. Bunlardan biri ve belki en hayret edici, Battal'ın İranlı Afşin'in yerine geçtiği bir Babekname'dir. Bu Afşin'in (Kökeninin Türk olduğu bilinen Afşin hakkında bir başka makalesinde İ.Melikoff tartışmakta ve Türk veya İranlı olmasını önemli görmemektir-İ.K.) anti-Arab hareketleri desteklediği halde, Arapları yanılığa düşürdüğü iyi bilinmektedir. Ayrıca Battal'ın beyaz fil aramak için Hindistan'a seyahati epik romana eklenmiş bir masaldır. Masaldaki kişinin savaş kahramanıyla hiç ilgisi yoktur.”

“Arapça bir kahramanlık destanının varlığı ve ondan Battalname'nin Türkçeye çevrilmiş olabileceği zannediliyordu. Özellikle Türk halk edebiyatının sözlü olduğu bir dönemde çeviriden hiç söz edilemez. Kaldı ki klasik öncesi Türk Edebiyatında çeviriler çok nadirdir ve var olduğu ileri sürülen yapıtlar daha çok uyarlamadır; yabancı yapıtlardan az çok bağımsız olarak, Türk anlayışı ve zevkine uydurulmuştur. Bu eğilim, ağızdan ağıza geçme geleneği biçiminde Türk halk edebiyatında sürdürülür. Seyyid

Battal romanı, Gaziler arasında anlatılan Arapça destanların başlangıç noktası olmuştur... Diğer yandan Seyyid Battal romanının Selçuklu döneminde, belki 11.yüzyılın sonu 12.yüzyılın başlarında düzenlenip yazıldığı sanılıyor.” (İrene Melikoff, *La Geste de Melik Danişmend*, Paris-1960, s.46,47).

Veli Baba soyağacında görüldüğü gibi, Hüseyin Gazi oğlu Seyyid Battal Gazi'nin Mesleme ile - aralarındaki en az yüzyıllık süreden ötürü - bir ilişki olamaz. Üstelik Muhammed-Ali soyundan gelen bir kimse-nin, kanlı düşmanı olan bir Emevi komutanının buyruğu altında savaşmayacağı bilinmelidir. Sonra, Alevi geleneği, Emevi saflarında çarpışmış bir savaşçıyı Seyyid sıfatıyla anıp, onu evliyalaştırmaz. Mezarının bulunduğu Seyyidgazi'de bir ocak, bir tekke oluşturulmuş ve Alevilerin en kutsal yerlerinden biri olmuştur. 16.yüzyılda “bu tekkede hizmet yapanların ‘fesatçılar’(?) olduğunu ve yakalanarak hapse atılmalarını” buyuran padişah fermanları mevcuttur. (Sureyya Faroqi, “Seyyid Gazi revisited: The Foundation As Seen Through Sixteenth and Seventeenth Century Documents”, *Turcica* XIII-1981, s.90-101).

Olasıdır ki Emevi İslamla Bizans arasındaki savaşlarda, yiğit Arap savaşçılarından birinin maceralarından bazı motifler Battal Gazi öykülerine karıştırılmış olabilir.

Seyyid Battal Gazi, Abbasi halifesi adına Malatya valisi Ömer bin Abdullah'ın da katıldığı Sozopetra (837), Amorion (838) ve daha birçok sınır savaşlarının kahramanıdır. Kanımızca Battal Gazi'nin Babek olayına girişi, yani aynı yıllarda kuvvetlerini dağıtarak Babek'i yakalayan Afşin'in yerine geçirilmiş olması, Sozopetra savaşında Babek'in önemli adamı Nasr Theophobos'a karşı savaşmasına bağlanabilir. Ya da hiç olmazsa, İrene Melikoff'un ileri sürdüğü, Afşin'in ağızdan ağza dolaşan maceralarının o zındıklıkla suçlanıp, idamı edildikten sonra Battal Gazi'ye yüklenmesine yardımcı olmuştur. (İrene Melikoff, “Notes Turco-Caucasiennes: Babek le Hurrani et Seyyid Battal”, *Revue de Kartvelologie*, XIII-XIV, Paris-1962, s. 73-75)

Yukarıda belirtildiği gibi, 9.yüzyılın ilk yarısından itibaren Abbasi ordusunda paralı askerler olarak Türklerin varlığı hatırı sayılır biçimde artmıştı. Ayrıca, 20 yıl boyunca Ortodoks İslamla (Sünniliğe) karşı savaşan ve Abbasi halifelerine kan kusturan Babek kuvvetlerinin içinde de çok sayıda gönüllü Türk (sadece halife kuvvetlerinden ayrılıp Babek tarafına geçen Noktay'ın kumandasında 20 bin) bulunduğu bilinmektedir. (İrene Melikoff, *agy*, s.72, 78).

Öyle ki, Sozopetra (Doğanşehir) savaşında, Bizans imparatoru Theophilos'la, Abbasilere karşı yaptıkları dostluk anlaşması gereğince İmparator'un yanında savaşan Babek kuvvetlerindeki Türkler karşı karşıya gelmişlerdir. 837-8 yılları, belki Horasanlı ve Orta Asyalı Türkler'in - yanlarında ve karşılarında olarak - Bizanslılarla ilk karşılaşma tarihi olabilir.

Kuşkusuzdur ki Seyyid Battal Gazi'nin kahramanlık öyküleri - yanında ve karşısında bulunan - bu savaşçı Türkler tarafından Türk diline taşınmıştır. Hatta denilebilir ki, bu taşıyıcı kişiler, olayları Seyyid Battal ile birlikte yaşamış olduklarından, doğrudan kendi dilleriyle kendi halkları arasına yaymışlardır. Aradan yüzyıl geçmeden Küçük Asya'ya (Anadolu) ilk giren Türk akıncı beylerinin Gazi adını taşıması herhalde rastlantı değildir. Seyyid Battal'ın “Gazi” sıfatı, bu geleneğin başlangıcını oluşturmaktadır. Örneğin 1040'larda Malatya'yı fetheden Melik Danişmend'in kahramanlık öykülerine Seyyid Battal'ın kiler girmiş ve 13.yüzyılın ortalarında ilk kez derlenip yazılan *Danişmend Gazi Destanı*, hemen tümüyle *Battalname*'den esinlenmiştir (İrene Melikoff, *La Geste de Melik Danişmend*, s.47). Bu nedenle milliyetçi çevreler, Battal Gazi'nin Türk kahramanı Danişmend Gazi'nin kendisi olduğunu ileri sürmüş ve onun Ehlibeyt soyundan gelmiş olduğunu yadsı-maz, onu “Türk” yapmışlardır. Bazı aydın yazar-çizerler de Seyyid Battal Gazi'yi “yaşamamış, efsanevi bir kişilik” olarak görmektedirler.

Tüm yukarıdaki bilgilerden anlaşılacağı üzere Seyyid Battal Gazi, 4.İmam Zeynelabidin'in oğlu Zeyd'in soyundan gelmiş ve Malatya'da büyüüp yetişmiş, Bizans'a karşı İslamların yaptıkları savaşlarda gösterdiği başarıları destanlaşmış bir sınırboyu savaşçısıdır. Ayrıca savaşçı Türklerle hem yanyana hem de karşı karşıya savaşmış ve onlarla tanışıp kaynaşan Ehlibeyt soylu bir Anadolu kahramanıdır.

Sözünü ettiğimiz bu asker Türkler'den pek çokları bu sınır boylarında, özellikle Malatya ve çevresinde yerleşerek Arap ve Bizanslılarla karışmışlardır. Zaten Hazar denizinin güney kıyılarındaki Daylam, Horasan, Tabaristan, Kùhistan'da, 740'larda Zeyd'in oğlu Yahya ile başlayan *Ehlibeyt soyunun Türk, Kürt ve Pers halklarıyla karışması olgusu* kesintisiz sürmekteydi. İmam Zeynel oğlu Zeyd'in evlatlarından Ali-yyül Medeni'nin kabilesiyle birlikte Malatya'ya yerleştiği ve torunlarından Seyyid Battal Gazi'nin kahramanlıklarının dille-

re destan olduğu yıllarda, sözünü ettiğimiz bölgelerde amcaoğulları, yaklaşık 100 yıl süren ve Sünni Samaniler tarafından yıkılan bir Alevi devletin (864-943 yılları arasında Alisoyluların, Emevi İslamı karşıtı Ehlibeyt İslamı inancı - Alevilik - ilkeleriyle yönettikleri bu devleti, bir başka yazımızda ele alacağız.-İ.K.) temellerini atıyorlardı.

Zeynelabidin oğlu Zeyd ve Veli Baba, Ağuçan, Mineyik ocakları

Doç.Dr.Op.Bedri Noyan'ın yayına hazırlanmış olduğu *Veli Baba Menakıbnamesi*, bir menkıbeler derlemesinden daha ileride ve bir tarih kitabı niteliği taşımaktadır. Kitapta İmam Zeynelabidin oğlu Zeyd ve Horasan-İran, Yemen ve Anadolu'ya göçüp yerleşen evlatları hakkında önemli açıklamalarda bulunmaktadır. Ayrıca Onikimamlar, Alevilik ilkeleri ve hatta Selçuklu ve Osmanlı imparatorlukları hakkında ilginç bilgiler verilmektedir.

Veli Baba'nın zamanın bilgileriyle çok iyi donanmış bir İslam bilgini olduğu anlaşılıyor. Öncüllerinin olduğu gibi kendisinin de Osmanlı yönetimiyle arasının iyi olduğu anlaşılıyor. Kendisinden önceki Seyyid'lerin birçoklarının Padişahların seferlerine katılıp, şehit düştükleri sık sık vurgulanmaktadır.

“Müşarilüneyh (işaret olunan) Veli Baba Hazretleri bin kırkiki (Miladi 1632) tarihinde İstanbul'a gelüp, sabıkta beyan olunduğu vechile Karya-i Uluköy kendi sakin oldukları köy olduğundan Seyyid Veli Baba namına dergah-ı şerife vakf olmağla ol gündenberi 'Veli Baba Dergahı' deyu dergah şöhretlenmiştir.” (*Veli Baba Menakıbnamesi*, s.268)

Aslında, 4.Murad (1623-1640) gibi Alevi düşmanı zalim bir padişah zamanında Veli Baba Dergahı'nın resmen tanınıp, şöhrat bulması anlamlıdır. Ancak biz burada *Menakıbname*'yi eleştirel gözle ele almak niyetinde değiliz. Anadolu'da Zeyd'in soyundan gelen üç Seyyid Ocağı soyağacını karşılaştırarak bu bölümü sonlandırmak istiyoruz.

Nejat Birdoğan, Seyyid-Dede ocakları ve soyağaçları üzerinde ayrıntılı çalışmasını, *Alev Yayınları*'nda çıkan *Anadolu ve Balkanlarda Alevi Yerleşmesi* adlı kitabında birkaç bölüm içerisinde yayınladı.

Birdoğan'ın gerek belgeleri incelerken ve gerekse Dedelerle, kendilerini Mürşid, Pir ya da Seyyid gören kişilerle konuşmalarını aktarırken kullandığı suçlayıcı üslubu yadırtıyoruz. Soy kütükleriyle yetki alınışı ve her

yıl yenilenmesi işlemlerini, “seyyidliğin her türlü seçkinliğinden yararlanmak... çerağ hakkı, Hakullah toplamaya” (*agy*, s.144), yani kişisel çıkarları gereği yaptıklarına bağlamada ve içlerindeki yanlış ifade ve bilgiler için küçümseyici, aşağılayıcı ifadeler kullanmada amaç nedir? Birdoğan, sonra da “bu belgeleri ellerinde tutanlar, onları Tanrı sırrı gibi saklamaya çalışıyorlar... Saklanan bu kâğıtların Alevi tarihini ortaya çıkarmaları bakımından önemleri yadsınamaz. Dede soylular, bu esirgemeye neden gerek görürler?” (s.143) diye sorguluyor. Soy kütüklerine böylesine olumsuz ve küçümseyici yaklaşan bir araştırmacı, tabii ki bu tür belgeleri biraz zor bulur. Osmanlı'nın Nakib'ül Eşraflık kurumu, yalan yanlış bilgileri üretiyor ya da onaylıyorsa, aydınlanacak ve bilgilendirilecek yandaş kurumları olmayan ve baskı altına alınarak yönlendirilmiş olan berat sahipleri Dede'lerin ne kabahati var? Bilimsel objektiflik deniliyorsa, neden yalnız Dedeler ve Alevi toplumu eleştiriliyor? Özeleştir mi veriyoruz? Kime karşı?..

Kitap için söylenecekleri bir yana bırakıp, Nejat Birdoğan'ın Ocaklar, özellikle İmam Zeynelabidin'e bağlı soy kütüklerine ilişkin anlattıklarından özetler verelim:

“Dedelerle yönetilen ocaklar, çeşitli yetkiler taşımaktadır. Birinin öbüründen güçlü olduğu kesin. Bu güçlü oluşun temelinde onlara göre tarihsel eskilik ve İmam Zeynelabidin'den gelme yatmaktadır. Ayrıca kimi eski ocaklar, zaman ilerleyip coğrafya genişleyince ve gerek taliplerin, gerekse kendi ocak nüfusu çoğalınca yeni iş alanları kurmak gereğini duymuşlar ve ocaklarının sayılarını artırmışlardır. Bir ana oaktan, ikincil ve üçüncül derecede ocaklar çıkmıştır.

“İmam Zeynelabidin oğullarından olduğunu ileri süren ocaklardan üçünü ele alalım. Soy ağaçları bölümünde de belli olacağı üzere, İmam Zeynelabidin'den başlayarak Ebu'l Vefa'ya dayanan kimi soylar Malatya'nın (Arguvan ilçesine bağlı-İ.K.) Mineyik köyünde, Elazığ'ın Sün, Hozat'ın Bargın köyünde ve Divriği'nin Karageban bucağında ocak kurmuşlardır. Şimdi Mineyik'tekiler, önceden Zeynelabidin'liler sonradan ise *Ebu'l Vefa* ocağı, Sün ve Bargın'dekiler *Ağuçan ocağı* diye ünlenirler. Karageban'dakiler ise *Kara Pir Bad ocağı* (ve Isparta'nın Uluğbey kasabasında *Veli Baba ocağı- İ.K.*) diye ünlüdür... Doğrudan doğruya İmam soyundan, hem de Zeynelabidin'den geldiklerinden kendilerini Mürşid saymaktadırlar.” (Nejat Birdoğan, *Anadolu'da ve Balkanlar'da Alevi Yerleşmesi*, İstanbul-1993, s.148, s.149)

Nejat Birdoğan'ın İmam Zeynelabidin soyundan verdiği üç Soyağacı örneğine, Veli Baba'nın soyağacını katıyoruz.

Veli Baba Menakıbnamesi'nde verilen soyağacı üzerinde adı geçen isimler, yani ataları hakkında teker teker bilgi veriliyor ve

yaşadıkları zaman ölüm tarihlerine kadar açıklanıyor. (Bu bilgilerin ışığında, Seyyid Battal Gazi'nin çağdaşı Ebu Cafer Muhammed dahil öncekiler hakkında özetler geçildi.) 9.yüzyılın başlarından itibaren 17.yüzyılda yaşamış olan Veliyeddin el Gazi el meşhur Veli Baba'ya kadar 17 isim geçmektedir. Bunları sırasıyla verelim:

- 1) El Hasan Edibi Eb-ul Kasım,
- 2) Kemal es Şerif,
- 3) El Hasan Eb-ul Kasım,
- 4) Muhammed,
- 5) Hamza,
- 6) Ali,
- 7) El Hasan es Şerif,
- 8) Zeyd-i Hamis,
- 10) El Gazi Hüseyin Paşa,
- 11) Zeyd es Şehid,
- 12) Cafer
- 13) Ali El Gazi (Uzun Er),
- 14) Cafer (Gül Baba Gazi),
- 15) El Hüseyin el Gazi,
- 16) Cafer is Sadık el Alevi,
- 17) El Hüseyin el Veli el meşhur Salıncak Dede,
- 18) Veliyeddin el Gazi el meşhur Veli Baba.

Şimdi, bu "Veli Baba soyağacı" ile "Mineyikli" ve "Ağuçanlı" soy kütüklerini (Nejat Birdoğan, *agy*, s.209, 265) karşılaştırarak nerede birleştiklerini, daha doğrusu kaçınıcı kuşaktan itibaren ayrıldıklarını görelim:

Veli Baba Soyağacına göre Mineyikli ve Ağuçanlılar

- 1) İmam Ali
- 2) İmam Hüseyin
- 3) İmam Zeynel Abidin
- 4) Zeyd eş Şehid
- 5) Hüseyin-i Züd-Dem'a, diğer adıyla Hüseyin-i Zül-İbra (Mineyikli'lerde sadece Hüseyin-i Zül-Ebra)
- 6) Yahya El-Ardeşiri
- 7) Muhammed-ül Asgar el Ardeşiri Vel Aksasi('nin)

kardeşi EL HASAN ÜL ZAHİD'den MİNEYİKLİ SOYAĞACI:

- 8) Ali-yyüz Zahid-Medeni 8) Muhammed el Zahid (9.yüzyılın ikinci çeyreğinde tüm aile Malatya'ya gelmiştir)
- 9) Zeyd-i Rabi 9) Ebul Kasım el Hüseyin
- 10) El Hasan Gazi (kardeşi 10) Seyyid Muhammed Hüseyin Gazi, Seyyid Battal'ın babası)
- 11) Ebi Cafer Muhammed 11) Seyyid Ali (ö. 901)
- 12) Hasan el-Edib (ö. 933) 12) Seyyid Zeyd
- 13) Kemal es Şerif (ö. 962) 13) Seyyid Muhammed
- 14) Hasan Ebu'l-Kasım 14) Seyyid Muhammed

- (ö. 992)
- 15) Muhammed (ö. 1039) 15) Ebu'l Vefa (ö. 1017)
- 16) Seyyid Hamza (ö. 1074) 16) Seyyid Ganim
- 17) Ali bin Hamza (ö. 1141) 17) Seyyid Hamis('in)

kardeşi SEYYİD OSMAN'dan AĞUÇANLI SOYAĞACI:

- 18) Hasan eş Şair (ö. 1168) 18) Seyyid İmad 18) Seyyid Zeki
- 19) Zeyd-i Hamis 19) Seyyid Abbas 19) Seyyid Salih (ö.1190'lar?)
- 20) El Hasan Gazi 20) Seyyid Zeki 20) Seyyid Osman
- 21) Gazi Hüseyin Paşa 21) Seyyid Salih 21) Seyyid (ö.1225-6) Şerafettin
- 22) Zeyd eş Şehid (ö.1274) 22) Seyyid İmad 22) Seyyid Riyani

Soyağaçları üzerine bazı yorumlar ve sonuç

İmam Zeynel Abidin oğlu Zeyd'e çıkan üç soyağacındaki ortak isimleri yinelemeyi gerek görmedik. Ayrıca bugüne değin bilinen bütün adları yinelemek de gerekli değildi. Yukarıdaki karşılaştırmada *Mena-kıbname*'de en yetkin bir biçimde düzenlenmiş olan Veli Baba Soyağacı esas alınmış, diğer ikisinin başlangıç isimleri saptanarak, oradan itibaren yazılmıştır. *Mineyikliler*, 8.kuşakta El Hasan ül Zahid'le Veli Baba soyunu, *Ağuçanlılar* ise 18.kuşakta Seyyid Hamis'in kardeşi Seyyid Osman'la Mineyikli soyağacını terkedip kendilerininkini oluşturmaktadır. Ağuçanlı bir Dede'nin "biz Mineyiklere Rehber gideriz, onlarla akrabayız, ancak biz büyük kardeşiz" diye ifade ettiği geleneksel doğruyu, bu kardeşlik bağında aramak gerekiyor.

Mineyikli Soyağacı'nda Muhammed Mustafa'ya kadar isimler zincirleme yazılmış olduğu halde, Ağuçanlı Soyağacı'nda, Nejat Birdoğan'ın örneklemeleri ve açıklamalarına göre (*agy*, s.263, 267) 11.kuşak Seyyid Ali'ye kadar düzenli, fakat oradan atlayıp, 5. kuşaktan Hüseyin'le Zeyd'e çıkıyor. Zaten Ağuçanlı soyağacında Tacü'l Arifin Seyyid Ebu'l Vefa ve Seyyid Ganim geçmemiş olsaydı, ilişki kurmak kolay olmayacaktı.

Biz Nejat Birdoğan'ın Mineyikli Soyağacı hakkında düşündüklerine katılmıyoruz ve ileri sürdüğü gerekçeleri yeterli bulmadığımızı söylemek zorundayız. Ayrıca belgeleri inceleme yöntemini biraz yadırgatıcı bulduk. Şecerelerin ve onaylanmış metinler hangileri ve tamamı mı değil mi, anlamak olası değil.

Birdoğan, ısrarla "Mineyiklilerin Ebu'l

Vefa'dan gelmediklerini ve Seyyid Ganim'in babası değil kardeşi olduğunu" söylerken, 1576 yılında şeyhlerin ve kadıların tanıklığında verilen kararı kanıt göstermektedir. Bu kişilerin, 1017 yılına yani Ebu'l Vefa'nın öldüğü yıla ait bir belgede, huzurlarına gelen kişinin dedelerinden birinin bunu Bağdat'tan aldığı ve Ebu'l Vefa soyundan geldiğinin belirtilmesine rağmen, Seyyid Ganim'in oğul değil kardeş olduğuna karar vermeleri kadar anlamsız - ya da kasıtlı - birşey alamaz.

Üstelik 1586, 1783 ve 1792 yıllarında onaylanmış şecerelerde "Seyyid Ganim'in Ebu'l Vefa'nın oğlu olduğu" belirtilmektedir. Ama asıl önemli olan, 1566 yılında yazılmış ve 1759'da onay görmüş *Ağuçanlı Soyağacı*'nda "... Seyyid Ganim ve onun babası Seyyid efendimiz, efendiler şeyhi ve iki göz nuru Tac'ül Arifin Seyyid Ebu'l Vefa..." açıklamasını (N.Birdoğan, *agy*, s.263) ciddiyetle gözönünde tutmak zorundayız. Bunların herbiri, çıkışta birleşseler bile, farklı Soyağacı belgeleridir.

Anadolu Aleviliğini geniş bir biçimde etkilemiş ve Hacı Bektaş Veli, Baba İshak, Baba İlyas ve Dede Garkın inanç-yol zincirinin başı Ebu'l Vefa'nın İmam Zeynel Abidin oğlu Zeyd'den geldiği açıklık kazanıyor.

Kara Pir Bad Soyağacında Ebu'l Vefa'nın ve onu eğitip yetiştiren Dedesi Şeyh Muhammed Şembeki'nin adlarının geçmesi soy zinciri

değil, yol zincirinden dolayı olsa gerektir. Birdoğan'ın kitabının 231. sayfasında görüldüğü gibi, 1253 yılında yazılmış ve 1597'de onaylanıp kopya edilmiş soy kütüğünde Kara Pir Bad soyunun İmam Bakır yoluyla İmam Zeynel ve İmam Hüseyin'den İmam Ali'ye çıktığı görülmektedir.

Ama nedense Nejat Birdoğan ellerinde şecereleri bulunan Dede soylu kişileri, "kendilerini Arap soyuna dayandırma gayretleri içinde olmakla" suçlamakta ve üstlerine gitmektedir. Evlad-ı Resul'dan geldiğini ispatlamak veya onaylatmak çabasına girmiş olanları destekleyip yardımcı olmanın ötesinde, biz, ilgisiz olanları da bulup ortaya çıkarmalıyız. Unutmayalım ki bu türden belgeler (soykütükleri, vakıfname, cönkler vb.) Alevi inanç ve kültür tarihinin *birincil* kaynaklarıdır.

Bu insanlara eleştirilerimizi onların Türk, Kürt ve Arap "yandaşlığı" ya da "karşıtlığı" içinde olup olmadıkları temelinde yapmak doğru değil. Çünkü Alevi-Bektaşiliğin özünde etnik köken ve millet kavramına yer yoktur. *73 millet birdir bize!* Eleştiri, onlar kişisel çıkarları önde tutuyorlarsa, Alevilik töresini-ilkesini topluma Aleviliğin özüne ve tarihine ters biçimde öğretiyorlarsa, ya da, Dergah çevresinde merkezi örgütlenmenin birincil önem taşıdığı gün gibi ortada iken "tek irşadedici" kompleksi içinde iseler yapılmalıdır. ■

Türkiye Komünist Partisi PROGRAM

PROGRAM'ın GİRİŞ bölümünde şunlar söyleniyor:

“Türkiye Komünist Partisi, Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin doğrudan etkisi altında, 10 Eylül 1920'de kuruldu.

Bu program, Türkiye Komünist Partisi'nin dördüncü programının 8.Kongre'de yapılan değişikliklerle ikinci basımıdır. I. Program, 1920'de Bakü'de Mustafa Suphi Yoldaş'ın liderliğinde toplanan I. Kongre'de kabul edildi. II. Program'ın hazırlanması kararı 1926 yılında Viyana'da, Şefik Hüsnü Yoldaş'ın katıldığı konferansta alındı. II. Program 1929'da örgütlere sunuldu. 1930'da yayınlandı.

1932'de toplanan IV. Kongre, İkinci

Program'ın değiştirilmesini kararlaştırdı, ancak 'parti yönetiminde uzun süre oportünistlerin program ve tüzük yenilenmesi önerilerine aldırılmaları' nedeniyle, 41 yıl bu karar gerçekleştirilemedi. III. Program, 1973 yılında parti örgütlerinin onayı ile yürürlüğe girdi. III. Program'ın fikir liderleri Yakup Demir ve İ.Bilen yoldaşlar olmuşturlardır.

Oportünizmin partimize getirdiği zarar yalnız 41 yıl programın yenilenmemesi değildir. I. Program dışında öteki iki program kongrece onaylanmamıştır. Partimizde 52 yıl kongre toplanmamıştır. III. Program'ın kendisi de eklektik, oportünist bir program olmuştur.

Partinin oportünizmin elinden çekilip alınması için komünistler, 1979 yılında örgütlü-disiplinli bir kavga başlattılar. 1980 yılında toplanan TKP I. Leninciler Konferansı, IV. Program'ın hazırlanmasını ve V. Kongre'ye sunulmasını kararlaştırdı.

1981 yılında toplanan Türkiye Komünist Partisi Leninci örgütlerinin II. Konferansı bu kararı yineledi.

1985 yılında toplanan V. Kongre, partimizin IV. Program'ını kabul etti.

IV. Program, Türkiye'de devlet-tekeli kapitalizminin oluştuğu, yönetici sınıfın emperyalistleşme gereksinimine vardığı, yayılcı eğilimlerin belirginlik kazandığı, bu amaçlara erişemediği için de kapitalizmin çıkmazda olduğu, ekonomik-toplumsal açıdan sorunların ancak devrimle çözülebileceği bir aşamanın programı oldu.

Uluslararası alanda sosyalist sistemin çökmesi, Dünya Komünist Hareketinin dağılması gibi olaylar, Türkiye'de yaşanan gelişme süreçleri, IV. Programın saptamalarının ne kadar doğru olduğunu kanıtladı.

1991 yılında toplanan VII. Kongre (VI. Kongre 1987'de toplandı), uluslararası ortamda ortaya çıkan büyük değişiklikleri içerecek biçimde programın yenilenmesini istedi. 1992 yılında toplanan VIII. Kongre bu görevi yerine getirdi.

IV. Programın ikinci basımı, ideolojik çizgi, teorik yaklaşım ve siyasal çözümler açısından, IV. Programdan bir farklılık göstermez.” ■

Türkiye Komünist Partisi

PROGRAM

Küçük boy, 94 sayfa

Fiyatı: 10 000 TL

Kitapçılardan ve yayınevinden isteyebilirsiniz

Kaynak

Kaynak sosyalizmin, dünya işçi hareketinin, sınıf siyasetinin sonunlarını incelemeye, araştırmaya ve hiçbir kopyacılığa düşmeden Marksizmi ülkemiz koşullarına uygulamaya, Marksizmin verdiği araçlarla ülkemizin ve halkımızın koşullarını anlamaya çalışacaktır.

Bugünkü koşullarda *Kaynak* genel dağıtıma verilmeyecek ve ancak abonelere postalanacaktır. Şimdilik iki ayda bir yayınlanacak olan *Kaynak* bu nedenle ancak abone olanların eline ulaşacaktır. Dolayısıyla değerli dostlar, hepinizden *Kaynak*'a abone olmanızı, yanlışlarımızı eleştirmenizi ve katkılarınızı istiyoruz.

ABONE FORMUNU İŞARETLİ YERDEN KESEREK ABONE BEDELİNİ YATIRDIĞINIZ YERDEN ALDIĞINIZ BELGENİN ASLI YA DA FOTOKOPİSİ İLE BİRLİKTE AŞAĞIDAKİ ADRESE GÖNDERİN. ELDEN DE TESLİM EDEBİLİRSİNİZ.

Kaynak Abone servisi
Merkez yönetim bürosu
Piyerloti caddesi,
17/4, Çemberlitaş,
İstanbul
(Tel: 1-516 84 64)

YILLIK ABONE BEDELLERİ:

Yurtiçi: 100 000TL ● İngiltere: 17 Sterlin
● Almanya: 80 DM ● Fransa: 200 FF
● Hollanda: 60 HFL ● İsviçre 65 SFr
● Amerika 53 \$ ● Avustralya: 53 \$

HAVALELER:

Yapı ve Kredi Bankası, Çemberlitaş Şubesi, Genel Ajans Hesap No: 1032357-6

Kaynak

Kaynak'a bir yıllığına abone olmak istiyorum. Abone bedelini (.....) banka havalesiyle gönderdim/elden teslim ettim.

ADI SOYADI: _____

ADRES: _____

TELEFON: (iş) _____ (ev) _____

İMZA: _____ TARİH: / /1993